

VANHEMMUUS OIKEUTENA

– generatiivista diskurssia etsimässä

Maarit Mäkelä-Virtanen

89236

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipsykologia

Joulukuu 2012

Tampereen yliopisto

Kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden yksikkö

MÄKELÄ-VIRTANEN, MAARIT: Vanhemmuus oikeutena, generatiivista diskurssia etsimässä.

Pro gradu -tutkielma, 107 sivua.

Sosiaalipsykologia

Joulukuu 2012

Vanhemmuus on keskeinen yhteiskunnallinen instituutio ja yhteiskunnallisen keskustelu kesto-
teema. Viime vuosina vanhemmuus ja vanhempien kyvyt ovat olleet paljon esillä myös julki-
suudessa. Usein julkisuudessa äänensä saavat kuuluville erilaiset asiantuntijat, jotka ohjaavat van-
hempia ja puhuvat vanhempien velvollisuuksista. Vanhempien velvollisuuksien lisäksi, on puhuttu
paljon ”hukassa olevasta vanhemmuudesta”. Tällainen vanhempia moittiva, syyllistävä ja
velvoittava puhetapa on saavuttanut hegemonisen aseman julkisessa puheessa. Vanhemmuuden
tulkinta oikeudeksi tai velvollisuudeksi, voi vaikuttaa olennaisesti siihen, miten vanhempina ollaan,
miten vanhempiin suhtaudutaan ja miten vanhempien suhteen toimitaan.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää herättääkö velvollisuuksiin painottuva puhe vastauksia ja
vastustusta, eli puhuvatko ihmiset nykysuomessa vanhemmuudesta oikeutena ja jos puhuvat, miten
he puhuvat. Tutkimus perustuu käsitykseen todellisuuden sosiaalisesti rakentuneesta luonteesta.
Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta. Tutkimusmenetelmänä oli diskurssianalyysi.

Tutkimusaineistona olivat vanhemmuusaiheiset blogikirjoitukset. Blogeja pidetään tärkeinä yhteis-
kunnallisina tiedonlähteinä. Ne mahdollistavat sen, että yksityinen puhuja voi saada laajan yleisön.
Vanhemmat näyttäisivät löytäneen tiensä julkisuuteen, jossa he itse ovat vanhemmuuden
määrittelijöitä.

Tutkimusaineistona olleissa kirjoituksissa, oli selkeästi nähtävissä, ”vanhemmuus on oikeus”
-diskurssi. Näin oli siitäkin huolimatta, että blogeissa esitettiin monimuotoisesti vanhemmuutta
merkityksellistävä puhetta. Esimerkiksi kaikki esitetty puhe ei ollut vanhempien itsensä esittämää
ja kaikilla vanhemmiksi merkityksellistetyillä ei ollut lapsia. Sen sijaan kaikissa analysoiduissa
teksteissä vanhemmuuden käsite yhdistettiin tavalla tai toisella oikeuksien konstruointiin. Oikeus-
puhe yhdistyi erilaisiin laajempiin keskusteluihin, tuotetulle puheelle löytyi monia funktioita ja
puhujat käyttivät joustavasti resursseja. Vanhempien oikeuksia tuotettiin sekä vaatien, että niistä
hienovaraisesti neuvotellen. Samalla vanhemmat itse neuvottelivat itselleen uudenlaisia identi-
teettejä tai heille tarjottiin sellaisia.

Osa vanhemmille muotoilluista oikeuksista liittyi intensiivisenä kuvattuun lapsiperhe-elämään, josta
erotuksena konstruointiin oikeus vanhemman omaan aikaan. Vanhemman oikeuksina esiin nousi
myös oikeus nauttia ja iloita lapsistaan. Osassa aineistossa vanhempien velvollisuudet konstruointiin
heidän oikeuksinaan. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi, ei ollut vain puhetta oikeuksista, joita
vanhemmille neuvoteltiin, vaadittiin tai suotiin. Se oli myös puhetta oikeuksien rajoittamisesta. Kun
puhutaan vastaan, puhutaan jotakin vastaan. Kun puhutaan jotakin vastaan, samalla konstruoidaan
tuo jokin olevaksi. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi, on sekä osa vastapuhetta että itsessään
vastapuhetta.

Asiasanat: vanhemmuus, oikeus, diskurssi, vastapuhe, identiteetti

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Katsaus suomalaiseen vanhemmuustutkimukseen	4
2.1. Uusi lapsuuden tutkimus ja vanhemmuus velvollisuutena	5
2.2. Familistinen käänne.....	10
2.3. Vastapuhe ja vanhemmuus oikeutena	12
3. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	21
4. Sosiaalinen konstruktionismi metodologiana ja diskurssianalyysi	22
4.1. Kieli ja merkityssystemit	26
4.2. Kontekstuaalisuus, seurauksellisuus ja toimijuus	29
5. Aineisto.....	30
5.1. Aineiston valinta.....	32
5.2. Blogit ilmiönä ja tutkimuksen eettisyys	34
6. Blogiaineiston analyysi ja tulokset: vanhemmuus oikeutena – oikeus vastapuheena?.....	35
6.1. ”Pieniä iloja”	36
6.2. ”Oikeus aborttiin vai oikeus perheeseen?”	40
6.2.1. Aborttipuhe oikeuspuheen kontekstina	41
6.2.2. Oikeus äitiyteen ja äitiydestä luopumiseen	42
6.2.3. Oikeus äitiyteen ja vanhemmuuteen	44
6.2.4. Äidin oikeus surra kykenemättömyyttään äitiyteen	46
6.2.5. Kommentointia.....	48
Äidin oikeus sanoa viimeinen sana	49
Aborttioikeus ja lasten kuritus yhteiskunnan moraalien mittareina.....	51
6.3. ”Luvallista väkivaltaa?”	54
6.4. ”Kotiäitiys – oikeus vai velvollisuus?”	57
6.5. ”Lasten hankkiminen luvanvaraiseksi”	61
6.6. ”Faija”	68
6.7. ”Huolen pitoa”	72
6.8. ”Onnea etsimässä, jatkumoa metsästäessä”	73
6.9. ”Lapseton äiti & Suuri toive”	76
6.10. ”Rakkaudella äiti”	78

7. Yhteenveto ja pohdinta	80
7.1. Puhuvatko ihmiset vanhemmuudesta oikeutena nykysuomessa?	81
7.1.1. Oma aika ja oikeus iloita ja nauttia vanhemmuudesta	85
7.1.2. Vanhemman velvollisuus taipuu oikeudeksi.....	85
7.1.3. Lapsettomaan vanhemmuuteen liittyvä oikeuspuhe osana oikeusdiskurssia.....	87
7.2. Miten ”vanhemmuus on oikeus” -puhetta tuotetaan?.....	88
7.2.1. Eksplisiittinen oikeuspuhe	88
7.2.2. Implisiittinen oikeuspuhe	89
7.2.3. Vanhemmuus marginaalissa?.....	91
7.2.4. Identiteetit, oikeudet ja oikeusdiskurssi	93
7.2.5. Lapsen oikeus on vanhemman oikeus – vallanvaihtopuhetta	94
7.3. Oikeuspuheen samankaltaisuudet aiemman tutkimuksen kanssa	96
7.3.1. Kotihoitoa vai valinnanvapautta	96
7.3.2. Ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa	97
7.3.3. Syyllisinä vanhemmat	97
7.3.4. Vanhempien vastapuhe	98
7.3.5. Perhepuhetta ja asiantuntijapuhetta.....	99
8. Lopuksi	100
Lähteet	102

1. Johdanto

Perhe ja vanhemmuus ovat keskeisiä yhteiskunnallisia instituutioita, joten on ymmärrettävää, että perhe eri osa-alueineen on myös yhteiskunnallisen keskustelun kestoteema. On todettu, että yhteiskunnalliset murroskaudet saavat keskustelun kiihtymään ja väritymään huolestuneisuudella. Perhettä voidaan pitää tärkeänä tieteellisenä tutkimuskohteena, koska monien yhteiskunnallisten muutosten on nähty todentuvan perheissä. (Forsberg 2003, 7–8.)

Viime vuosina vanhemmuus ja vanhempien kyvyt ovat olleet paljon esillä myös julkisuudessa. Useat tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että julkisuudessa esitetty puhe vanhemmuudesta on velvollisuuksia painottavaa. Esimerkiksi Anja Riitta Lahikainen huomioi jo yli kaksikymmentä vuotta sitten, että vanhemmuutta tarkastellaan julkisuudessa pääpainoisesti velvollisuutena oikeuden sijasta. Hän itse kuvaa nykypäivän vanhempia ”arjen suursankareiksi”, ja julkisen keskustelun hän määrittelee väärin painottuneeksi. (Lahikainen 1989, 41.) Monesti julkisen keskustelun herättäjänä ovatkin lapsiin tai nuoriin liittyvät ongelmat. Näissä keskusteluissa ongelmista vastuulliseksi on nimetty usein vanhemmat ja ylipäättään vanhemmat ovat saaneet osakseen kielteistä arviointia. (Jallinoja 2006; Lahikainen 2005, 347). Tutkijat ovat tehneet myös huomion, että mediassa on käyty kiivasta keskustelua ilmiöstä, jota on kutsuttu ”hukassa olevaksi vanhemmuudeksi” ja että vanhempia on julkisesti sekä moitittu että ohjeistettu (esim. Jallinoja 2006, Vuori 2001, Nätkin 2003).

Eeva Jokinen (2005 127, 136–137) on tutkinut suomalaisten aikuisten arkea ja todennut, että jotkin vakiintuneet diskurssit eli puhutavat synnyttävät haastateltavissa valtavaa tarvetta itsereflektioon. Yksi tällainen puhutapa on tuo yleistynyt käsitys hukassa olevan vanhemmuudesta. Haastatellut ihmiset peilasivat elämäänsä suhteessa tähän käsitykseen. Ajatus hukassa olevasta vanhemmuudesta tunnistettiin heidän keskuudessaan laajalti. Jokinen (2005) näkee sen olevan median ja asiantuntijoiden keskuudessa syntynyt diskurssi, jolla näyttäisi olevan taipumus politisoitua, institutionalisoitua ja tulla hallinnan välineeksi. Siitä huolimatta, että kyseisellä diskurssilla on nähty olevan hallitseva asema ihmisten puheessa, ei aiempia tutkimuksia vasten tarkasteltuna näyttäisi kuitenkaan siltä, että ”vanhemmuus on hukassa” -hokemalle löytyisi selkeää kokemuksellista perustaa. Sen suosio ei myöskään selity yleisellä vanhempien kunnottomuudella. (vrt. Jallinoja 2006; Rönkä, Malinen & Lämsä 2009.)

Vanhemmuutta ruotivan keskustelun kanssa yhtäaikaaisesti myös lapsuus on herättänyt runsasta keskustelua. On puhuttu ”hyvän” lapsuuden merkityksestä ja keskustelua on käyty myös lapsuuteen liitetyistä ongelmista ja epäkohdista. Kun tarkastelin edellä esittämiäni eri tutkijoiden huomioita sekä aiempia tutkimuksia ja yleistä yhteiskunnallista keskustelua, totesin mielestäni kiinnostavan ja huomion arvoisen seikan: velvollisuuspainotteisen vanhemmuuspuheen yleistymistä edelsi 1980-luvulla alkanut ja 1990-luvulla vakiintunut, niin sanottu uusi lapsuustutkimus (esim. Flinkmann 2004, 32, Vänskä & Autio 2009, 54.)

Uudessa lapsuustutkimuksessa on pyritty antamaan ääni lapsille toimijoina. Esimerkiksi mediakulttuurin yhteyteen liitettynä, lapset on mielletty suojelua tarvitseviksi, vaaroille ja riskeille alttiiksi olennoiksi (Vänskä & Autio 2009, 54). Tässä tutkimussuuntauksessa tunnustetaan lapsen oikeuksien hengessä, oikeudenmukaisuuden periaatteen mukaisesti, lasten oikeus tulla kuulluiksi ja siinä haetaan tietoa suoraan lapsilta (Flinkmann 2004, 32). Lasten oikeuksien on sanottu olevan aikuisten ja näin ollen myös vanhempien velvollisuuksia¹

Sen sijaan, että vanhemmat itse pääsääntöisesti kokisivat vanhemmuutensa olevan hukassa, on todettu varsin toisenlainen näky vanhemmuuteen. Itse asiassa vanhemmat näyttäisivät pohtivan perhettään paljon, ja sellainen käsite kuin ”perheaika” on tullut vanhempien merkityksenannossa itsestäänselvyudeksi (Repo 2009b 49,83). ”Hukassa oleva vanhemmuus” -diskurssin valtaa on sen tunnistettavuudesta ja reflektiivisestä imusta huolimatta mahdoton paikantaa mihinkään tiettyyn instanssiin tai intressiryhmään. Eeva Jokinen (2005, 137) kuvaa diskurssia tapana, jolla yhteiskunta toimii ja jolla se valtuuttaa ihmisiä toimimaan tai puolestaan jähmettää kansalaistensa toimintaa. Diskursseilla voidaan nähdä olevan materiaalisia ja konkreettisia seurauksia, joten niitä ei pidä ymmärtää ”vain sanoina”. (Jokinen 2005 127,136–137.) Tästä syystä on tärkeää tarkastella sitä, mikä jää avoimesti sanomatta ja niin sanotun hegemonisen diskurssin varjoon.

Kuten edellä olevasta voimme huomata, moni yhteiskunnallinen keskustelu vanhemmuudesta on ollut niin sanotun oikean tiedon omaavan asiantuntijajoukon ohjeistuksen virittämää. Näyttäisi myös siltä, että se on uuden lapsuuden tutkimuksen hengen mukaista. Historiallisesti tarkastellen lasten alisteinen asema on varmasti ollut relevantti syy muuttaa lapsuuden tutkimuksen suuntaa ja lapsiin kohdistuvaa yleistä suhtautumista sekä korostaa lasten oikeuksia. Lasten oikeuksien esiin tuomisesta huolimatta tai jopa juuri niidenkin vuoksi ei ole mahdollista irrottautua siitä, että tavalla

¹ http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet

tai toisella lapsuuteen liittyä perhe. Perhe on kokonaisuus, johon kuuluvat erottamattomina osina lasten lisäksi vanhemmat.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa perheen eri osa-alueista juuri vanhemmuutta ja erityisesti sitä, miten siitä puhutaan. Asiantuntijapainotteista vanhemmuuden ja velvollisuuden yhdistävää puhetta löytää etsimättäkin. Tutkimukseni tarkoitus onkin tavoittaa mahdollista vastapuhetta asiantuntijoiden tuottamalle vanhemmuusdiskurssille. Tarkasteluni puhujina ja vanhemmuuden merkityksellistäjinä ovat ensisijaisesti joko vanhemmat itse tai muusta kuin asiantuntijapainotteesta käsin keskusteluun osallistuvat. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, millaisena oikeutena vanhemmuus näyttäytyy julkisessa puheessa. Julkisella puheella ja keskustelulla tarkoitan julkisia kirjallisia esityksiä vanhemmuudesta.

Vanhemmuuden käsitettä on mahdollista eritellä ja purkaa pienempiin osiin, sen voi nähdä viittaavan moneen eri asiaan. Vanhemmuuden on sanottu olevan esimerkiksi kokemuksia, hoivaa, huolenpitoa ja solidaarisuutta, mutta se on myös diskursiivinen käytäntö. Kun vanhemmuus nähdään diskursiivisena käytäntönä, samalla voidaan tarkastella niitä mahdollisuuksia ja rajoituksia, joita vanhemmille toimijoina puhunnassa tarjoutuu, sillä diskursiivinen käytäntö osoittaa toimijapaikkoja ja myös sulkee niitä. (Jokinen 2005, 123.) Vaikka asiantuntijapuheessa vanhemmasta puhuttaessa on usein tarkoitettu äitiä (Vuori 2001, 361), otan tutkimuksessani vanhemmuuden niin sanottuna annettuna käsitteenä erittelemättä sitä esimerkiksi sukupuolen, lasten iän, biologisen -, sosiaalisen -tai juridisen suhteen perusteella tai vaikkapa perhemuodon perusteella. Keskitän vanhemmuuden tarkastelun edellä mainittuun diskursiiviseen tasoon ja tarkastelen niitä tapoja, joilla vanhemmuudesta puhutaan, ja niitä merkityksenantoja, jotka säätelevät vanhemmuutta (vrt. Jokinen 2005, 123). Aineiston tarkastelussa tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sille, identifioituuko puhuja isäksi tai äidiksi, en ole laittanut analyysissä painoa. Olennaista sen sijaa on, että lukija voi tunnistaa, että kirjoittaja tarkastelee ylipäätään vanhemmuutta. Pidän analyysissäni riittävänä jaotteluna tietoa, että äiti ja isä ovat kategorioita, jotka tavallisesti liitetään vanhemman-kategoriaan. Sen, onko perheessä kaksi äitiä, kaksi isää vai molempia sukupuolia edustavat vanhemmat, mikäli se aineistosta käy ilmi, olen rajannut analyysini ulkopuolelle.

Etenen tässä tutkimusraportissa siten, että tarkastelen ensin vanhemmuutta oikeutena ja velvollisuutena suhteessa suomalaiseen vanhemmuustutkimukseen. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelmat. Neljännessä luvussa tarkastelen tutkimukseni teoreettisia sitoumuksia ja käyttämäni metodia. Viidennessä luvussa siirryn tutkimuksen empiiriseen osuuteen. Esittelen ensin aineiston ja tarkastelen aineiston valintaa ja sen jälkeen pohdin tutkimuksesta nousevia

eettisiä kysymyksiä. Kuudennessa luvussa raportoin tekemäni analyysin ja tutkimukseni tulokset. Seitsemännessä luvussa kokoaan teemoittelemalla yhteen analyysissä esiin nousseita havaintoja ja analyysin herättämiä pohdintoja. Lopuksi tarkastelen vanhemmuuskeskustelua yleisellä tasolla ja esitän tutkimuksessani esiin nousseen jatkotutkimusaiheen. Luettavuuden helpottamiseksi olen merkinnyt digitaaliset lähteet alaviitteisiin, mutta ne löytyvät myös lähdeluettelosta.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen sellaista aiempaa vanhemmuustutkimusta, joka käsitellyn tutkimusalueen lisäksi joko metodologiansa, menetelmiensä tai tutkimustulostensa näkökulmasta on tutkimukseni kannalta kiinnostavaa ja merkityksellistä. Suomalaisten yliopistojen opinnäytetietokannoissa vanhemmuus-sanalla tehdyn haun perusteella näyttää siltä, että tutkimusalue ylipääntään on kiinnostanut enemmän sosiaalityön, kasvatustieteen, psykologian ja sosiaalipolitiikan alueen tutkijoita kuin sosiaalipsykologeja. Sosiaalipsykologisesti on tutkittu kyllä perhettä ja lapsuutta, jolle omaa tutkimustoimintaa on myös Tampereen yliopistossa². Vanhemmuustutkimustakin sosiaalipsykologiassa on tehty sekä isyyttä että äitiyttä tarkastellen. Aiempaa sosiaalipsykologista tutkimusta vanhemmuudesta oikeutena ei kuitenkaan näyttäisi olevan. Kaiken kaikkiaan Suomessa vanhemmuuteen tavalla tai toisella liittyvää tutkimusta on tehty varsin paljon viime vuosikymmeninä.

2. Katsaus suomalaiseen vanhemmuustutkimukseen

Me ihmiset, tietyn yhteiskunnan ja kulttuurin jäseninä, olemme niin sanottujen ontologisoituneiden totuusdiskurssien ympäröimiä. Tämä tarkoittaa sitä, että joistakin diskursiivisista esityksistä tulee meille ”tosia”. Me käytämme näitä diskursseja ja rakennamme identiteettiämme niihin varaten. (Parker 1992 8–9,17–20; Juhila 2006, 164–165.) Koska diskurssit ovat sidoksissa aikakauden diskursiiviseen ilmastoon ja kunkin kulttuurin laajempiin merkityksellistämisen tapoihin (Jokinen & Juhila 2006, 56), olen rajannut aiempien tutkimusten tarkastelun suomalaiseen vanhemmuustutkimukseen, kansainvälisen tutkimuksen sijaan.

Tutkimusaiheeni kannalta keskeisimmät aiemmat tutkimukset asettuvat historiallisesti katsoen eri aikoihin, mutta tematiikaltaan ne leikkaavat toisiaan. Kun tarkastelen näitä tutkimuksia kokonaisuutena sen sijaan, että ymmärtäisin ne itsenäisinä ja erillisinä tutkimuksina, jota ne kuitenkin

² Tampereen yliopisto, Lapsuuden ja perheen tutkimuksen yksikkö (<http://www.uta.fi/laitokset/sostut/perla/>).

luonnollisesti ovatkin, ajattelen niiden muodostavan tutkimushorisontin suhteessa tekemääni tutkimukseen seuraavalla tavalla. Näen Rönkä ym:n (2009) tekemän tutkimuksen eräänlaisena vastapuheena julkiselle vanhempia syyllistävälle puheelle. Sen voi nähdäkseni myös ymmärtää antavan Hoikkalan (1993) esiin nostamille, mykiksi jääneille vanhemmille äänen³. Se tarjoaa julkisuudessa esitetyle ”hukassa olevalle vanhemmuudelle” vaihtoehdoisen diskurssin. Jallinojan (2006) tutkimus taas avaa kiinnostavalla tavalla mahdollisuuden tarkastella sitä funktiota, jonka yhteiskunnallisella keskustelulla voi vanhemmuuden suhteen nähdä olleen. Jallinojan tutkimuksen valossa julkisen puheen funktio ei ole moittiminen, vaan paremminkin sitä voidaan pitää vuorovaikutuksellisena tapahtumana, jossa vanhemmuuden instituutiota muokataan. Vain hiukan ennen Jallinojan kirjan julkaisemista, Eeva Jokinen (2005) kriittisesti kiinnitti huomionsa vanhempien arjen tarkastelussaan ”hukassa oleva vanhemmuus” -hokemaan ja teki kyseisen diskurssin funktiosta samankaltaisia päätelmiä kuin Jallinoja. Katja Repo (2009b) taas paljastaa väitöskirjassaan, miten vanhemmat merkityksellistävät vanhemmuuttaan ja tarkastelee Kirsi Juhilan (2004) kanssa samalla tavoin sitä, kuinka vanhemmat vastapuheellaan konstruoivat vallitsevasta ymmärryksestä poikkeavaa vanhemmuutta.

Tutkimukseni asettuu lomittain kaikkien edellä mainittujen tutkimusten tarjoaman annin kanssa. Minun on tarkoitus selvittää velvollisuuspainotteisen tai asiantuntijajulkisuuden analysoinnin sijaan, miten vanhemmat tai muut ihmiset, jotka eivät edusta puhuessaan niin sanottuja ammattilais- tai asiantuntijainstituutioita, kuvaavat vanhemmuutta oikeutena. Seuraavissa alaluvuissa aiempia tutkimuksia tarkastellessani piirtyvät esiin tutkimukseni keskeisimmät käsitteet: vanhemmuus, vanhemmuus oikeutena, velvollisuusvanhemmuus kontekstina, vanhemmuus julkisessa puheessa ja vastapuhe.

2.1.Uusi lapsuuden tutkimus ja vanhemmuus velvollisuutena

Lapsuuden tutkimus on suhteellisen tuore tutkimussuuntaus. Sen analyysiyksikkönä ovat lapset, lapsuus. Myös yhteiskunnallisen kontekstin tarkasteluun laitetaan painoa. (Järventie 1999, 4; sit. Bardy 1996; Järventie 1996; Ojanen 1994; Qvortup ym. 1994.) Ulla Remes (2007, 123) esittää, että lapsipolitiikassa tapahtui muutos 1980-luvulla. Lasten hyvinvointioikeuksien ohella alettiin kiinnittää huomioita myös lasten yksilöllisiin oikeuksiin ja itsemääräämiseen. Juha Hämäläinen (2006,

³ Näin luonnollisesti tekee myös Hoikkalan tutkimus osaltaan.

166–167) toteaa, että tästä syntyi uudenlaisia jännitteitä perheiden ja vanhempien kanssa työskennellessä. 1980-luvulla alettiin puhua lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja tehdä päätöksiä, jotka koskevat lapsen omaa elämää. Myöhemmin 2000-luvulla palveluiden kehittämisen yhteydessä on puolestaan ollut esillä lapsen äänen kuuleminen ja kuunteleminen (ks. Hämäläinen & Vornanen 2005).

Vuonna 1991 Suomessa ratifioitiin lasten oikeuksien sopimus, jonka sisältö voidaan tiivistää kolmeen teemaan (PPP⁴) eli lapsen oikeuteen: erityiseen hoivaan ja suojeluun⁵, riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista⁶ ja osallisuus ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon⁷.⁸ Lasten aseman vahvistamiseksi perustettiin vuonna 2005 myös lapsiasiavaltuutetun virka. Valtuutettu tehtäviin kuuluvat lasten oikeuksien puolustaminen ja edistäminen. (Tähtinen, Salmi-Nikander & Tuomaala 2009,1.)

Lapsiasiavaltuutetun tehtäviä ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen seuranta, päätöksentekijöihin vaikuttaminen lapsinäkökulmasta, yhteydenpito lapsiin ja nuoriin ja heiltä saadun tiedon välittäminen päätöksentekijöille, lapsia koskevan tiedon välittäminen lasten parissa työskenteleville, viranomaisille ja muulle väestölle, yhteistyön kehittäminen lapsipolitiikan toimijoiden välille sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edistäminen⁹. Toisin sanoen lapsiasiavaltuutetun tehtäviin kuuluu osallistua julkiseen keskusteluun lasten oikeuksista ja suorastaan olla herättämässä tätä keskustelua. Koska lasten oikeudet nähdään aikuisten velvollisuuksina, valtuutettu puhuu siis paljon vanhempien velvollisuuksista.

Pidän erittäin kiinnostavina johdannossa esittelemiäni eri tutkijoiden huomioita julkisuudessa esitetystä vanhemmuuspuheesta. Vanhemmuuden tarkastelu velvollisuutena, oikeusnäkökulman kustannuksella, herätti huomioni siinä määrin, että tein keväällä 2011 kandidaatin tutkielman aiheeseen liittyen. Tutkin retorista diskurssianalyysiä käyttäen lapsiasiavaltuutetun kirjoituksia. Puhujana ja vanhemmuuden merkityksellistäjänä oli siis institutionaalinen, niin sanottu asiantuntijataho. Lapsiasiavaltuutetun kirjoitukset osallistuvat mediateksteinä todellisuuden konstruointiin. Median vaikutusvalta perustuu siihen, että se pystyy vaikuttamaan siihen, mitä me ylipäätään ajattelemme, ja samalla me sisäistämme sen tarjoaman tärkeysjärjestyksen omaksemme

⁴ Protection, Provision, Participation

⁵ Protection

⁶ Provision

⁷ Participation

⁸ http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=7eaa764d4cf323e95a88354f2d6e

⁹ <http://www.lapsiasia.fi/perustietoa/tehtavat>

(Karvonen 2002). Huomioni kohteena olivat valtuutetun vanhemmuuteen liittämät oikeudet ja velvollisuudet.

Velvollisuudet perustuvat yhteisön hyväksymiin arvoihin ja niistä johdettuihin normeihin. Velvollisuuksilla viitataan ryhmän jäseniltään odottamaan käyttäytymiseen, ja ne edeltävät institutionalisoituja velvollisuuksia. (Staerklé & Doise, 2005, 281.) Vanhemmille yleisessä julkisessa keskustelussa osoitetut velvollisuudet voidaan nähdä tällaisena yhteisön jäseniltään odottamana käyttäytymisenä. Kun taas erilaisten instituutioiden edustajien, kuten esimerkiksi kandidaatin tutkielmani aineistona toimineissa lapsiasiavaltuutetun kirjoituksissa, velvollisuudet kuitenkin liittyvät vanhemmuuteen instituutiona, eli vakiintuneena yhteiskunnallisena tapa-järjestelmänä¹⁰, jolle on asetettu siihen liittyviä velvollisuuksia.

Kohdistin pohdinnassani tarkastelun valintoihin ja siihen, millainen diskursiivinen valta näillä valinnoilla on. Lapsiasiavaltuutettu puhuu kirjoitustensa kautta laajoille ihmisjoukoille ja myös vanhemmille, jolloin se, miten vanhemmuudesta puhutaan, nousee merkittäväksi vanhemmuutta konstruoivaksi voimaksi. Jos vanhemmuuden tarkastelu painottuu velvollisuuksien tarkasteluun, näyttää siltä, että samalla usein useimmiten vaietaan vanhemmuudesta oikeutena, vaikka useat velvollisuudet olisi mahdollista pukea yhtäläillä vanhemman oikeudeksi.

Kun kandidaatin tutkielmassani analyysini jälkeen tarkastelin lapsiasiavaltuutetun konstruoimaa vanhempien velvollisuuksien pitkää listaa yhtenä kokonaisuutena, siitä muodostui erityinen näky: suomalaisessa yhteiskunnassa näyttäisi lasten oloissa ja vanhempien toiminnassa olevan paljon puutteita. Kun velvollisuuksien listaa taas tarkasteli perhehistorian valossa, saattoi muotoilluissa velvollisuuksissa nähdä jäänteitä suhtautumisesta, jolloin kodin ja perheen tehtäväksi annettiin ensisijaisesti huolehtia kurin ja järjestyksen ylläpitämisestä. Tätä aikakautta seurasi Nätkinin (2003, 29) mukaan asiantuntijoiden, pedagogien ja tieteen valta-asema, jolloin asiantuntijat alkoivat valistaa vanhempia.

Perustelen edellä esittämiäni väitteitä sillä, että velvollisuuksien osoittaminen antaa ymmärtää, että niiden osoittamia asioita ei vielä noudateta (vrt. Lahikainen 1989). Lapsiasiavaltuutetun konstruoinnissa velvollisuuksissa ankara vanhemmuus asetetaan ei-toivottavaksi. Koska vanhemmille tarvitsee korostaa näitä velvollisuuksia, muotoillaan samalla implisiittisesti kuvan nykyvanhemmista, ikään kuin he olisivat ankaria, väkivaltaisia ja lapsistaan piittaamattomia auk-

¹⁰ <http://helios.uta.fi:2068/mot/uta/netmot.exe>

toriteetteja. Kysyin pohdinnassani, tarvitaanko tällaista velvollisuuksien osoittamista ja alleviivausta nyky-yhteiskunnassamme näin yleisellä tasolla?

Useat tutkijat ovat todenneet, että edellä mainittua ankaraa kasvatustapaa ei pidetä enää tavoiteltavana (esim. Rönkä ym. 2009, Hoikkala 1993, Lahikainen 2005). Esitin myös, että olisiko johdonmukaisempaa, että velvollisuuden sijaan tarkasteltaisiin vanhemmuutta esimerkiksi oikeutena olla läsnä lapsensa elämässä ja oikeutena kuunnella lapsensa mielipidettä? Tällainen merkityksellistämisen avaa täysin eri näkökulman vanhemmuuteen.

Esitin kandidaatin tutkielmassani, että vanhemmuuden merkityksellistämisen painokkaammin velvollisuuksien kautta perustuu suomalaiseen perhehistoriaan ja vanhempien ja asiantuntija-instituutioiden väliseen hallintaan ja valtasuhteisiin (vrt. Vuori 2001, Nätkin 2003). Velvollisuuksista puhuminen on implisiittinen viittaus riittämättömään vanhemmuuteen, jota tukemaan ja oikaisemaan tarvitaan asiantuntijoita, ja siten se siis myös pitää yllä asiantuntijainstituutioita ja niiden valtaa (vrt. Lahikainen 1989).

Julkisessa keskustelussa vanhempiin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia ja vaatimuksia, ja niissä vanhemmille rakentuu riittämättömyyden kokemus. Yhtä aikaa, kun vanhempien velvollisuuksia osoitellaan julkisuudessa, vanhemmilta odotetaan myös tuota menneiden aikojen kunnan kansalaisten kasvattamista (esim. Jallinoja 2006; Rönkä ym. 2009). Tommi Hoikkalan (1993, 47) mukaan nyky-yhteiskunnan vanhemmuuteen liittyy ammattilaisvetoinen kasvatus- ja socialisaatiojärjestelmä. Ammattilaiset ohjaavat, neuvovat ja seuraavat lapsia ja vanhempia. Perheiden arkista elämää ongelmiseen on sodan jälkeisellä kaudella syntynyt hoitamaan moninainen joukko asiantuntijoita. Ammattilaisia perhe kohtaa ongelmatilanteissa tai vain arkista elämäänsä eläessään. Asiantuntija-ammattit ovat kehkeytyneet pitkän ajan kuluessa ja samanaikaisesti kun ihmisiä on koulutettu, on laadittu lakeja ja muodostettu näkemyksiä ja tietoa esimerkiksi siitä, mitkä asiat kuuluvat vanhempien tehtäviksi, velvollisuuksiksi tai oikeuksiksi. Jaana Vuori (2000) puhuu psykososiaalisesta diskursiivisesta muodostumasta kuvatessaan asiantuntijoiden ymmärrystä perheestä. Tämä ymmärrys ohjaa sitä, miten vanhempiin suhtaudutaan ja miten vanhempina ollaan. (Vuori 2000, 18–19, 33, 43.) Riitta Jallinojan (2006, 116) mukaan tutkijoiden ja tieteen tekijöiden esittämät ajatukset lavenevat ammattilaisten ja näin muiden kansalaisten asiantuntemukseksi koulutusten ja seminaarien kautta. Asiantuntijoiden näkemyksistä tulee näin kaikkien totuutta.

Jaana Vuori (2001, 13, 71) analysoi laajasti perheasiantuntijoiden ammattilaisille ja vanhemmille kirjoittamia aineistoja kymmenen vuoden ajalta ja muun muassa niissä esiintyvää asiantuntijoiden

näkemyistä äidistä ja isistä toimijoina¹¹. Vuoren tutkimuksessa on useita ulottuvuuksia, jotka tekevät siitä tutkimukseni kannalta relevantin. Yksi olennaisimmista on Vuoren aineisto: hän tarkastelee vanhemmuutta sellaisena kuin se on tuotettu asiantuntijoiden teksteissä. Vuori nimittää yleiseksi yhteiskunnalliseksi keskusteluksi niiden analysoimiensa heterogeenisten teosten joukkoa, jotka tavoittelevat lukijoiksi yhtä lailla ammatilaisia ja asiantuntijoita kuin ”maallikoitakin”¹². Tähän kirjajaan yleisen keskustelun joukkoon liitän myös oman aineistoni, vaikka puhujanäkökulma nouseekin tällä kertaa vanhemmista itsestään käsin.

Vuori (2001, 94) pohtii myös ammattilais- ja asiantuntijainstituutioita. Hän näkee asiantuntijoiden ja ammattilaisten tuottamien tekstien, ammatillisten käytäntöjen ja ammatillisten toimintakulttuurien liittyvän yhteen. Ammatillaiset kirjoittavat myös laajalle kohdeyleisölle tarkoitettuja opastai keskustelukirjoja, jotka puolestaan herättävät median mielenkiinnon. Tällä tavalla asiantuntijoiden kirjoittamat tekstit tulevat osaksi jokapäiväistä julkista keskustelua, kuten Hoikkalakin (1993, 47–49) tutkimuksessaan toteaa. Tämä oli keskeinen asia oman kandidaatin tutkielmani¹³ johtopäätöksissä, josta pro gradu -tutkimukseni sai kimmokkeensa: asiantuntijoiden tekstit osallistuvat vanhemmuuden konstruointiin.

Vuori (2001, 45–58) tarkastelee myös hallinnan ja tiedon yhteyttä, tekstien sisälle rakentuvia vanhempien ja asiantuntijoiden valtasuhteita sekä asiantuntijainstituutioiden syntyä. Tieto kietoutuu hallintaan. Vuori siteeraa tutkimuksessaan Nicolas Rosea (1990, 130) ja toteaa, että perheen kautta tapahtuva yhteiskunnan hallinta on nykyisin yhä enemmän hienovaraisella tavalla tapahtuvaa ohjaamista ja neuvomista suoran puuttumisen sijaan (ks. emt. 56).

Näen Jaana Vuoren tarkastelukulman tältä osin yhteneväisenä oman huomioni kanssa: uusi lapsuuden tutkimus ja sen myötä tuotetut tekstit vanhemmuudesta ovat osallisia siihen, millaiseksi nyky-vanhemmuus on konstruoinut. Vuori (2001, 64) laajentaa näkökulmaa nostaessaan esiin hallinnan kohteiden ja ammattilaisten ja asiantuntijoiden välisen rajan huokoisuuden todetessaan:

¹¹ Vuori (2001, 15) mainitsee tutkimustehtäväkseen eritellä, miten asiantuntijat sukupuolistavat vanhemmuutta, lasten hoitoa, kasvatuksia ja hoivaa isyytenä ja äitiytenä. Hän sanoo samalla osallistuvansa aineistonsa aikalaiskeskusteluun siitä, miten vanhemman sukupuoli vaikuttaa hänen tehtäviinsä ja suhteeseensa lapsiin. Lisäksi hän tarkastelee sitä, miten asiantuntijateksteissä kirjoitetaan äitien ja isien seksuaalisuudesta ja miten lapsen seksuaalisuus ja sukupuoli liittyvät vanhempien sukupuoleen.

¹² Niin sanotun populaarikirjallisuuden lisäksi Vuori analysoi myös oppikirjoja, opaskirjoja, väitöskirjoja ja muita tutkimuksia sekä seminaariraportit ja muut sen kaltaiset aineistot, joiden yleisönä olivat olleet toiset ammatillaiset ja asiantuntijat (Vuori 2001, 68–76).

¹³ Maarit Virtanen (2011) Vanhemmuus oikeutena ja velvollisuutena, tutkimus lapsiasiavaltuutetun vanhemmuusretoriikasta.

Ehkä jokaisen meidän sisällämme kuiskailee pieni asiantuntija-homunculus neuvojaan – kuten hallintakeskustelu ehdottaa – mutta kenties myös jokaisen asiantuntijan ja ammattilaisen sisällä elää myös maallikko-homunculus muistuttamassa asiakkaan näkökulmasta?

Tutkimukseni kannalta kiinnostavaa ja analyysin kannalta merkille pantavaa on myös se, mitä Vuori (2001, 15) mainitsee tavastaan lukea asiantuntijatekstejä. Samalla tavoin kuin omaa aineistoani, ei Vuorenkkaan aineistoa siis välttämättä lueta, kuten kirjoittaja on tarkoittanut. Toisin sanoen huomio ei ole varsinaisesti siinä, mitä kirjoittaja haluaa sanoa ja saada aikaan, vaan ennemminkin siinä, mitä teksteillä tullaan tehdyksi. Huomion kohteena ovat näin ollen usein tekstien sivupolut, rivien välit ja yksityiskohdat.

Vuoren tutkimuksen aiheen lisäksi myös hänen metodiset ratkaisunsa ovat antoisia oman tutkimukseni kannalta, molemmat edustavat diskurssianalyysiksi kutsuttua tutkimusperinnettä. Vuoren (2001, 79, 81) väitöskirjassa kieli ei ole vain apuväline tutkimuksessa vaan nimenomaisesti tutkimuksen keskiössä eli itsessään yhteiskunnallisesti kiinnostava ja paljon kertova asia.

Tutkimuksessa esitetään oman tutkimukseni idean kannalta erittäin tärkeä huomio eli diskurssit ovat sitä todellisuutta, joka on sosiaalisesti jaettua. Ne opitaan ja osataan arjessa niin hyvin, että ne lakkaavat olemasta ”osattuja ja opittuja”, ja sen sijaan ne mielletään totuudeksi tai normaaliksi asioiden tilaksi. Diskurssit ilmiöinä sisältyvät kulttuuriin ja yhteiskuntaan ja niillä kuvataan ja organisoidaan ihmisten välisiä suhteita sekä ihmisten ja instituutioiden toimintaa. Niillä muokataan sitä, mitä voidaan sanoa ja mitä ei. Diskurssianalyysi on pyrkimystä tehdä tuttu uudestaan tunnistettavaksi ja siten muutettavaksi (Vuori 2001, 16, 79, 81.) Tämä perusajatus kiteyttääkin juuri sen, mitä minä tutkimuksellani tavoittelen.

2.2. Familistinen käänne

Jallinoja tutki familistiseksi käännteeksi nimeämäänsä ilmiötä, joka nousi esiin vuosituhannen vaihteen julkisuudessa ja yhteiskunnallisten toimijoiden liikehdinnässä perheen puolesta¹⁴. (Jallinoja 2006, 5–10.) Perhettä koskeva kirjoittelu muutti Jallinojan havaintojen mukaan sävyään 1990-luvun lopulla. Jallinoja huomioi, että siitä huolimatta, että ongelmat olivat isossa roolissa

¹⁴ Tutkimus oli osa ”Perheen murros” -tutkimushanketta. Tutkimus kohdentui Helsingin Sanomissa 1999–2003 julkaistuihin perhettä koskeviin kirjoituksiin. (Jallinoja 2006, 5–10.)

käydyssä kirjoittelussa, niissä oli kuitenkin perhemyönteinen sävy. Tämän hän tulkitsi merkiksi familistisesta käänteestä¹⁵. (Mts. 5–11.)

Jallinoja näki familismin rakentuvan kahden pilarin eli kotiäitiyden ja hyvän vanhemmuuden varaan (Jallinoja 2006, 97). Familistiseksi käänteeksi nimetty ilmiö asettuu mielestäni ajatuksia herättäväksi taustaksi tekemälleni tutkimukselle. Vaikka en varsinaisesti tarkastelekaan familismia, se on keskustelullisena kontekstina kiinnostava ilmiö. Jallinojan tutkimuksen sisällöstä kiinnostavinta oman tutkimukseni näkökulmasta on hänen lähtöhuomionsa vanhemmuuspuheen sävyn muutoksesta ja sitä vahvistava laaja aineistonsa sekä hänen analyysinsä puheen vanhemmuutta rakentavista merkityksistä. Edellä mainittu huomio on myös tämän tutkimuksenkin lähtökohta.

Jallinojan tutkimaan julkiseen keskusteluun osallistuivat kansalaiset mutta myös erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden edustajat¹⁶. Hoikkalan (1993) tutkimuksesta¹⁷ poiketen vanhemmuutta koskevassa keskustelussa kaikkein aktiivisimpia puhujia olivat kansalaiset. Tässä aineistossa vanhemmat joutuivat hyvin voimakkaan syyttelyn kohteeksi. Puheenvuoroista saattoi muodostaa käsityksen, että kaikki vanhemmat laiminlyövät lapsiaan. Nämä hyvin kriittiset puheenvuorot ovat kuitenkin Jallinojan mukaan pyrkimystä muotoilla uudet säännöt vanhemmuudelle. Niitä ei siten tulkittu yleisenä ja kaikille vanhemmille suunnattuna moitepuheena. Keskustelijat näkivät, että kriittinen puhetapa oli merkki vanhemmuuden ja perheen tulosta murroskohtaan, jolloin koko instituutio joutui uudelleen arvioinnin kohteeksi. Julkinen keskustelu oli vastakkain asettelevaa. Yltiöindividualismi nähtiin syyksi perheen tuhoutumiseen ja sen nähtiin uhkaavan koko perheinstituutiota. Tämän Jallinoja näkee ”vanhemmuus on hukassa” -hokeman suosion selitykseksi. (Jallinoja 2006, 9–20, 109–118.)

Jallinojan aineistossa vanhemmuutta käsiteltiin yleisellä tasolla. Hänen mukaansa vanhemmuus ikään kuin abstrahoitettiin reaali maailmasta ja siitä tuli lähes oliomainen kohde, jonka johdosta vanhemmuus saattoi olla hukassa. Hyvän vanhemmuuden ominaisuudet tehtiin vanhemmuudesta esitettyjen kriittisten väitteiden perusteella. Kirjoituksissa toistettiin väitettä, että vanhemmuus on hukassa, ja hokema loi näin pohjan hyvän vanhemmuuden muotoilemiselle. (Emt. 111.)

¹⁵ Familistisella käänteellä tarkoitetaan tässä perhemyönteistä, politisoitunutta perheasiaa (Jallinoja 2006, 24–26).

¹⁶ Esimerkiksi tutkijat, virkamiehet ja järjestöjen edustajat (Jallinoja 2006, 9–20, 109–118).

¹⁷ Jallinoja (2006, 245) esittää, että aineistojen vertailua haittaa se, että Hoikkalan aineisto ei ole edustava, ja että se on pieni.

2.3. Vastapuhe ja vanhemmuus oikeutena

Oikeuksina voidaan pitää suotuja mahdollisuuksia tehdä tai olla tekemättä joitakin tekoja. Tai suotuja mahdollisuuksia olla tai ei olla jossakin tilassa. Oikeudet voivat olla suotuja mahdollisuuksia sille, että muut tekevät tai eivät tee joitakin tekoja tai ovat tai eivät ole jossakin tilassa. Christian Staerklé ja Willem Doise (2005, 280–281) tarkastelevat oikeuksia ja velvollisuuksia yhteiskunnan sääntelyä määräävinä tekijöinä. Oikeudet ja velvollisuudet muodostavat pakottavan yhteyden, oikeus pakottaa suorittamaan velvollisuuden. Jotta oikeudet voisivat olla laillisia, niiden tulee olla sellaisen auktoriteetin virallisesti toimeenpanemia, jolla on valta määritellä tällaisia oikeuksia. Tällaisia auktoriteetteja ovat esimerkiksi kansainväliset elimet. Oikeuksia määriteltäessä täsmennetään etu, jonka oikeus suo, ja ryhmä, jota se koskee. Sosiaalisten ilmiöiden tulkinta oikeutaviksi tai velvoittaviksi voi muuttaa merkittävästikin näiden ilmiöiden merkitystä ja niihin sovellettavaa toimintalinjaa. Oikeuksien vaatimisella on myös diskursiivinen luonne, jonka vuoksi oikeudet ja velvollisuudet ovat sääteleviä periaatteita. (Staerklé & Doise, 2005, 281–282, 293–294.)

Kandidaatin tutkielmani perusteella esitän, että vanhemmuuden ymmärtäminen useammin oikeutena velvollisuuden sijasta voisi merkitä muutosta sekä vanhemmuuden kokemisessa että sen toteuttamisessa. Näin se väistämättä vaikuttaisi myös lasten oloihin ja siihen, miten lapsiin yleisesti suhtaudutaan. Se myös mahdollisesti lieventäisi julkisessa keskustelussa perheen sisälle rakentuvaa vastakkain asettelevaa asetelmaa. Edellä mainituista syistä pidän tätä tärkeänä jatkotutkimusaiheena. Moni yhteiskunnallinen keskustelu vanhemmuudesta on, niin sanotun oikean tiedon omaavan asiantuntijajoukon ohjeistuksen virittämää. Eeva Jokinen (2005, 139) ilmaisee oivallisesti sekä kandidaatin tutkimukseni kanssa yhteneväisen ymmärryksen ja myös pro gradu -tutkimukseni ytimen ja avaa myös yhteyden tutkimuksen eettiseen pohdintaan:

— — diskurssi ei ole mikään luonnonmaisema. Diskurssi on kulttuurimaisema. Jokainen polun tallaja jättää siihen jälkensä ja muuttaa maisemaa. Maisemaa voi tietoisesti muovata. Siksipä en suinkaan väitä, että vanhemmuudesta ei pitäisi keskustella julkisesti, ammattipiireissä tai yksityisesti tai että sosiaalisiin ongelmiin ei voisi puuttua valistamalla. Mutta usein hyvätkin tarkoitukset muuttuvat huonoksi toteutukseksi, eikä maisemasta tulekaan sellainen, kuin oli suunniteltu. Näin on ehkä käynyt hukassa olevan vanhemmuuden diskurssille.

Perehtyessäni aiempiin tutkimuksiin, joissa vanhemmuutta tarkasteltiin edes jossain määrin myös oikeusnäkökulmasta, tein huomion, että kaikissa näissä tutkimuksissa vanhempien oikeuksiin liittyi varsin kiinteästi yhteiskunnallisen tason määrittely: vanhemmuudesta oikeutena on käyty keskustelua muun muassa, kun on pohdittu onko samaa sukupuolta olevilla pareilla oikeus vanhemmuuteen, tai käsitelty toisen vanhemman oikeuksia erotilanteessa tai erilaisista hoivapoliittisista oikeuksista keskusteltaessa. Tämän kaltaisessa keskustelussa lähestytään oikeuksia laillisten

oikeuksien näkökulmasta (vrt. Staerklé ja Doise 2005, 208–281). Esittelemistäni tutkimuksista vain hoivapoliittisia oikeuksia sivunnut Revon (2009a) tutkimus lähestyi vanhemmuutta tavalla, jossa avautui edes orastava näky vanhemmuuden ymmärtämisestä muunkin kaltaisena oikeutena. Kotihoitoa tarkastellessaan Repo (2009a) toteaa, että vanhemmat näkivät kotihoidon mahdollisuutena ja nautintona. Kotihoidontuki yhteiskunnallisena toimenpiteenä teki vanhemmuudesta nauttimisen mahdolliseksi. Yhteiskunnallisen tukijärjestelmän takaama vanhemman oikeus siis näyttäisi vanhempien omassa merkityksellistämässä rakentuvan oikeudeksi nauttia vanhemmuudesta.

Tämän lisäksi selkeimmin tutkimuksellisesti kiinnostavalla tavalla lähestytään vanhempien oikeuksia Petteri Eerolan (2008) isyystutkimuksessa. Siinä oikeudeksi nostetaan isän oikeus lapseensa ja tasa-arvoinen vanhemmuus esitetään molempien vanhempien oikeutena. Havaitsin siis tutkimuskentässä alueen, josta ei näyttäisi olevan aiempia tutkimuksia. Uskoakseni vanhemmuuden merkityksellistäminen oikeudeksi, edellä mainituista tavoista poikkeavalla tavalla, voisi kuulua vanhempien itsensä intresseihin. Tästä syystä lähestyn tutkimuksessani oikeuksia virallisten toimielinten määrittelyjen sijaan vanhemmuuden instituution eli vanhempien oman merkityksen näkökulmasta. Toisin sanoen olen kiinnostunut oikeuksien määrittelyn diskursiivisesta aspektista. Katja Repo (2009b, 7–8) tarkastelee väitöskirjassaan lapsiperheiden arkea ja sitä, miten vanhemmat merkityksellistävät arkeaan ja valintojaan rahan, työn ja lastenhoidon suhteen. Tutkimus perustuu käsitykseen todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta, metodisilta ratkaisuiltaan se edustaa kriittistä diskurssianalyysiä. Tutkimuksen keskeisimmäksi tulokseksi nousi havainto, että lapsiperheiden vanhempien arki on ristiriitaisten kulttuuristen odotusten sävyttämää. Arkea jäsenetään kuvauksissa perheen ja ansiotyön välille. Repo luonnehtii lapsiperheiden arkea modernin familismin ja individualismin välisen jännitteen olemassaolon kautta. Perhepuhe ja ansiotyökanalaisuus ovat sekä vastakkain että myös toisiinsa kiinnittyneitä.

Näyttää siltä, että tutkimukseni keskeisintä aihetta eli sitä, miten vanhemmuudesta puhutaan oikeutena, lähestytään aiemmissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa tavallisimmin esimerkiksi lakiin liittyen tai hoivapoliittisten kysymysten yhteydessä. Oikeustieteellistä tutkimusta edustaa esimerkiksi Katja Rytkösen (2004, 13) pro gradu -tutkielma vanhemmuuden ilmenemisestä lapsilainsäädännössä. Hän tarkastelee tutkimuksessaan, mitä vanhemmuus on, miten se syntyy, ja mitä oikeuksia ja velvollisuuksia vanhemmuus tuo. Katja Repo ja Teppo Kröger (2009) puolestaan

lähestyvät vanhempien oikeuksia hoivapoliittisesta¹⁸ näkökulmasta kirjassa *Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki*¹⁹, joka kokoaa yhteen hoivapolitiikkaa, hoivan tutkimusta ja hoivan arkeen liittyvää keskustelua. Kirjoittajat lähestyvät vanhempien oikeuksia Knijn & Kremerin (1997) tapaan hoivan yhteiskunnallistamisen näkökulmasta, jolloin yhteiskunta voi tarjota kansalaisilleen oikeuksia saada tai antaa hoivaa (ks. Repo & Kröger 2009, 207). He ottavat vanhemmuuden oikeutena esille kunnallisen päivähoidon, kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kautta sisällöllisen painon kuitenkin ollessa kahdessa ensimmäisessä. Kunnallista päivähoitoa pidetään poikkeuksellisen vahvana hoivapoliittisena oikeutena ja nämä kolme muodostavat kokonaisuuden, jolla hyvinvointivaltio on mukana tukemassa kaikkia lastenhoidon eri vaihtoehtoja. Kunnallisessa päivähoitossa on kyse oikeudesta saada hoivaa ja kotihoidossa on kyse oikeudesta antaa hoivaa. (Repo & Kröger 2009, 200–201, 207.)

Katja Repo (2009a, 219–222) käsittelee artikkelissaan pienten lasten kotihoitoa ja muun muassa sitä, kuinka kotihoito voidaan nähdä tärkeänä oikeutena, potentiaalisena mahdollisuutena sekä myös velvollisuutena, jota kulttuuri ohjaa. Hän nostaa esiin, että Suomessa on Pohjoismaiden vahvin oikeus julkiseen päivähoitoon ja siitä huolimatta meillä lapsia hoidetaan pidempään kotona kuin muissa Pohjoismaissa, ja mainitsee, että julkisuudessa ja poliittisissa keskusteluissa pienten lasten hoivaan liittyy vahva valinnanvapausdiskurssi. Tässä puheessa vanhemmat voivat itse valita lapselleen sen hoitomuodon, jonka he katsovat parhaaksi. Lasten kotihoidontuki on siis merkittävä hoivapoliittinen oikeus. Hoiva on kansalaisoikeus ja sen lisäksi, että on katsottu tärkeäksi oikeus saada hoivaa, on hyvinvointivaltiossa nostettu tärkeäksi oikeus antaa hoivaa. Repo (2009a, 228 – 230) huomauttaa, että valinnanvapaus-diskurssissa jää kuitenkin huomioitta se, että todellisuudessa perheessä äidit kuitenkin kantavat päävastuun pienten lasten hoivasta, ja oikeus antaa hoivaa ei ole irti kulttuurisesta kontekstista, joka ohjaa sitä, mitä valintoja tehdään. Artikkelissa oli erityisen kiinnostavaa se, miten haastatteluista²⁰ nostettiin esiin lapsen edun, vanhemmuuden ja kotona olemisen yhteenkietoutuneisuus. Kotihoidon nähtiin mahdollistavan rauhallisen, kiireettömän arjen

¹⁸ Anttonen, Valokivi ja Zechner (2009, 12) esittävät, että kun hoiva siirtyy julkisen elämänpiirin alueelle yksityisestä elämänpiiristä, se samalla tulee yhteiskunnalliseksi ja poliittiseksi kysymykseksi. Poliittisena ja yhteiskunnaallisena kysymyksenä siitä voi muodostua hoivapolitiikkaa. Hoivapolitiikalla he tarkoittavat sitä, että yhteiskunnassa asetetaan niin tavoitteita kuin keinojakin, jolla vastataan hoivaan. Näin syntyy erilaisia etuusjärjestelmiä. Hoivapolitiikkana he pitävät myös keskusteluita, joita esimerkiksi puolueet väittelyissään käyvät hoivaan liittyen.

¹⁹ Kirjaa on työstetty neljässä eri Suomen Akatemian hankkeessa ja se kokoaa yhteen hoivaan liittyvää historiaa, nykytilaa ja tulevaisuutta. Sen kirjoittamista on innoittanut kansallisen ja kansainvälisen vuoropuhelu hoivapolitiikan näkökulmasta tarkastellen. (Anttonen, Valokivi & Zechner 2009, 14–15.)

²⁰ Haastatteluaineisto on koottu Ristiriitainen kotihoidontuki -tutkimusprojektissa. Se koostuu kahdenkymmenen tuen piirissä olleen perheen haastatteluista. (Repo, 2009a, 220.)

ja näin katsoen vanhemmuus ei näyttäytyä ainoastaan velvollisuutena vaan myös *mahdollisuutena* ja nautintona. Kotihoidontuen nähdään avaavan vanhemmuuteen uudenlaisen edun näkökulman: se mahdollistaa vanhemmuudesta nauttimisen. (Repo 2009a, 232.)

Vanhemman oikeuksista on puhuttu usein myös erotilanteiden yhteydessä. Esimerkiksi Ida Jarnila (2010, 2) on tutkinut sosiologian pro gradu-tutkielmassaan monikulttuurista huoltoriitaa oikeudellisen ongelman näkökulmasta. Oikeudelliset ongelmat koskevat usein kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia. Jarnilan aineistona olivat monikulttuurisesta parisuhteesta eronneiden tai eroamassa olevien suomalaisten äitien ja ulkomaalaistaustaisten isien internetkeskustelut, joita hän on analysoinut diskurssianalyttisellä tutkimusotteella²¹. Hän toteaa, että hänen tutkimuksensa valossa monikulttuurisen huoltoriidan muodostuminen oikeudelliseksi ongelmaksi näyttää asettavan suomalaisen äidin etuoikeutettuun asemaan, mutta esittää, että valta-asetelman muuttaminen olisi tästä huolimatta myös äidin etu, koska se mahdollistaisi isien osallistumisen lain kentällä lain ohitse asettumisen sijaan. (Jarnila 2010, 81.)

Vanhemmuuden oikeusulottuvuutta on käsitelty myös esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön rekisteröityihin parisuhteisiin ja lapsiin liittyvässä selvityksessä²². Myös Petteri Eerola (2008, 3) on tarkastellut vanhemmuutta oikeusnäkökulmasta tasavertaista vanhemmuutta korostavassa, niin sanottuun uuden isyyden tutkimukseen kuuluvassa, pro gradu -tutkielmassaan. Hän nostaa esiin lapsen oikeuden isäänsä ja isän lapseensa ja näkee, että tasa-arvoisesti jakautunut vanhemmuus on molempien vanhempien ja koko perheen etu ja oikeus.

Vanhemmuutta oikeutena on tarkasteltu myös reproduktion eli lisääntymisen näkökulmasta (Ollila, Topo, Koivusalo & Kajesalo 1994)²³. Tässä teoksessa pohditaan esimerkiksi reproduktio-oikeuksia ja naisten autonomiaa. Reproductio-oikeudet ovat osa ihmisoikeuksia ja ne määritellään kirjan artikkelissa sosiaalisiksi, taloudellisiksi, poliittisiksi, laillisiksi sekä terveyteen, seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyviksi oikeuksiksi, joiden toteutuminen on aina suhteellista. (Kajesalo & Topo 1994, 214–215.)

²¹ Lisäksi tutkimuksessa käytettiin grounded theorya hyödyntäen aineiston kategorisoinnissa (Jarnila 2010, 81).

²² http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/rekparisuhde/osa4_8.htm#4

²³ Kirja koostuu artikkeleista, joissa käsitellään väestöpoliittisia kysymyksiä ja keskitytään väestönkasvun ja syntyvyydensäännöstelyn sijaan väestökysymysten poliittiseen luonteeseen. Kirjoittajien lähtökohtana on että kaikilla ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus päättää lastensa määrästä ja syntymisen ajoituksesta ja myös saada perhesuunnittelupalveluita. Tärkeänä keskustelun aiheena he pitävät sitä, mikä taho päättää, ketkä tässä maailmassa ovat liikaa ja, kuka määrittää perhesuunnittelun ehdot. (Ollila ym. 1994, 6.)

Koska edellä mainitut tutkimukset, selvitykset ja muut samankaltaiset tutkimukset ovat hieman sivussa omasta kiinnostukseni ytimestä, en käsittele niitä tässä tämän enempää, mutta niiden esille ottaminen konkretisoi sitä tutkimuksellista puutetta, joka vanhemmuuden tarkastelussa on olemassa. Olen ensisijaisesti kiinnostunut siitä mahdollisesta vanhemmuuden merkityksellistämisestä, jossa vanhemmuus oikeutena -diskurssiin liittyy edellä mainittujen (lisääntymiseen liittyvä, juridinen -ja hoivapoliittinen näkökulma) sijaan tai lisäksi, jokin muu vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe.

Vanhemmuutta osana tutkimustaan, on tarkastellut Tommi Hoikkala (1993)²⁴ väitöskirjassaan. Hän kuvaa tutkimukseni kannalta kiinnostavalla tavalla mykkää vanhemmuutta ja vastuullista vanhemmuutta. Mykällä vanhemmuudella Hoikkala tarkoittaa sitä, kuinka vanhemmat eivät juuri näkyneet julkisuudessa käydyssä vanhemmuuskeskustelussa 1990-luvun alussa. Hoikkala toteaa, että nyky-yhteiskunta on kasvatusta ja socialisaatiojärjestelmien osalta ammattilaisvetoinen. Erilaiset asiantuntijat ja ammattilaiset seuraavat, ohjaavat ja neuvovat vanhempia raskausajasta lapsen aikuisuuteen asti. Tästä johtuu, että myös vanhemmuutta koskeva julkinen keskustelu on painotunut asiantuntijänäkömyksiin. Vanhemmat näkyivät hänen tutkimusaineistonsa²⁵ keskustelussa heikosti. Vanhemmat jäivät mykiksi, kun heidät julkisessa keskustelussa nähtiin syyksi nuorten huonoon käytökseen. Hoikkalan mukaan tämä ei kuitenkaan ollut merkki siitä, että vanhemmilla ei olisi ollut mitään sanottavaa. Hän näkee vanhempien vaikenemisen syyksi sen, että tavallisen vanhemmuuden näkökulmassa ei välttämättä ollut journalismin toimintaperiaatteiden vaatimaa jännitettä tai ongelmaa, johon esitetään neuvokkaita ratkaisuja. (Hoikkala 1993, 47–49.)

Hoikkalan mukaan asiantuntijakeskeinen julkisuus tuottaa vanhemmuuden velvoittavana ja lisäksi ilmapiiri on syyllistävä. Tästä Hoikkala puhuu *kasvatuksen moraalisen järjestyksen* -käsitteen kautta.²⁶ Hoikkalan mielestä vanhempien näkymättömyys yleisjulkisuuksien kasvatukseen liittyvistä keskusteluista ilmentää asiantuntijavaltaisuutta ja hän näkee asiantuntijaryhmien

²⁴ Hoikkalan tutkimuksen lähtökohdat ovat nuorisotutkimuksessa, vaikka siinä aikuistumisen ja oppilaanohjauksen ohella keskitytään myös vanhemmuuteen ja kasvatukseen. Sen teoreettiset lähteet ja ainekset on koottu moniulotteisesti, Hoikkalan oman arvion mukaan ristiriitaisistakin tieteenaloista ja tutkimusperinteistä. Niistä mainittakoon tässä diskursiivinen sosiaalipsykologia ja diskurssianalyysi. (Hoikkala 1993, 22.) Edellä mainittu teoreettinen ja metodinen kiinnostus, luonnollisestikin vanhemmuutta tarkastelevan tutkimusaiheen lisäksi, asettaa Hoikkalan tutkimuksen huomion arvoisten tutkimusten kategoriaan.

²⁵ Hoikkalan aineistona olivat 101 teemahaastattelua ja nuoruus- ja aikuistumisaiheinen mediamateriaalia Helsingin Sanomista marraskuulta 1989 toukokuulle 1990, Suomen Kuvalehdestä 1990 vuosikerrasta ja Anna-lehdestä 1990 vuosikerrasta (Hoikkala 1993, 292).

²⁶ Poikkeuksena edellä kuvailtuun vanhemmuudesta yleisjulkisuuksissa käytyyn keskusteluun Hoikkala mainitsee perhe- ja naistenlehtien julkisvanhempiin ja neuvomiseen ja kasvatukseen liittyvät kirjoitukset, joissa pulmallisiin vanhemmuuden tilanteisiin löydetään onnistuneet ratkaisut (Hoikkala 1993, 47–54).

aktiivisuuden julkisuuksissa voivan olla myös oman kentän reviiritaistelun ilmaus: asiantuntijat tarjoavat ongelmaa, johon heillä on ratkaisu, tiedotusvälineet puolestaan tarttuvat kaupallisista syistä näihin selkeää ratkaisua tarjoaviin asiantuntijanäkemyksiin. (Hoikkala 1993, 47–54.)

Hoikkalan tutkimus avaa näkymän hyvin samankaltaiseen julkisuuden vanhemmuuskuvaan kuin mitä Lahikaisen näkökulma edustaa (ks. s. 1). Samankaltaiseen julkisen puheen tulkintaan ovat päätyneet myös Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009 11,17) tutkimuksessaan. He toteavat, että perheistä puhutaan usein hyvin ennakkoluuloisesti, yleistäen, ääriyoppien kautta ja omakohtaisiin kokemuksiin perustuen. Vastuullisten vanhempien velvoite on luoda hyvät edellytykset lastensa kasvuille. Näitä hyviä edellytyksiä ovat: huolenpidon ja hyvän koulutuksen turvaaminen, rajoittaminen ja hyviin harrastuksiin ohjaaminen. Lisäksi nähdään, että lasten kanssa keskustelu on osa vanhemmuutta. Hoikkala mielsi tällaisiksi vastuullisiksi ja lapsiinsa panostaviksi vanhemmiksi kaikki aineistonsa aikuispuhujat. (Hoikkala 1993, 47–54.)

Perhe-elämän paletti -kirjassa²⁷ Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009) esittävät edellä olevan tutkimuksen tulosten kanssa varsin yhteneväinen käsityksen vanhemmuudesta. Heidän tutkimuksessaan esittäytyy pikkulapsi-perheiden vanhempien oma käsitys vanhemmuudestaan²⁸. Tutkimuksen näkökulma perheeseen tulee arjen kautta ja sen ydinalueita olivat vanhemmuus sekä parisuhde vanhempien näkökulmasta ja hyvinvointi ja osallisuus lasten näkökulmasta. (Rönkä, Mailinen & Lämsä 2009, 17–13.) Vanhemmuus näyttäytyy tutkimuksessa varsin myönteisessä valossa. Tutkijat mainitsevat, että kun tarkastellaan perheen arkisia tilanteita ja tunteita, piirtyy rosoisempi ja vivahteikkaampi kuva perhe-elämästä kuin syntyisi siinä tapauksessa, että esimerkiksi kysyttäisiin perheenjäsenten asenteista ja yleisistä toimintatavoista. Tässä tutkimuksessa vanhemmat usein kuvasivat perheen ja lapsikeskeisyyden tärkeydessään muita asioita ylemmäksi, kun vanhemmilta

²⁷ Perhe-elämän paletti -kirja esittelee Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksessa toteutetun, Suomen Akatemian rahoittaman Paletti-tutkimuksen tuloksia (Rönkä ym. 2009, 23).

²⁸ Tutkimukselle nimettiin laaja tavoite: selvittää perheiden toimintaa eri elämänalueilla. Tutkimuksessa kysyttiin päivähoitoikäisten lasten vanhemmilta vanhempana olemisesta, parisuhteesta, työstä ja arjesta. Tämän ohella haluttiin tarkastella elämänalueiden leikkauspisteitä ja niiden välillä tapahtuvaa kokemusten, tietojen ja tunteiden siirtämistä ja vuorovaikutusta sekä siirtymiä eri alueiden välillä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselylomaketta ja päiväkirjamenetelmää (käytössä olivat perinteinen kynä–paperi-menetelmä, kännykköpäiväkirja ja niin sanottu lapsen päiväkirja). Tutkimuksen lähtökohdat ovat perhesysteemissä lähestymistavassa. Aineisto analysoitiin kvantitatiivisin menetelmin. (Rönkä, Malinen & Lämsä, 2009, 18, 23, 41.)

kysyttiin elämän tärkeistä asioista²⁹. Tutkijoiden mukaan vanhemmat ovat nykyisin hyvin tietoisia vanhemmuuden tehtävästään. (Rönkä ym. 2009, 12, 15.)

Kriittisesti voidaan pohtia sitä, kuvaavatko tutkimukseen osallistuneet vanhemmat samalla myös kulttuurista vanhemmuuden ideaalia kuten Holden ja Buck (2002 ks. Rönkä ym. 2009,12, 285) huomioivat itseraportoituun tietoon liittyen. Myös tulosten yleistettävyyden suhteen tutkijat huomioivat, että aineiston ei nähty edustavan suomalaista keskivertoväestöä eikä se ole näin yleistettävissä kaikkiin lapsiperheisiin³⁰. Kriittisestä tarkastelusta huolimatta tutkijat toteavat, että vanhemmat satsaavat paljon vanhemmuuteen ja lastensa hyvinvointiin. Vanhemmuus ei näyttänyt olevan hukassa, kun vanhemmat itse arvioivat vanhemmuuttaan pikkulapsiperheissä, vaan se oli antoisa rooli ja kasvun paikka. Tutkimustuloksen arvellaan liittyvän kasvatusilmapiirin muutokseen Suomessa. Lapsille annetaan vaikutusmahdollisuuksia enemmän ja heidän kanssaan keskustellaan. Yleistä keskustelua kasvatuksesta on enemmän ja tietoa on saatavilla monenlaisista lähteistä, jolloin vanhemmat ovat ehkä olleet tietoisempia lämpimän, johdonmukaisella tavalla vaativan ja lapsilähtöisen vanhemmuuden merkityksestä lapsen hyvinvoinnille. (Emt. 54.) Tästä tutkimuksesta saatujen tulosten³¹ katsotaan romuttavan julkisuudessa esiintyviä yksinkertaistuksia monisyydestä vanhemmuudesta. Vanhemmat piirtyivät tutkimuksen valossa lapseensa lämpimästi suhtautuvina, keskustelevina ja perustelevina kasvattajina. Vanhemmat eivät näyttäneet liiallisen sallivina eivätkä myöskään kovan kurin kannattajina. Kaikkiaan vanhemmat näyttivät olevan keskenään varsin samanlaisia kasvattajia. Suurin ero oli siinä, kuinka paljon vanhemmat selittivät ja perus-

²⁹ Aineisto on koottu 208 perheestä Keski-Suomesta, lisäksi tutkimuksessa oli mukana 32 päiväkotia (Rönkä ym. 2009, 23).

³⁰ Tutkittavien edustavuutta ja valikoituvuutta tarkasteltiin vertaamalla osallistuneiden taustatietoja (äidin ja isän ikä, ja koulutus, perhetyyppi, lasten lukumäärä) tutkimuksesta kieltäytyneiden (N=118) taustatietoihin ja vertaamalla tutkimusotoksen koostumusta Tilastokeskuksen tilastoihin. Äidit olivat keskimääräistä koulutetumpia kuin kieltäytyneet äidit. Isien koulutustaso ei ollut yhteydessä kieltäytymiseen. Osallistuneissa oli enemmän yksilapsisia perheitä. Vanhempien iällä ja perhetyypillä ja tutkimukseen osallistumisella ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Paletin tutkimusotoksen ja tilastotietojen välillä oli eroja: perheiden, joissa oli yhteisiä lapsia ja joko avio- tai avopari osuus oli suurempi kuin tilastoissa ja yksinhuoltajien määrä oli vähäisempi kuin keskimäärin Suomessa. Uusperheiden osuudet olivat otoksessa samankaltainen kuin suomalaisissa lapsiperheissä yleensä. (Rönkä ym. 2009, 26–27.)

³¹ Tutkimuksessa mitattiin vanhempien käsitystä omasta vanhemmuustyylistään. Vanhemmuustyyleiksi nimettiin Baumbrindia (1989) lainaten: autoritaarinen vanhempi (vaativa vanhempi, joka ei erityisemmin osoita lämpöä lastan kohtaan), salliva vanhempi (ei vaadi lapseltaan tietynlaista käyttäytymistä, mutta on suhteellisen lämmin ja herkkä lapsensa tarpeille) ja auktoritatiivinen vanhempi (sekä vaativa että lämmin, kontrolli on johdonmukaista ja perusteltua). Mainittakoon, että Baumbrind (1966, 1967, 1989) katsoo auktoritatiivinen vanhemmuustyylin olevan paras tapa kasvattaa lapsia vastuuntuntoon ja yhteistyökykyisyyteen. Tutkimuksen tulokset näyttivät vanhempien arvioivan itsensä hyvin auktoritatiivisiksi. Äidit näyttäytyivät tutkimuksen tuloksissa vielä auktoritatiivisempina kuin isät. (Ks. Rönkä ym. 2009, 48–68.) Tutkijat ottivat mukaan myös kaksi alaskaalaa auktoritatiivisuudelle, nämä olivat lämpimyyttä ja perustelevaa ohjaustapa. Osoittautui, että kaikissa ryhmissä vanhemmat kokivat olevansa lämpimiä ja erot niukasti auktoritatiivisilla vanhemmilla liittyivät siihen, kuinka vähän vanhemmat keskustelivat ja käyttivät perusteluja lapsiensa kanssa toimiessaan. (Rönkä ym.55.)

telivat lapsilleen sääntöjä. Stressiä vanhemmat kokivat toisinaan, mutta eivät kokeneet itseään uupuneiksi vanhemmuuteen. Stressi näyttikin kasaantuvan huonoimmin toimiviin vanhemmuustyyleihin eli autoritaarisuuteen ja sallivuuteen. (Emt. 65.) Rönkä ym:n (2009) tutkimus näytti siis vanhemmuuden samankaltaisella tavalla kuin mitkä olivat Anja Riitta Lahikainen huomiot: vanhemmuus osoittautui Paletti-tutkimuksessa suunnittelutyötä vaativaksi monien elämänalueiden yhteensovittamisen areenaksi, jotka elämänalueet parhaimmillaan tukevat toisiaan ja pahimmillaan syövät toistensa toimintaedellytyksiä. (Emt. 66–68, 274–275; Lahikainen 2005, 347.)

Repo (2009b 8–9, 80–84, 102) esittää, että vanhempien kuvaukset arjesta pitävät sisällään myös emansipatorisia tekijöitä. Vanhemmuuden merkityksellistämisen näkökulman ja teoreettis-metodologisten puitteiden lisäksi tässä väitöskirjassa onkin omaan tutkimukseeni liittyen kiinnostavaa perhepuheen ja vastapuheen tarkastelua. Vastapuhe on vallitsevia ymmärtämisen tapoja vastustavaa puhetta ja se kohdistuu ansiotyökansalaisuuteen ja pääosin sitä esitetään perheen näkökulmasta. Vastapuheessa nousevat esiin lapsen ja perheen etu ja perheen aika. Tällä puheella vastustetaan työelämän vaatimuksia ja asetetaan kyseenalaiseksi ansiotyökansalaisuuden normeja. Oman tutkimukseni lähtökohdan näkökulmasta katsottuna hyvin mielenkiintoinen on myös Revon tulkinta yksilöllistävästä familismista, jolla hän tarkoittaa lastenhoidon ja perheen muuttumista yksityisiksi valinnoiksi ja nautinnon kohteeksi.

Käytän tutkimuksessani käsitettä puhe ja tarkoitan sillä sekä kirjallisia että suullisia esityksiä vanhemmuudesta. Puheen tai tekstien voidaan ymmärtää olevan osa yhteiskuntaa, koska kielenkäyttö on osa sosiaalisia käytänteitä (Sajavaara & Piirainen-Marsh 2000, 198–200). Tutkimukseni lähtökohtaan ja siten myös analyysiini kytkeytyy perustavalla tavalla myös käsitys vastaan puhumisesta. Jokinen, Huttunen ja Kulmala (2004, 9–12) nostavat esiin vastapuhetta käsitellessään myös puheen vastapoolia eli vaikenemista. He mainitsevat kolme erilaista vaikenemisen merkitystä³², joista viimeinen eli vaikeneminen itsessään vastapuheena ymmärrettynä on oman tutkimukseni kannalta erityisen kiinnostava näkökulma. Näin katsoen vaikeneminen on kieltäytymistä sellaisesta vuorovaikutuksesta, jossa on asetettu vähempiarvoiseen osaan. Mielestäni tämä on kiin-

³² Muita merkityksiä ovat: äänettömyys (marginaaliin luokiteltujen ääni ei kuulu ylipäättään yhteiskunnassa) ja vaikeutta löytää sanoja kuvaamaan marginaalissa olon kokemusta. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 12).

nostava huomio vaikkakaan ei tutkimukseni kannalta olennaisessa ytimessä suhteessa vaikkapa Tommi Hoikkalan (1993) näkemykseen vanhempien mykkyyydestä yleisjulkisuuksissa³³.

Jokinen, Huttunen ja Kulmala (2004,12) esittävät, että arjen käytännöissä rakennetaan eroja, identiteettejä, käsitystä omasta paikasta ja liitetään myös näihin paikkoihin kuuluvia *oikeuksia* ja *velvollisuuksia*. Identiteetin rakentaminen kietoutuu vallan kysymykseen ja myös siihen, millä ryhmillä ylipäättään on mahdollisuuksia osallistua kamppailuun merkityksistä. Heikommin äänensä kuuluville saavat erilaiset vähemmistöryhmät, jolloin painavinta puhetta esittää valtaväestö. Valtasuhde mahdollistaa kuitenkin vastapuheen ja -toiminnan, jolla asetetaan vakiintuneet käsityksen ja toimintatavat kyseenalaiseksi (ks. Foucault 1984.) Vaikka tämä ei suoranaisesti tutkimuskysymyksen rajauksen sisälle mahdukaan, ja vaikka vanhempien heterogeenistä ryhmää on äkkiseltään ajatellen vaikea mieltää marginaaliin, saa Jokisen ym. kirja miettimään vanhemmuutta myös suhteessa marginaaliin. Kun miettii vanhemmuutta suhteessa asiantuntijapainotteisen julkisen vanhemmuuspuheeseen ja suhteessa Hoikkalan (1993) käsitteeseen ”mykistä” vanhemmista, ei vanhempien sijoittuminen marginaaliin vaikuta enää niin kaukaa haetulta. Koska keskusten ja marginaalien suhteiden esitetään olevan väistämättömästi valtasuhteita, ne ovat siis poliittisia suhteita (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 12). Vaikka asiantuntijuus tai asiantuntijapuhe ei olekaan juuri oman tutkimuksen ytimessä, näen sen kuitenkin eräänlaisena peilauspintana, jota vasten vanhemmuutta arvioidaan. Asiantuntijat ja ammattilaiset ovat niitä, joita kuunnellaan ja joiden ääni kuuluu yhteiskunnassa kuten useat edellä siteeraamani tutkijat ovat osoittaneet (vrt. Jallinoja 2006, Vuori 2000, Hoikkala 1993, Forsberg, 2003).

Vastapuheeseen ovat keskittyneet marginaalien näkökulmasta käsin lähtevässä tarkastelussaan myös Jokinen, Huttunen ja Kulmala (2004, 9–12). He nostavat esiin puhumisen ja vaikenemisen seurausten tarkastelun tärkeyden. Teoksessa huomautetaan kiinnostavasti, kuinka keskusta ja marginaalit tuotetaan ja uusinnetaan arkipäivän elämässä ja institutionaalisissa käytännöissä ja näin muokataan käsitystä siitä, keitä me olemme ja keitä ”toiset” ovat. Kirjoittajat esittävät, että identiteetin rakentaminen kietoutuu vallan kysymykseen. Yksi kirjan tärkeimmistä käsitteistä on vastapuhe, jolla tekijät viittaavat niihin puhetapoihin, joilla ihmiset asettuvat kieltämään, muuttamaan ja kyseenalaistamaan määritelmiä, jotka kohdistuvat heihin. Kirsi Juhila (2004, 28–32) toteaa, että vastapuhe kohdistuu aina kulttuurisesti vakiintuneisiin kategorioihin ja kulttuurisesti

³³ Hoikkala tulkinta perustuu luonnollisesti hänen omaan aineistoonsa eli yleisjulkisuuteen ja hän ilmaisee varauksen omaan tulkintaansa siten, että jos hänen aineistoonsa olisi kuulunut muun kaltaisia lehtiä kuten: Kaks´ Plus, Kodin Kuvalehti, Kotiliesi ja Vauva-lehti, olisi tulkinta ollut maltillisempi (Hoikkala 1993, 258).

vahvat identiteetit on mahdollista ottaa haltuun ja neuvotella niille uusia merkityksiä. Tällaista puhetta on mahdollista paikantaa monenlaisista päivittäisistä kohtaamisista, joissa ihmiset neuvottelevat omaa identiteettiään. Vastapuheelle ei ole leimallista jyrkkä identiteetin kieltäminen vaan hienovarainen neuvottelu, jossa viritellään vaihtoehtoisten identiteettien mahdollisuuksia.

3. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tarkoitukseni on tutkia velvoittavan vanhemmuus -diskurssin vastapuhetta, vastadiskurssia. Tarkastelen puhetta, jota tuottavat joko vanhemmat itse tai muusta kuin asiantuntijapositionista puhuvat henkilöt kielellistäessään vanhemmuutta. Tarkasteluni perustuu käsitykselle kielestä sosiaalista todellisuutta rakentavana ja seurauksia tuottavana tekijänä sekä ajatukselle rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassa olemisesta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 18–45).

Vastapuhe eli vallitsevaa puhetapaa vastustava puhe siis tarkoittaa vastausta ja vastustusta johonkin puheeseen. Vastapuheen kohteena ovat kategoriat ja kategorisointi. Ihmisten kategorisointi on osa sosiaalista todellisuutta ja siten siis melko tavallinen ilmiö. Tällä perustelen tutkimuksellisenä lähtökohtanani pitämäni mahdollisuutta, että asiantuntijapainotteisen velvollisuuspuheelle on kenties implisiittiseksi jäänyt oikeusdiskurssi. Perustan lähtökohta-ajatukseni käsitykseeni, että laajasti tunnistetuiden ja hegemonisen aseman saaneiden ”hukassa oleva vanhemmuus” -ja ”velvollisuusvanhemmuus” -diskurssien voidaan olettaa synnyttävän vastadiskurssin. Tämä puhunta ei välttämättä ole äänekkästä päämedioissa tapahtuvaa oikeuksien vaatimista vaan tavallisissa vaan arjen tilanteissa syntyvää neuvottelua. (Vrt. Juhila 2004, 28–32.) Neuvotteluissa rakennetaan käsitystä siitä, millainen on vanhempi, miten hän toimii ja millaisia oikeuksia vanhemmilla on (vrt. Jokinen, Huttunen ja Kulmala 2004, 9–12). Vanhempien tai ylipäätään yksityisten kansalaisten virittämä keskustelu on mielestäni hyvä esimerkki puheesta, jolla voidaan olettaa olevan tehtävä, samankaltainen funktio, jonka Jallinoja tutkimuksessaan tavoitti Helsingin Sanomien kirjoituksista.

Tutkimukseni osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun nostamalla esiin ehkä tutuksi tulleen mutta mahdollisesti eksplikoimattoman puhettavan vanhemmuudesta oikeutena. Tällaisen tarkastelun avulla voidaan saada tilaan mahdolliselle muutokselle ja kilpaileville tavoille ymmärtää

vanhemmuutta. (Vrt. Repo 2009b, 52; Vuori 2001, 81.) Tutkimustehtäväni täsmentyy seuraavina kysymyksinä:

- Puhuvatko ihmiset vanhemmuudesta oikeutena nykysuomessa?
- Jos puhuvat niin, miten he puhuvat vanhemmuudesta oikeutena?

4. Sosiaalinen konstruktionismi metodologiana ja diskurssianalyysi

Tutkimukseni perustuu käsitykseen todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan käsityksemme todellisuudesta rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kielen kautta. Näissä kanssakäymisen prosesseissa pidämme yllä ja muunnamme käsitystämme todellisuudesta. (Alasuutari 2003, 38–40; Repo 2009a, 44; Berger & Luckmann 2009/1966 63, 65–67, 74–75.) Ihmisen syntymästä lähtien hänen kehityksensä ja suuri osa hänen biologiastaan ovat jatkuvan sosiaalisen vaikutuksen alaisena. Ihminen kehittyy tässä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ihmisyys on sosiokulttuurinen asia ja ihminen ”tuottaa itsensä” sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ihmiset yhdessä tuottavat koetun maailman kaikkine sosiokulttuurisine ja psykologisine ominaispiirteineen. Ihmisen on mahdotonta kehittyä ihmiseksi eristyksissä ja eristäytyneen on mahdotonta tuottaa inhimillistä ympäristöä: inhimillisyys ja sosiaalisuus ovat siis ihmisessä erottamattomasti yhteenkietoutuneet. Ihminen kehittyy ennalta järjestäytyneessä yhteiskuntarakenteessa ja joutuu mukautumaan yhteiskunnalliseen järjestykseen, joka sinällään on ihmisten omaa jatkuvaa tuotantoa. Tämä valmis ja ihmisen itsensä ulkoistamisen prosessissa tuotettu järjestys tarjoaa ihmiselle vakauden kokemuksen, jota hän tarvitsee, koska muuten kokisimme olemisemme kaoottiseksi. (Berger & Luckmann 2009/1966, 59–65.)

Ihmisten käyttämä niin sanottu luonnollinen kieli tai arkikieli on noussut tärkeäksi aiheeksi yhteiskuntateoreettisessa keskustelussa viimeisinä vuosikymmeninä. Luonnollista kieltä pidetään itsenäisenä, käyttäjästään riippumatonta luomisvoimaa omaavana, jonka vuoksi ajatellaan, että myös tutkija muokkaa ja luo tutkimuskohdettaan. (Summa 1995, 67.) Kielellä on keskeinen sija sosiaalisessa konstruktionismissa. Ajattelu rakentuu erilaisten käsitteiden ja kategorioiden varaan, jotka opitaan kielen välityksellä. Kieli on siis kuin kehikko ajattelulle ja merkitysten tuottamiselle. Kielenkäyttöä voidaan kutsua käytännöksi, jolla merkityksellistetään elettyä todellisuutta. (Burr 2003, 7–8; Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 18; Repo 2009b, 44.)

Kun kieli ymmärretään sosiaalisesti toiminnaksi, siihen sisällytetään ajatus kielenkäytön seurauksellisuudesta. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen tietynlaiseksi toimii kutsuna tietynlaiseen toimintaan. Puhe ei vain kuvaa, vaan se myös tekee asioita. Kielenkäytössä arjen toimijat tuottavat kulttuurisen ymmärtämisen tapoja ja sosiaalisia identiteettejä, joilla taas vaikutetaan toimintamalleihin. (Philips & Jørgensen 2006, 9; Repo 2009b, 44; Alasuutari 2003, 39; Burr 2003, 3–8; Gergen 1999, 48–49.) Kielenkäytöllä on näin ollen sekä kulttuurisia seurauksia että poliittista valtaa, kielenkäyttö siis voi joko pitää yllä yhteiskunnan jatkuvuutta tai sillä voidaan tavoitella muutosta. (Lehtonen 1996, 23; Repo 2009b, 44).

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tarkasteltuna vanhemmuus voidaankin nähdä kielellisesti tuotettuna *institutiona*, jota pidetään yllä ja uusinnetaan kulttuurissamme käytettyjen kuvausten ja tulkintojen kautta. Puhetta ei siis käytetä vain vanhemmuuden kuvaamiseen vaan sillä myös tuotetaan vanhemmuutta. Perhe ja vanhemmuus ovat instituutioita, ne ovat ihmisten vuorovaikutuksessa tuottamia objektivoitumia, joiden toteutumista kukin ihminen itse valvoo yhteiskunnallisissa kontrollijärjestelmissä. (Alasuutari 2003, 38–40; Repo 2009b, 44; Berger & Luckmann 1966, 63, 65–67, 74–75.) Millaiseksi vanhemmuus ymmärretään eli millaisia merkityksiä sille annetaan, on mitä suurimmassa määrin riippuvainen siitä historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista, jossa merkityksellistäminen tapahtuu (Burr 2003, 3–4).

Diskurssianalyysi ei ole vain yksittäinen metodinen työkalu vaan myös eräänlainen kattotermi, joka kokoa alleen monenlaisia suuntauksia. Diskurssianalyysi menetelmänä auttaa tutun, normaaliksi koetun ilmiön uudelleen tunnistamisessa ja muotoilussa kun ilmiön lähtökohdat ja ristiriidat paljastuvat. (Vuori 2001, 16, 81; Repo 2009b, 52.) Sen teoreettinen pohja on sosiaalisessa konstruktionismissa (Jokinen 2006, 39). Diskurssitutkimuksessa kieli ymmärretään sosiaalisena toimintana. Me siis esimerkiksi kerromme itsestämme ja kuvaamme muita kielen avulla. Kielen on myös sanottu kannattelevan perinteitä, historiaa ja tapaamme olla. Kieltä käyttämällä me toimimme niin puolisoina, opiskelijoina kuin äiteinäkin, teemme päätöksiä, neuvottelemme, vastustamme vähätelyä ja puolustamme oikeuksiamme. Ja koska kieli ymmärretään sosiaalisena toimintana, on ihminen sosiaalinen toimija, jolle avautuu erilaisia resursseja ja mahdollisuuksia toimia, vastustaa, uudistaa, neuvotella siitä miten asiat ovat ja vastustaa kielivaltaa. Diskurssitutkimuksessa tarkastellaan juuri sitä, miten kieli toimii erilaisissa tilanteissa, mitä kieli tekee käyttäjälleen, tai mitä käyttäjä tekee kielelle. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13–15.)

Ihmiset jäsentävät arkista todellisuuttaan erilaisten kulttuuristen *merkitysten* kautta. Merkityksellistämisen tavat opitaan esimerkiksi olemalla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten

kanssa, lukemalla ja keskustelemalla. *Merkityssysteemit* on nähty kehyksenä, joka auttaa hahmottamaan maailmaa ja omaa osaa siinä. Merkityssysteemeitä kutsutaan *diskursseiksi* tai *puhetavoiksi*. Yleisellä tasolla tarkasteltuna diskurssi tarkoittaa tapaa, jolla sosiaalinen ja inhimillinen todellisuus jäsennetään. Tarkoitan tässä tutkimuksessa diskurssilla asiayhteyksiin kiinnittyvää puhetapaa, joka tuottaa tapahtumasta tietynlaisen kuvan tai esittää sen tietyssä valossa. Diskurssit muuttuvat inhimillisen toiminnan tuloksena, kun ihmiset kanssakäymisessään merkityksellistävät asioita uudella tavalla. (Repo 2009b, 46–47; Lehtonen 1996, 31–32.) Diskurssit omakсутaan oppimalla. Samalla niistä tulee sosiaalista todellisuutta, jota on vaikea tunnistaa opituksi, sillä niin tavallisilta ne vaikuttavat. Diskurssien voidaan nähdä osin tuottavan kohteensa, kun ne kuvaavat sosiaalista todellisuutta tietyllä tavalla. Diskurssien on nähty tuottavan myös sitä, mitä voidaan sanoa ja mistä puhua tai voidaanko jostakin puhua. (Vuori 2001, 16, 81; Repo 2009b, 47, 52.)

Valta on osa diskurssia. Monesti tietynlaiset diskurssit saavat valta-aseman yleisessä puheessa. Toisten diskurssien on käytävä kamppailua, jotta ne tulisivat tunnistetuiksi tai mahdollisiksi tavoiksi ymmärtää asioita. Voidaan siis ajatella, että vaikka sosiaalista todellisuutta voidaan jäsentää monilla eri tavoilla, käytännössä kuitenkin osa tulkinnoista tukahduttaa alleen toisia tulkintoja. Vakiintuneet tulkinnat tulevat näin osaksi yhteistä ymmärrystä, jolloin kyseinen ajattelutapa hallitsee siinä määrin, että sitä ei enää kyseenalaisteta. Näin ollen näille tulkinnoille tai merkityksenannoille on vaikea löytää kilpailevaa merkityksellistämisen tapaa. (Repo 2009b, 48–49; Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 29.) Diskurssien vallan voidaan nähdä olevan läsnä arkisessa elämässä: näitä vakiintuneita puhetapoja vasten ja niiden sisällä ihmiset peilaavat omaa itseään ja toimintaansa. Joidenkin diskurssien on nähty synnyttävän suurta tarvetta itsereflektioon. ”Hukassa oleva vanhemmuus” -diskurssia on pidetty tällaisena. Sitä vasten vanhemmat ovat suhteuttaneet elämäänsä ja sen tehtävänä on ollut toimia merkinä siitä, mitä varoa ja millaiseen ei pidä itseään samaistaa. (Repo 2009b, 49; Jokinen 2005, 131, 136–137). Tutkimukseni analyysissä valtalottuvuuden tarkastelu on läsnä vähintäänkin tietoisuutena diskurssien ja vallan yhteyden suhteen. Analyysi ei kuitenkaan lepää sen kaltaisessa kriittisen diskurssianalyysin³⁴ ideassa, jossa huomio kiinnittyy erityisesti ideologian tai valtasuhteiden tarkasteluun (vrt. Sajavaara & Piirainen-Marsh

³⁴ Kriittisen diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteena on sanottu olevan yhteiskunnallisten ongelmien, ideologian ja vallan käytänteiden diskursiivinen puoli ja kielenkäytön vaikutuksen ja roolin näissä käytänteissä. Tällöin tekstin analyysissä pyritään tekemään näkyväksi neutralisoituneet kausaalisuhteet tekstien, diskursiivisten käytänteiden ja yhteiskunnallisten käytänteiden välillä laajemmin. Tarkasteltavana on niin diskurssin valta kuin vallan ilmeneminen diskurssissakin. (Sajavaara ym. 2000, 201, 205.)

2000, 196.) vaikka, jonkin tasoista kriittiseen diskurssianalyysiin soveltuvaan otetta käsitteistöineen³⁵ käytänkin. Kriittiselle diskurssianalyysille ominainen käsitys kielen vaikutuksista ja yhteiskunnallisten muutoksen tavoittelusta (emt. 205) on selkeimmin läsnä tutkimuksen lähtöajatuksessa: vanhemmuus on eittämättömästi velvollisuus, mutta mitä jos se avoimesti merkityksellistettäisiin yhtä lailla oikeutena?

Diskurssit voivat siis myös haastaa toisiaan kyseenalaistamaan toinen toisiaan. Näin katsoen kielenkäyttö on luovaa toimintaa, joka antaa mahdollisuuden uusien merkitysten rakentumiselle. Tällaisen *vastapuheen* kautta tuotetaan hallitsevalle diskurssille vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää ilmiöitä ja asioita sekä vaihtoehtoisia toimijaidentiteettejä. (Repo 2009b, 49–50; Juhila 2004, 29.)

Kun Katja Repo (2009b, 44–45) tarkastelee omassa väitöskirjassaan ajattelun, puheen ja kirjoittamisen merkitystä suhteessa lapsiperheen todellisuuteen, kuvaa hän samalla mielestäni hyvin myös sitä ajatusta, joka on tämän tutkimuksen keskeinen lähtöidea:

– – se miten lapsuudesta tai hyvästä hoivasta ajatellaan, määrittää niitä tapoja, joilla lasten kanssa toimitaan yhtä hyvin kuin niitä ehtoja, minkä kautta lastenhoitopolitiikkaa kehitetään (ks. Dahlberg, Moss & Pence 2002).

Toisin sanoen, kuten kandidaatin tutkielmani pohdintoihin viitatessani totesin, on käsittääkseni sekä perheen, lasten että vanhempien kannalta tärkeää, millaisia merkityksiä vanhemmuudelle annetaan ja millaista todellisuutta vuorovaikutuksessa rakentuu. Se tapa, jolla vanhemmuudesta ajatellaan, puhutaan ja kirjoitetaan, määrittää niitä tapoja, miten vanhempina ollaan eli miten lasten kanssa toimitaan. Kuten on todettu, ”hukassa oleva vanhemmuus” -diskurssi ja ”velvollisuusvanhemmuus” -diskurssi ovat saaneet laajalti sijaa. Vanhempien oman äänen ei käsittääkseni voi todeta kantaneen yhtä laajalti, onpa sen sanottu jääneen jopa täysin kuulumattomiinkin. Yhteiskunnallinen muutos ei (Kenneth J. Gergenin 1999, 49) voikaan tapahtua, jos siihen pyritään vastustamisella. Gergen toteaa, että muutos mahdollistuu, kun luodaan generatiivisia diskursseja eli rakennetaan uusia merkityksiä ja uusia tapoja ymmärtää todellisuutta (emt. 49).

Tekstit sekä muodostuvat olemassa olevista diskursseista että muokkaavat niitä ja uusia diskursseja. Diskurssien, merkityspotentiaalien ja tekstien suhdetta on kuvattu niin, että merkityspotentiaalini nähdään muuttuvan jatkuvasti. Keskustelu vaikuttaa merkityspotentiaalista nouseviin mahdollisuuksiin. (Lehtonen 1999, 54–55.) Teksteihin sisältyy niin yhteiskunnallisia eturistiriitoja kuin valtasuhteitakin, arkipuhe on kauttaaltaan moraalista (Eskola & Suoranta 1998, 203).

³⁵ Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi valta, hegemoninen diskurssi ja vastapuhe.

Michel Foucault (1969) erittelee tiedon muodostumisen ehtoja diskursiivisen muodostuman käsitettä käyttäen. Diskursiiviseksi muodostumiksi ymmärretään sellaiset vakiintuneet tiedon kerrostumat, jotka vaikuttavat kunkin aikakauden keskustelijoiden ja ajattelijoiden tapaan hahmottaa maailmaa. Diskurssianalyysi on tutkimusote, jolla analysoidaan näiden tiedon kerrostumien syntyehdosta ja sisäisiä lainalaisuuksia. (Foucault 2005/1969; Summa 1995, 69.) Suomalaisen tutkimuksen valossa tarkasteltuna en ole löytänyt vastausta siihen, onko velvollisuusvanhemmuuspuhe synnyttänyt oikeuspuheelle rakentuvan generatiivisen diskurssin. Repo (2009b, 44) esittää diskurssianalyttisen tutkimuksen tuottavan tilaa generatiivisille kysymyksille. Näin ollen on mielestäni sekä mielekästä että perusteltua tutkia ja purkaa vanhemmuudelle annettuja merkityksiä, jonka vuoksi tämän tutkimuksen metodina onkin diskurssianalyysi.

4.1. Kieli ja merkityssystemit

Ihmisten tuottamille teksteille ja puhunnalle ei ole olemassa vain yhtä tulkintaa, joka olisi oikea, vaan kieleen liittyy olennaisesti monimerkityksisyys ja jatkuvien uusien tulkintojen mahdollisuus. Kielellisten ilmaisujen käyttäjä ei koskaan voi hallita niitä kaikkia merkityksiä, joita hän tuottaa. Kieli ja kielelliset tuotteet kuten erilaiset tekstit ja käydyt keskustelut muodostavat rakenteita, jotka rajaavat sitä, miten ihminen voi hankkia ja välittää tietoa. Diskurssianalyysissä siis ollaan kiinnostuneita *merkitysten* muodostumisesta ja välittymisestä (Summa 1995, 69.), ja merkitykset ovat valintoja, joita puhuja tekee hänelle tarjoutuvista *mahdollisuuksista*. Nämä mahdollisuudet muodostavat merkityspotentiaalin (Heikkinen 1999, 53).

Kiinnostukseni kohdistuu siis diskurssiin eli *puhetapaan* ja siihen, kuinka se on *organisoitu* ja millaisia tehtäviä eli *funktioita* sillä on. (Potter & Wetherell 1987 49, 32–34 ; Eskola & Suoranta 1998, 197–198.) Ihmisten puheessaan käyttämät kuvaukset nousevat siitä tilanteesta, jossa ne esitetään ja samalla ne myös luovat tilannetta, joten puhetta tuleekin tarkastella *kontekstissaan*. Kieltä käytetään sosiaalisen todellisuuden versioiden rakentamiseen ja sen lisäksi sitä käytetään asioiden tekemiseksi. Tästä johtuen kielellä on tiettyjä funktioita. (Potter & Wetherell 1987 49, 32–34 ; Eskola & Suoranta 1998, 196.)

Diskurssitutkimuksen kielikäsitys on siis *funktionaalinen* ja kielelliset merkitykset syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ovat sidoksissa tilanteisiin, joissa ne esitetään. Kielen sanotaan

olevan funktionaalista ainakin kolmella tavalla: sitä käytetään niin viestinnän välineenä, maailman kuvaajana kuin sosiaalisten suhteiden ja identiteettien luojanakin. Lause tai teksti toimii edellä mainituilla tasoilla yhtäaikaisesti. (Pietikäinen & Mäntynen 2009 14–15.) Kielenkäyttäjällä on tilanteittain paljon valinnan mahdollisuuksia sen suhteen miten hän kieltä käyttää. Diskursiivisissa tilanteissa kieleen suhtaudutaan monikäyttöisenä ja notkeana resurssina. Kielen käyttäjän valinnanvapauteen vaikuttavat käyttäjän omat taidot ja mieltymykset, mutta myös konteksti ja kontekstiin liittyvät vuorovaikutukselliset ja diskursiiviset käytänteet. Erilaisiin valintoihin sisältyy erilaisten merkitysten mahdollisuus.

Jokinen, Juhila ja Suoninen (2000, 17–18) toteavat, että diskurssianalyysi sallii erilaisia menetelmällisiä sovelluksia ja tarkastelun painopisteitä. He esittävät kyseisen metodin rakentuvan seuraavista teoreettisista lähtökohtaoletuksista. Ensinnäkin kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta. Toiseksi on olemassa useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssystemeitä, kolmanneksi, että merkityksellinen toiminta on kontekstiin sidottua sekä neljänneksi, että toimijat kiinnittyvät merkityssystemeihin, ja viidenneksi, että kielen käytöllä on seurauksia tuottava luonne. Tutkimusongelmasta ja -asetelmasta riippuu suuresti se, mihin näistä lähtökohdista tutkimus painottuu. Tämän vuoksi tarkastelen seuraavaksi analyysissä käyttämiäni työkaluja. Koska diskurssianalyysi ei anna valmiita ”työkalupakkia” analyysiin, on kussakin tutkimuksessa räätälöitävä ja etsittävä oma metodivaihtoehtonsa (Suoninen 2006, 106).

Kuten muun muassa metodologisia sitoumuksiani valaiseva luku 4. osoittaa, on **oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta** tutkimukseni metodologinen perusoletus ja koko tutkimuksen lähtökohta. Siihen perustuvat niin analyttiset käsitteet kuin analyttisten työkalujen ”toimintaideakin”. Tiivistäen ilmaistuna siis: kieltä käyttäessämme me *merkityksellistämme eli konstruoimme* ne asiat ja ilmiöt, joista kirjoitamme tai puhumme. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 18). Koko tutkimus rakentuu tämän oletuksen varaan. Kiinnostukseni kohteena ja tavoitteenani on eksplikoida ja tehdä näkyväksi sellaiset neutraaleilta ja tavallisilta tuntuvat kuvaukset vanhemmuudesta, joilla aineistona olevissa teksteissä vanhemmuutta konstruoidaan (vrt. emt. 19). Edellä kuvatun konstruktiivisuuden idean kuvataan liittyvän kiinteästi siihen, kuinka kieli jäsentyy meille *sosiaalisesti jaettujen merkityssystemien eli diskurssien* kautta. *Merkitysten* muodostumisessa on olennaista merkityksen suhde ja erotus toisiin merkityksiin. Merkitys rakentuu merkityseroihin perustuvilla luokittelulla. (Emt.19–20.) Tähän ajatukseen perustaen voisi nähdäkseni olettaa, että me näemme vanhemmuuden erilaisten merkityssystemien avulla. Tarkastelen siis sitä, mihin mahdollinen oikeuspuhe suhteutuu ja mitä merkityksellistämistä se edustaa, eli millaista ”oikeusvanhemmuus” on.

Kielen käyttäjälle tarjoutuu mahdollisuus tehdä erilaisia kielellisiä ja diskursiivisia valintoja. Valintoja tehdään mikrotasolla eli kieliopin, rakenteen ja sanaston tasolla. Lisäksi valinnat muokkaavat diskursiivista tasoa, jolla tarkoitetaan diskursseja, genre-tasoa ja narratiiveja, mutta valinnat vaikuttavat myös sosiaaliseen tasoon eli esimerkiksi representaatioihin, identiteetteihin ja valtakysymyksiin. Samaa ilmiötä voidaan siis kuvata käyttämällä edellä mainittuja resursseja eri tavoilla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 16.) Koska ne valinnat, joita kielenkäyttäjä tekee tai joita on tehty, rakentavat elettävää todellisuutta ja niitä ilmiöitä, joista puhutaan sekä puhujan omaa identiteettiä ja hänen suhdettaan muihin kielenkäyttäjiin (emt. 17), kiinnitän analyysissäni huomiota siihen millaisiin *resursseihin* kirjoittaja tukeutuu vanhemmuudesta puhuessaan. Vesa Lehtosen (1999, 71–72) viitoittamalla tavalla olisin taipuvainen asettamaan aineiston kriittiseen tarkasteluun, sillä kiinnostukseni painottuu *eksplisiittisten ilmausten* ohella vähintäänkin yhtä painokkaasti *implisiittisten merkitysten* osoittamiseen. Koska tarkastelun kohteena on erityisesti implisiittisesti ilmaistu oikeuspuhe, pidän tarpeellisena purkaa hieman myös sitä, miten tätä puhetta jäljitän.

Oikeudet hallitsevat nykykäsitystä siitä, mikä on sallittua tai luvallista³⁶. Kielen *modaalisilla* aineksilla puhuja voi ilmaista, onko asiantila hänen mielestään tai yleisesti ottaen esimerkiksi *mahdollinen*, *luvallinen* tai puolestaan pakollinen (Hakulinen, Vilkuna, Korhonen, Koivisto, Heinonen & Alho 2004, 1479, 1481). Deonttiseen modaalitulkintaan sisältyy *lupa* ja *velvollisuus*, joka ilmaisee puheyhteisön normeja.³⁷ Deonttista modaalisuutta ilmaistaan modaaliverbeillä, jotka ilmaisevat muun muassa lupaa. Tällaisia modaaliverbejä ovat *voida* ja *saada* sekä nesessiivisellä rakenteella, *on lupa*. Toiminta esitetään mahdollisena siinä mielessä, että ihminen tai instituutio sen sallii, antaa luvan toimintaan. (Hakulinen ym. 2004, 1479, 1481.)

Kielen on esitetty sisältävän **kilpailevien ja rinnakkaisten merkityssysteemien kirjon**. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2000 24, 27) mukaan merkityssysteemin käsitteelle synonyyminä voidaan käyttää myös käsitteitä diskurssi ja tulkintarepertuaari ja puhetapa. Käytän jatkossa pääasiassa diskurssin käsitettä, koska vanhemmuus on institutionalisoitunut sosiaalinen käytäntö, johon Jokinen ym. (2000) näkevät diskurssin-käsitteen sopivan paremmin, mutta jos se paremmin kyseisen puheen sisältöön sopii, käytän myös käsitettä puhetapa ja repertuaari.

³⁶ <http://plato.stanford.edu/entries/rights/>

³⁷ <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1551>

4.2. Kontekstuaalisuus, seurauksellisuus ja toimijuus

Diskurssianalyysissä tapahtumatilannetta pidetään diskursiiviseen maailmaan kuuluvana ominaisuutena ja aineiston analyysiä rikastuttavana. Aineistoa eli tarkasteltavaa toimintaa siis nimenomaisesti tarkastellaan suhteessa tiettyyn aikaan ja paikkaan. Ajan ja paikan määrittely voi olla hyvin joustavaa (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 29–30), joten seuraavaksi tarkastelen hieman sitä, miten käytän kontekstin-käsitettä.

Pienimmillään tapahtumatilannetta voidaan tarkastella siten, että analysoidaan sanan yhteyttä lauseeseen tai yksittäistä tekoa suhteessa toimintaepisodiin (Jokinen ym. 2000, 30–31). Tässä tutkimuksessa etsin ja tarkastelen vanhemmuuden merkityksellistämistä oikeutena, ja kuten edellä esitin, yksi tapa etsiä puheessa implisiittiseksi jäävää oikeus-puhetta, on tarkastella tekstin modaalisia piirteitä. Tämänkaltaisessa analyysissä tarkastelu on edellä mainitulla ”pienellä” tasolla. Huomio kiinnittyy siis siihen, onko tarkasteltava lausekonteksti ymmärrettävissä niin, että siinä käytetyt modaaliset ilmaukset voidaan ymmärtää siten, että kyseisen sanan merkityspotentialista realisoituu oikeus-ulottuvuus (vrt. Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 31). Huomion kohteena kontekstin tarkastelussa voi olla myös vuorovaikutuskonteksti (emt. 31).

Kontekstia on mahdollista tarkastella myös laajemmasta eli kulttuurisen kontekstin näkökulmasta (Jokinen ym. 2000, 32). Tämän näen olevan hyvin keskeinen kontekstuaalinen taso. Kontekstiin liittyvässä analyysissäni kiinnitän huomiota esimerkiksi sellaisiin aineistossa esiintyvän oikeus-puheen piirteisiin, jotka selittyvät esimerkiksi kulttuurisilla tavoilla tai yleisellä yhteiskunnallisella ilmapiirillä. Kiinnostavaa on myös aineiston mahdollinen kommunikointi toisten kirjoitusten kanssa eli intertekstuaalisuus, havaittavat yhteydet yleisempään vanhemmuuskeskusteluun, velvollisuus-vanhemmuuskeskusteluun tai familismiksi kutsuttuun ilmiöön. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten puhuja suhteuttaa lausumansa mahdollisiin vasta-argumentteihin. Näiden vasta-argumenttien nähdään usein edustavan laajalle levinneitä kulttuurisia käytänteitä. (Emt. 32–33.) Analyysissä huomioin esimerkiksi sen, miten vanhemmuuspuheessa näkyy puhujan valmistautuminen mahdolliseen kritiikkiin. Niin sanottuja reunaehtoja eli aineiston tuottamiseen vaikuttaneita ehtoja tarkastelen analyysissä siinä määrin, kun niiden voi nähdä vaikuttavan aineiston olennaiseen sisältöön. (Vrt. emt. 33–34.)

Diskurssianalyysissä tutkimusaineistoa tulkitaan sen itsensä vuoksi. Pieniä aineistoja pidetään järkevinä ja niistä asetetaan esimerkiksi olettamuksia tekstin *mahdollisista funktioista*. (Eskola & Suoranta 1998 198–200, 230; Suoninen 1990, 230.) Kuten edellä on todettu, on kieli oleellinen osa

inhimillistä toimintaa. Kun kieltä tutkitaan, opitaan samalla yhteiskunnasta, kulttuurista sekä paikasta ja ajasta sekä päinvastoin. Tutkimuksessa kohteena ovat todelliset ihmiset, heidän kielenkäyttönsä yhteisössään ja yhteiskunnassaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.)

Analyysissäni tarkastelun kohteena ei ole yksilö, vaan se, miten puhujat käyttävät kieltä ja, mitä he puheellaan tuottavat. Tarkasteltaessa identiteettiä, subjektipositiota tai diskurssin käyttäjän käsitettä, ollaan kiinnostuneita toimijaulottuvuuksista. Identiteettiä on luonnehdittu yläkäsitteeksi. Identiteetillä tarkoitetaan tässä ominaisuuksia, velvollisuuksia ja *oikeuksia*, joita toimija olettaa itselleen, joita muut olettavat hänelle tai joita toimija olettaa toisille toimijoille. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 37–38; Peräkylä 1990, 22; Suoninen 1992, 40.) Identiteetit muovautuvat eri diskursseissa erilaisiksi, niiden voi ajatella kutsuvan meitä tietynlaisiksi ihmisiksi ja näin mahdollistuvat erilaisia minuudet ja toiminnot. (Jokinen ym. 2000, 39; Edwards & Potter 1993, 128; Parker 1992, 9.) Diskurssin käyttäjän käsitteessä ajatellaan olevan kyse siitä, että ihminen itse määrittelee itseään ja puhuu kokemuksistaan. Näin ihmisen ei nähdäkään olevan yhden subjektiposition vanki, vaan olemme kyvykkäitä hyödyntämään erilaisia diskursseja (Fairclough 1992, 39; Davies & Harré 1990, 46; Jokinen ym. 2000, 39 sit.; Wooffit 1992, 193.) Diskurssit mahdollistavat erilaisia identiteettejä, jotka puolestaan toimivat resursseina toimijoille. (Jokinen ym. 2000, 39–40).

5. Aineisto

Kielen käytön seurauksellinen luonne eli toisin sanoen se, että kuvaamisen ohella kaikilla lausumilla myös tehdään jotakin, on olennainen kiinnostukseni kohde. Kiinnitän huomioni siihen, mitkä puheen funktiot aktualisoituvat aineistossani. Olen kiinnostunut siitä, mitä puhuja tulee milläkin ilmaisullaan tuottaneeksi ja mahdolliseksi tai mitä tulkintamahdollisuuksia puheteko avaa sosiaalisesti ja tulevatko ne reflektoiduiksi. (Jokinen ym. 2000, 41–43.) Pidän mahdollisena, että yksi esitetyn puheen, kenties tahaton, potentiaalinen funktio on vanhemmuuden tuottaminen oikeutena. Tilanteisten funktioiden lisäksi voidaan tarkastella puheen laajempia seurauksia, jotka liittyvät vallan ja diskurssien yhteenkietoutumiseen (emt. 43). Kiinnitän analyysissä huomiota myös tähän ulottuvuuteen, siinä määrin kun se aineiston puitteissa mahdollistuu.

Aineistona käytän blogi-kirjoituksia. Blogi³⁸ on verkkosivu tai -sivusto, johon yksi tai useampi kirjoittaja kirjoittaa joko säännöllisesti tai epäsäännöllisesti. Blogeissa uudet tekstit ovat helposti löydettävissä ja vanhat tekstit säilyvät periaatteessa luettavina ja muuttumattomina³⁹, vaikka uusia tekstejä tuotetaan ja niissä voi julkaista sisältöä tekstin lisäksi myös kuvina, videokuvana tai äänen muodossa (Majava 2006, 4). Blogeille ominaista, verrattuna esimerkiksi nettipäiväkirjoihin, on myös mahdollisuus kommentointiin. Lukijat voivat siis kommentoida kirjoitusta. Erottava tekijä kolumneihin verrattuna on esimerkiksi bloggaajien tapa viitata toisiin blogikirjoittajiin. Internetissä julkaistut kolumnit ovat lisäksi usein osa jotakin journalistista tuotetta kuten lehteä, kun blogit taas voivat olla itsenäisiä ilman mitään journalistista ympäristöä. (Alasilta 2009, 22–23.) Blogeihin liitettyjä tunnuksenomaisia piirteitä verrattuna muihin www-sivuihin ovat ajan, linkityksen ja henkilökohtaisen näkökulman painottaminen. (Majava 2006, 4–5.) Blogeille kuten muullekin internetiin tuotetulle aineistolle on ominaista myös muuttuvuus. Kuten Aamulehden Timo-Jaakko Rautavuori kiteyttää: ”Netin sisältö muuttuu koko ajan. Se ei ole staattista, kuten painotuotteet. Se on dynaamista ja kiinni lukuhetkessä.”⁴⁰ Tästä syystä kaikki se keskustelu, joka joskus on ollut osa esimerkiksi minun nyt analysoimaani aineistoa, ei välttämättä ole enää saavutettavissa. En pidä tätä tutkimukseni kannalta ongelmana vaan aineiston ominaisuutena. Jos kommentti, johon kirjoittaja viittaa, näyttää puuttuvan kommenttiketjusta, mainitsen siitä aina analyysissä.

Eeva Jokinen (2005, 124) esittää, että diskursseja ja vastadiskursseja on löydettävissä kasvatust keskusteluissa, hyvään äitiyteen ja isyyteen liitetyissä normatiivisissa oletuksissa, opetuksen alueelta, mediasta ja nykyisin erityisesti erilaisilta internetsivuilta. Tarkennuksena mainittakoon, että käytän tässä tutkimuksessa synonyymeinä puhe-sanalle ilmaisuja: kirjoitus, teksti ja keskustelu. Kontekstista riippuen, puhujan puolestaan viittaa sanoilla: kirjoittaja, esittäjä, kommentoija, vastaaja ja bloggaaja. Diskurssit eivät synny sattumanvaraisesti ja yksittäisten ihmisten päänsisällöistä, vaan ne rakentuvat *sosiaalisissa käytännöissä* (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 21). Näen blogikirjoitukset yhtenä tällaisena nyky-elämän arkipäiväistyneenä sosiaalista todellisuutta rakentavana käytäntönä. Myös tässä tutkimuksessa käytetty kieli osallistuu sosiaalisen todellisuuden konstruointiin (vrt. Jokinen ym. 2000, 23). Tutkimusaineiston analyysissä ei ole painotettu kilpailevien diskurssien nimeämistä vaan siinä keskitytään eksplikoimaan sitä, miten erityisesti oikeus-

³⁸ Blogi on laina englannin kielen sanasta weblog (Majava 2006, 3)

³⁹ Periaatteessa siis näin, mutta kuten analyysissäni käy ilmi, tähän liittyy varaus: jos kirjoittaja poistuu blogiyhteisöstä, saattavat myös kyseisen henkilön tekstit poistua luettavista.

⁴⁰ Tekninen kehityspäällikkö, toimittaja Timo-Jaakko Rautavuori. Sähköpostitiedonanto 10.10.2012.

diskurssi aktualisoituu eli ”herätetään henkiin” blogikirjoituksissa (vrt. Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 28), mutta kiinnitän huomiota kyllä siihen, millaiseen puhuntaan oikeusdiskurssi liitetään.

Aineistoni edustaa kirjallisessa muodossa olevaa puhetta, jonka katson olevan osa vanhemmuuden konstruointia sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ensisijaisesti haen siis vanhemmiksi identifioituvien henkilöiden arkipuhetta edustavia kirjoituksia, mutta pidän mahdollisena aineistona myös muiden kuten esimerkiksi lapsettomien ihmisten kirjoituksia. Tarkasteltavat tekstit edustavat siis ensisijaisesti muuta kuin niin sanottua asiantuntijapuhetta.

5.1. Aineiston valinta

Tutkimukseni avaintekstit ovat esimerkkejä laajemmasta aineistosta, jonka muodostavat www.Blogilista.fi:ssä julkaistut tekstit ja Aamulehden blogit, joiden asiasanana on käytetty sanoja vanhemmuus, vanhemmuus ja oikeus, isyys, äitiys, isyys ja oikeus sekä äitiys ja oikeus. Diskursianalyttisen tutkimuksen tarkoitus ei ole kaiken kattavien todellisuuden selitysten tarjoaminen, vaan sillä pyritään keskustelun synnyttämiseen, ei sen lopettamiseen (Jokinen & Juhila 2006, 85–86). Jokinen ja Juhila (2006, 85–87) esittävät, että sen määrittelyssä, millaisesta diskurssitutkimuksesta on kyse, olennaiseksi nousee sen tarkastelu, mihin keskusteluun tutkimuksella halutaan osallistua ja mikä on se yleisö jolle keskustelu on suunnattu. Ääripäiksi tälle tutkimukselliselle janelle he asettavat kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin. Kriittiseen diskurssianalyysiin he liittävät oletuksen alistussuhteiden olemassaolosta, sen lähtökohtaisen pyrkimyksenä on tuottaa poleeminen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen. Analyttisesti orientoitunut tutkimus taas tavoittelee ensisijaisesti sosiaalisen todellisuuden yksityiskohdallisen erittelyä. Tutkimukseni ei edusta puhtaasti kumpaakaan näistä ääripäistä, vaan siinä on piirteitä molemmista. Jokinen ja Juhila (2006, 87) esittävätkin, että orientaatiot eivät ole toisiaan pois sulkevia. Kriittistä diskurssianalyysiä tutkimukseni ei ole siltä osin, että en keskity analyysissä ideologian ja valtasuhteiden tarkasteluun. Näkisin kuitenkin, että siltä osin tämä tutkimus voidaan ymmärtää kriittisenä diskurssianalyysinä, että tarkastelen sosiaalisen ilmiön rakentumista diskurssissa ja tarkastelen muun muassa kielen piirteiden vaikutuksia ja roolia tässä tapahtumassa. (Sajavaara ym. 2000, 207.) Analyttiseen orientaatioon sopivaa sosiaalisen todellisuuden erittelyä on se, että tarkastelen sitä, mitä vanhemmuus oikeutena on, miten, millä tavoin se rakentuu blogiteksteissä. Sajavaara ja Piirainen-Marsh (2000, 207) esittävät, että tällaiselle rajatummalle tutkimustehtävälle on tyypillistä muutamien avaintekstien käyttäminen.

Kun elokuussa 2012 tein haun www.Blogilista.fi:ssä, sanalla vanhemmuus löytyi 217 blogia. Tein hakuja myös isyys, äitiys ja oikeus avainsanoilla, mutta vanhemmuus-sanalla vaikutti aluksi löytyvän aineistoa riittävästi. Toinen tieni aineistoon oli tutkia niitä blogeja, joihin tarkastelun alla oleva bloggaaja itse viittaa. Vanhemmuus-avainsanalla löytyvistä blogeista valitsin ensin lähinnä intuitiivisen silmäilyn perusteella ja tuoreusjärjestyksessä muutamia esiluentaan. Tavoitteeni oli ensin löytää puhetta, joka jollain tapaa sivuaa vanhemmuutta, ajatuksia siitä tai vaikka kerrontaa vanhemman arjesta. Lopulta valitut tekstit käsittelivät joko eksplisiittisesti vanhemmuutta oikeusnäkökulmasta tai niissä oli esimerkiksi sen kaltaisia modaalaisia ilmauksia vanhemmuuteen liittyen, että se oli kontekstissaan ymmärrettävissä oikeuspuheena. Ensimmäisen aineistonkeruuvaiheen jälkeen lopulliseen analyysiin päätyi esiluennan kautta yhteensä neljä blogikirjoitusta ja viisi kommenttia.

En siis pyrkinytkään löytämään suuria aineistomassoja tai keräämään niistä esimerkiksi yhtäläisyyksiä ja eroja toistensa välillä ja johtamaan niistä yleistettäviä johtopäätöksiä. Halusin sen sijaan kaivaa esiin mahdollista oikeuspuhetta todetakseni, onko sitä. Tämän jälkeen minua kiinnosti se, miten oikeudet herätellään henkiin ja millaisia funktioita puheella tässä aineistossa olisi löydettävissä. Kiinnostavana pidin myös sen tarkastelua, näkyisivätkö aineistoteksteistä muiden tutkimusten osoittamia valtasuhteita tai näyttäisivätkö osallistuvan valtasuhteiden muokkaamiseen esimerkiksi velvollisuuspuheen suhteen, mahdollista intertekstuaalista ulottuvuutta unohtamatta. Koska ensimmäisen analyysivaiheen jälkeen näytti siltä, että yhdessä pitkässäkin kirjoituksessa oikeuspuhe saattoi kiertyä melko kapealle alalle, näin tarpeelliseksi laajentaa aineistonkeruuta. Koska yksi analysoimistani blogeista oli Aamulehden blogi, päätin laajentaa hakuja suurimpien sanomalehtien blogeihin. Aamulehden blogeista tehty haku tuotti vanhemmuus-asiasanalla 30 tulosta, joista poimin esiluennan jälkeen analyysiin vain yhden blogin. Muut haussa esiin nousseet mahdolliset tekstit olin analysoinut jo www.Blogilista.fi:n kautta kerättynä aineistona. Helsingin Sanomien blogeista en löytänyt kyseisellä asiasanalla mitään. Tästä syystä päädyin laajentamaan hakuja sanoihin isyys, äitiys ja molempiin yhdistin myös oikeus-sanan ja palasin tekemään haut [Blogilista.fi](http://www.Blogilista.fi):n kautta.

[Blogilista.fi](http://www.Blogilista.fi):ssä tehty haku sanoilla isyys ja oikeus blogeja löytyi 55 kappaletta, mutta esiluenta ei tuottanut lisäaineistoa. Samalla tavalla kävi asiasanayhdistelmällä äitiys ja oikeus. Näissä blogeissa näytti olevan kyse esimerkiksi juridisista kysymyksistä tai täysin muusta kuin vanhemmuudesta, joten ne rajautuivat tutkimukseni ulkopuolelle. Edellä mainittujen blogien lisäksi teksti karsiutui aineistostani, jos kirjoittaja esittelyssään mainitsi, että käsittelee blogissaan vanhemmuuden, isyyden tai äitiyden puitteissa sisustus tai vaateasioita kuten muotia. Tällaisia ”lifestyle”-blogeja löytyi

kyllä, mutta niissä oleva puhe oli kiinnostukseni ja tutkimusalueeni ulkopuolella. Lisäksi ulkopuolelle jäivät blogit, jotka eivät olleet vapaasti luettavissa, vaan vaativat erillisen rekisteröitymisen tai kirjautumisen. Osa blogeista oli poistettu, vaikka ne näkyivät vielä listalla. Asiasanalla äitiys, löytyi 565 blogia ja isyys-asiasanalla 89 blogia. Isyys-blogeista neljä päätyi lopulliseen analyysiin.

5.2. Blogit ilmiönä ja tutkimuksen eettisyys

Mielestäni sekä kiinnostavaa että tarpeellista tarkastella, mistä blogit kertovat ilmiönä. Ihmiset tuottavat tekstiä tietokoneiden ruuduille yhä vain enemmän. Sähköpostien ja tekstiviestien rinnalle ovat tulleet sosiaalisemmat ja silti myös tekstimuotoiset viestinnän muodot, jollaisia edustavat juuri blogien kaltaiset verkkopalvelut. Kahdenvälisyydestä on siirrytty viestintään, jossa vastaanottajana voi olla vaikka koko maailma (Aalto & Uusisaari 2009, 62.)⁴¹. Aluksi blogien tarkoituksena pidettiin kiinnostavien verkkolinkkien keräämistä ja jakamista, mutta nykyisin niitä kuvaillaan päiväkirjan pitämisenä, uutisten kommentointina ja monenlaisen tiedon yhteisöllisen jakamisen tapana. Olennaisena pidetty piirre blogeille on tekstien kommentoinnin mahdollisuus. Kommentointeihin liittyvän vertaisarvioinnin takia blogeja on alettu pitää tärkeinä tietolähteinä, joita verrataan, jopa uutistoimistoihin. Blogiteksteissä vuorovaikutus on läsnä erityisesti, jos kirjoittaja saa vastauksia kirjoitukseensa tai jos hän viittaa toiseen kirjoittajaan⁴². Jos aineistossa on vastauksia tai viittauksia, analysoin myös ne mahdollisina vuorovaikutuskonteksteina. Blogin näkyvyyttä voi lisätä ilmoittamalla se blogihakemistoon, jollainen esimerkiksi Blogisilta.fi on. (Aalto & Uusisaari 2009, 63.) Sisällytän tutkimukseeni aineiston sallimissa rajoissa myös ”blogit ilmiönä” -pohdintaa kysymällä muun muassa: mitä puhetta blogit ovat, mitä ne kertovat vanhemmuudesta nyky-yhteiskunnassa ja miten sosiaalinen motivoituneisuus liittyy blogeihin? Tällainen valmis aineisto on tutkimuskysymyksen kannalta ihanteellinen, koska kirjoituksia ei ole tuotettu tutkimustarkoitukseen ja näin ollen niiden voidaan hyvin ajatella edustavan ihmisten tavallista arkipuhetta. Tarkastelen aineistoa, joka on alkuperältään internetiin tehtyjä kirjoituksia ja näin ollen vapaasti saatavilla, joten erillistä tutkimuslupaa ei sen käyttöön tarvita. Tutkijana minulla on vastuu siitä, miten ja millaisin perustein keskusteluun osallistun ja, millaista keskustelua ja vanhemmuutta osaltani olen konstruoimassa. Noudattamalla tieteellisen tutkimuksen periaatteita, voin tehdä keskustelun

⁴¹ http://www.nettielamaa.fi/Nettielamaa_files/Nettielamaa-Aalto-Uusisaari.pdf.

⁴² Käsittelem blogien rakentumista tarkemmin luvussa viisi, joka käsittelee tutkimuksen aineistoa.

rakentamisen ja rakentumisen osallistujille ja yleisölle läpinäkyvämmäksi ja näin pyrkiä varmistamaan osallistumiseni eettisyyden. (Alasuutari 2003, 39; Kuula 2006, 25–26.)

6. Blogiaineiston analyysi ja tulokset: vanhemmuus oikeutena – oikeus vastapuheena?

Etenin analyysissä siten, että käsittelin yhden kirjoittajan blogia kerrallaan. Esiluennan kautta hain kaikista kyseisen bloggaajan teksteistä oikeuspuhunnan näkökulmasta potentiaaliset tekstit. Analysoitavaksi saattoi siis asettua joko useampia tai vain yksittäinen teksti yhdeltä kirjoittajalta. Mikäli tekstejä on samalta kirjoittajalta useampia, olen aloittanut analyysin vanhimmasta. Jos kirjoitusta oli kommentoitu, tarkastelin analyttisesti myös niitä. Käytin analyysiosiossa suoria lainauksia niistä aineiston osista, joihin analyttiset havainnot ja päätelmä kohdistuvat. Suorat lainaukset on erotettu tekstistä kursiivilla. Saman kirjoittajan tuottamiin lukuihin jaettuja analyysikokonaisuuksia on yhteensä kymmenen kappaletta. Lopulliseen analyysiin valikoituneita blogeja oli kaikkiaan siis yhteensä 15 kappaletta. Lisäksi otin aineistoon yhteensä 10 blogeihin liittyvää kommenttia. Analysoitavien tekstien otsikointi noudattaa kahdenlaista logiikkaa: osa on otsikoitu samalla tavoin kuin alkuperäinen kirjoitus ja tätä otsikointitapaa käytin niissä analyysiosiossissa, joissa yhdessä alaluvussa analysoidaan vain yhtä kirjoittajan tekstiä ja sen mahdollisia kommentteja. Jos samassa alaluvussa analysoidaan useampaa saman henkilön kirjoitusta, olen otsikoinut sen blogin nimellä. Aina otsikon jälkeen on osoite, josta tekstin löytää, ja suorana lainauksena kirjoittajan kuvaus blogistaan tai itsestään paitsi silloin jos kirjoittaja on sama kuin edellisessä analyysiosiossissa.

Analyysin eteneminen tapahtuu jokaisen kirjoituksen kohdalla pääkohdiltaan samassa järjestyksessä. Ennen tekstikatkelmia ja niihin kohdistuvaa analyysiä esitän luettavuuden helpottamiseksi tiivistetyn kuvauksen analysoitavasta blogista. Koska kiinnostukseni lähtökohta ja perusoletukseni on, että velvollisuuspainotteiselle puheelle on olemassa vastapuhetta, joka voisi olla jonkinlaista oikeuspuhetta, lähestyn aineistoa siten, että tarkastelen analyysissä aina ensin tekstistä esiin nousevia implisiittisiä tai eksplisiittisiä oikeuksia. Tämän jälkeen analyysini kohdistuu siihen, millaisiin resursseihin kirjoittaja tukeutuu. Kursiivilla merkityt tekstin osat ovat suoraa lainausta, ja näin ollen muuten täysin muokkaamattomia osia aineistosta. Alleviivaukset katkelmissa ovat omia

merkkintöjäni, joiden on tarkoitus helpottaa analyysin seurattavuutta, niiden avulla osoitan sellaiset tekstissä esiintyvät kohdat, jotka olen tulkinnut oikeuspuheeksi.

6.1. ”Pieniä iloja”

<http://kotileikki.blogspot.fi/>, julkaistu 25. Helmikuuta 2012, kirjoitukseen ei ole esitetty kommentteja. Kirjoittaja esittää seuraavan kuvauksen blogistaan:

Leikki: mielihyväsävyistä toimintaa ilman hyötytarkoitusta. Keskeneräistä kiintymysvanhemmuutta, elämää kotona ja kaupungissa. Mukana menossa Vee niin kuin vauva (-11), Tee niin kuin tenava (-09) ja kohta kolmekymppinen kirjoittaja. Antaumuksella yrityksen ja erehdyksen kautta.

Tämä blogi on tyyliään päiväkirjamainen. Kirjoittaja kuvaa siinä päivänsä kulkua ja reflektoi elämäntilannettaan ja juuri nyt tapahtuvaa. Jokaiseen analysoimaani blogiin on liitetty jonkinlainen kirjoittajan ja tai blogin esittely, jotka itsessään ovat kiinnostavia. Ne pitävät sisällään avointa itse-määrittelyä. Kirjoittajat esittävät niissä, mitä he ovat ja mitä heidän kirjoittamansa tekstit ovat eli he tuottavat avoimesti itsensä jonkinlaisina. Tämän tekstin sisällössä on viittauksia suoraan tai kiertäen kirjoittajan lapsiin, perheeseen ja vanhemmuuteen.

Tee on toista kertaa elämässään yökylässä. Mummon luona, muutaman sadan metrin päässä, eikä soittoa ole kuulunut, joten nukkumassa varmaan ollaan. Talouden toinen yli metrin mittainen on juhlimassa, Vee nukkuu riippumatossaan ja minä juon punaviiniä. Kuivausrumpu hurisee vielä, kadulta kuuluu ääniä, mutta muuten on hiljaista ja saan uppoutua omiin juttuihini. Olen onnellinen, että ympärillä on niin paljon ihania ihmisiä, jotka jakavat vastuuta niin, että harvoin tunnen oloni yksinäiseksi ja saan välillä kuitenkin olla myös yksin.

Kirjoittaja ilmaisee kielen modaalisia aineksia käyttäen mahdollisuutta tehdä jotakin (vrt. Hakulinen, Vilkuna, Korhonen, Koivisto, Heinonen & Alho 2004, 1479, 1481): ”ja saan uppoutua omiin juttuihini” ja ”saan välillä kuitenkin olla myös yksin”. Deontiseen modaalitulkintaan sisältyy *lupa* ja *velvollisuus*, niillä ilmaistaan olemassa olevia ja yhteisössä vaikuttavia normeja. Saada-modaaliverbillä toiminta esitetään mahdollisena siinä mielessä, että ihminen tai instituutio sallii tai antaa luvan toimintaan. (Vrt. Hakulinen ym. 2004, 1479, 1481.) Näyttäisi siltä, että yhtäältä kirjoittaja itse myöntää kyseiset luvat, mutta toisaalta lupa ikään kuin syntyy siitä tilanteesta, että lapsi on hoidossa ja siellä nukkumassa, mies on juhlimassa ja toinen lapsista nukkuu. Ympäristökään ei näyttäisi häiritsevän kirjoittajaa niin, että mainitut mahdollisuudet kumoutuisivat.

Kirjoittaja tuottaa kuvauksen lähes poikkeuksellisesta tilanteesta, toinen lapsista on ”toista kertaa elämässään yökylässä”. Kun kirjoittaja erikseen ilmaisee sitä, että hänellä mahdollisuus ja lupa uppoutua omiin juttuihin ja olla yksin, hän tuottaa tilanteen erityisenä, tavallisesta tilanteestaan poikkeavana ja ”jokapäiväisen” itsensä muunlaisena ihmisenä kuin omiin juttuihinsa keskittyvänä ja

yksin oleskelevana. Itse vanhemmuuden olemassa olo herätetään henkiin epäsuorasti viittauksilla kirjoittajan lapsiin, ”*talouden toiseen yli metrin mittaiseen*” sekä refleктоimalla tilannetta kotona: ”*Vee nukkuu riippumatossaan*”, ja mumolla: ”*Mummon luona, muutaman sadan metrin päässä, eikä soittoa ole kuulunut, joten nukkumassa varmaan ollaan*”. Edellä mainituilla kuvauksilla ja kodin äänimaailmaan viittaamalla kirjoittaja tuottaa itsensä huolehtivana, vastuullisena vanhempana. Tätä jatkaa kuvaus:

Olen onnellinen, että ympärillä on niin paljon ihania ihmisiä, jotka jakavat vastuuta niin, että harvoin tunnen oloni yksinäiseksi ja saan välillä kuitenkin olla myös yksin.

Tämä katkelma tuottaa vanhemmuuden potentiaalisesti yksinäisyyteen asti menevänä vastuuna. Vastuun jakaminen, eli yksin oleminen ja omiin juttuihin uppoutuminen tuotetaan mahdollisuutena, jonka ovat sekä kirjoittaja itse että mummo suoneet. Mahdollisuuden kirjoittaja merkitsee erityisenä ja vahvistaa sitä kuvaamalla itsensä onnellisena sen vuoksi. Paitsi että edeltävä katkelma ilmaisee mahdollisuuden, se myös pitää sisällään implisiittisen eronteon. Erojen kautta merkitysten rakentaminen tapahtuu kahdella tapaa. Elettävä hetki erotetaan tavanomaisesta tilanteesta, lapsen poikkeuksellinen yöpyminen mummon luona ja oma tilanne toisten tilanteesta: ”*Olen onnellinen, että ympärillä on niin paljon ihania ihmisiä, jotka jakavat vastuuta*”.

Tässä aineistokatkelmassa vanhemmuus oikeutena näyttäisi siis olevan mahdollisuutta omiin juttuihin uppoutumiseen ja yksin oloon. Kirjoittajan mukaan mahdollisuus avautuu, koska hän voi jakaa vastuuta. Hän ei kuitenkaan ilmaise kielen modaalisia piirteitä hyödyntäen itse vastuun jakamista mahdollisuutena ja näin ollen oikeutena vaan lähinnä tosiasiana. Vastuuta jakamalla mummo ja kirjoittaja itse suovat mahdollisuuden. Mahdollisuudet kuvataan niin, että niistä erikseen iloitaan ikään kuin saatuna ja vastaanotettuna lahjana eikä esimerkiksi niin, että niitä vaadittaisiin.

Puheen funktionaalista näkökulmasta katsottuna tämä blogi näyttäisi tukevan kirjoittajan identifioitumista kiintymysvanhemmaksi. Jo bloginsa esittelysanoissa kirjoittaja mainitsee kiintymysvanhemmuuden⁴³. Esittelystä annettuna tulevan kategorian lisäksi tekstissä esiintyy epäsuoria kiintymysvanhemmuuteen liittyviä ymmärrettäviä viittauksia: kirjoittaja mainitsee, että on ”*saanut Veen rauhoittumaan kantoliinaan sydäntäni vasten, kuunnellut tuhinaa ja haaveillut uudesta kauniista liinasta.*” Näkisin myös tämän kirjoittajan rakentaman kuvauksen mahdollisena implisiittisenä viittauksena kiintymysvanhemmuuteen. Tilanteen erityisyyttä rakentaa se, että noin

⁴³ Kiintymysvanhemmuudeksi kutsutaan vauvaa huomioivaa, lähellä pitävää ja vauvantahtista vanhemmuutta. (Sears & Sears 2008, 10).

3-vuotias lapsi on toista kertaa elämässään yökylässä. Kirjoittaja rakentaa näin ymmärrystä, että yleensä lapsi on vanhempiensa kanssa. Vaikutelmaa tiiviistä lasten kanssa elämisestä vahvistaa maininta: ”*Vee nukkuu riippumatossaan*”, vaikka vanhempi lapsi on hoidossa mummolla, vauvantahtinen vanhempi huolehtii nuoremasta kotona. Kirjoittaja valitsee käytettävissään olevista resursseista lapsikeskeisen puhettavan: hän raportoi ja reflektoi elämäänsä ja elettyä hetkeä moninaisin lapsen ja lapsiin liittyvin maininnoin. Koska äiti sekä avoimesti että epäsuorasti rakentaa kuvaa tiiviisti lapsen kanssa elävästä vanhemmasta, nimeän puhettavan *kiintymysvanhemmuus-diskurssiksi*.

Huomiota tässä aineistokatkelmassa kiinnittää on myös se, miten kirjoittaja yhdistää viittaukset kiintymysvanhemmuudesta ja erilaiset välineet tai toiminnan. Maininnan saavat niin vauvajooga, vaippasetti, kantoliina kuin riippukeinukin. Edellä mainitut asiat ja toiminta vahvistavat ja tuottavat vaikutelmaa lapsikeskeisestä puhujasta, mikä näin rakentaa hänelle kiintymysvanhemman identiteettiä. Tästä identiteetistä nähdäkseni nousevat myös kiintymysvanhemman oikeudet ja velvollisuudet (vrt. Jokinen ym. 2000, 37–38; Peräkylä 1990, 22; Suoninen 1992, 40). Kiintymysvanhemmuutta noudattavan äidin tulee olla lastaan varten ja lapseensa sitoutunut niin fyysisten kuin ajatuksellisten tekojen tasolla. Tämä äiti antaa ymmärtää harrastavansa lapsensa kanssa ja haaveilevansa uudesta kantoliinasta, liinan voi nähdäkseni käsittää kiintymysvanhemmuutta tuottavana välineenä. Jopa vasta äidin mielikuvissa elävä, vielä syntymätön esikoinen, tulee todellisemmaksi Huuto.netistä⁴⁴ ostetun riippukeinun hankintaan ja kokoamiseen liittyen.

Muistan, kun hankin riippumaton silloin vielä syntymättömälle esikoiselle. Ostin sen huuto.netistä pari kuukautta ennen laskettua aikaa ja kävin mahani kanssa metrolla hakemassa paketin Herttoniemestä. Kotona kasasin maton heti ja ihmettelin, miten joku niin pieni voi joskus vielä nukkua maailman suloisimmassa pienessä riippukeinussa. Ja nyt siinä uinuu jo toinen pikkuinen.

Äiti lomittaa puheessaan keinun ja hellittelevän sävyisen puheen lapsesta, jolloin käsitys kiintymysvanhemmuudesta mutta myös siihen liittyvästä välineorientoineisuudesta vahvistuvat. Normit sallitusta ja kielletystä nousevat kiintymysvanhemmuuteen liitetyistä ominaisuuksista. Lapsi tulee pitää lähellä ja täytyy olla valmis vastaamaan lapsen tarpeisiin (ensimmäinen lapsi on ollut vanhempien kanssa lähes kolme vuotta ja vauva on paikalla nytkin), mutta koska lasta huomioivan vanhemman on mahdollista jakaa vastuutaan, hänelle tarjoutuu lupa olla myös itsekseen ja tehdä omia juttujaan.

⁴⁴ Huuto.net on suomalainen internetissä toimiva huutokauppa.

Oikeus- tai mahdollisuuspuhe siis näyttäisi liittyvän kiintymysvanhemman identiteettiin ja siitä johdettuihin normeihin, vaikka ne sisällöllisesti ovatkin muuta kuin lapsen tarpeisiin vastaamista. Tulkitsen, että tässä kirjoittaja hyödyntää eri diskurssia kuin kiintymysvanhemmuus-diskurssia. Oikeudet liittyvät äidin ”omaan aikaan” ja nimenomaan lapsesta irrottautumiseen. Tässä kohdin kirjoittaja on *diskurssin käyttäjä*. Hän itse määrittelee itseään ja puhuu kokemuksistaan (vrt. Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 39) ja tuottaa itsensä sekä kiintymysvanhempana että lapsestaan erillisenä muuna kuin äiti-positiosta käsin organisoituvana ihmisenä. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että suodut mahdollisuudet eli oikeudet tuotetaan myös kirjoittajan itsensä suomena, jolloin identiteeteistä tulee puhujalle resurssi (vrt. Jokinen ym. 2000, 39–40). Kiintymysvanhemman identiteettiin näyttäisivät liittyvän tälle puhujalle lankeavat velvollisuudet ja lapsestaan erillisestä toimijuudesta käsin määritellyistä identiteeteistä näyttäisivät juontuvan puolestaan henkilön oikeudet. Jokinen ym. (2000, 39) esittävät identiteettien muovautuvan diskurssissa ja että toimija ei ole sen enempää identiteettiensä kuin subjektipositionsa⁴⁵ vanki. Se on mielestäni selkeästi nähtävissä tässä blogissa.

Aineiston kiintymysvanhemmuus-puhe peilautuu kontekstuaalisesta näkökulmasta katsottuna kiinnostavasti Jallinojan (2006, 116) tutkimukseen. Keskustelussa hyvästä vanhemmuudesta, jonka toiseksi peruspilariksi tutkimuksessa hahmottui kotiäitiys, puolustettiin vetoamalla niin kutsutuista ”psykotieteistä” peräisin olevaan kiintymyssuhdeteoriaan. Psykotieteiden edustajat ja erityisesti tutkijat eivät pääsääntöisesti osallistuneet Jallinojan aineistona olleeseen keskusteluun, vaan siitä puhuivat muiden alojen ammattilaiset ja kansalaiset, joilla oli käsitys ainakin perusasioista, mitä tulee kiintymyssuhteen välttämättömyyteen lapselle. Kirjoittajan tapa puhua kiintymysvanhemmuudesta sitä tarkemmin selittämättä antaa aiheen olettaa, että kirjoittaja pitää käsitettä lukijoilleen tuttua. Tämä herättää ajatuksen intertekstuaalisuudesta, vaikka toisiin teksteihin ei eksplisiittisesti viitata. Jallinojan (2006) huomioiden kaltaisesti näyttäisi siltä, että asiantuntijoiden esitykset ovat laventuneet maallikoiden käyttöön ja puheeseen siinä määrin vakiintuneeksi puhettavaksi, että tämän kaltaisia käsitteitä ei ainakaan joka kirjoituksessa tarvitse avata erikseen.

Vanhemmuus merkityksellistetään tässä blogissa kiintymysvanhemmuus-diskurssista käsin vastuullisuutena ja vastuuna. Äiti kuitenkin määrittelee itsensä myös muulla tavoin, jolloin lapsesta erillinen toimijuus tuottaa vastapariksi mahdollisuuden vastuun jakamiseen, joka taas synnyttää

⁴⁵ Subjektiposition käsite liittyy erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa analyysin kohteena ovat toiminnan rajoitteet (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 39).

kirjoittaja-äidille oikeuden yksinoloon vastuusta huolimatta. Vanhemman oikeus syntyy kiintymysvanhemmalle asettuvista velvollisuuksista erottaen: Kiintymysvanhempi on tiiviisti lastaan varten. Lapsesta erossa oloa säätelevät kiintymysvanhemmuuteen liitetyt normit. Poikkeamat tästä normista muodostavat vanhemman oikeuden eli mahdollisuuden yksinoloon. Mahdollisuus syntyy, kun kiintymysvanhempi voi jakaa vastuunsa. Oikeutta ei tässä kirjoituksessa vaadita, vaan se merkityksellistyy kiintymysvanhemmuudesta käsin erityiseksi asiantilaksi, josta vanhempi nauttii ja iloitsee.

Näyttäisi siis siltä, että tämä puhuja on aktiivinen toimija tuottaessaan itsemäärittelyjään ja niihin liitettäviä identiteettejä oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Tekstiä voidaan tarkastella myös vallitsevasta puhetavasta käsin. Oletetaan, että tämä vallitseva puhetapa pitää sisällään sen kaltaisia asioita kuin aiemmat tutkimukset esittävät eli velvollisuusvanhemmuuden, ”vanhemmuus on hukassa” tai familistisen käänteen myötä tuotetun hyvän vanhemmuuden ja voidaan todeta, että tämä puhuja sekä puhuu vastaan että vahvistaa vallitsevaa puhetapaa. Kirjoittaja neuvottelee rinnakkaisesta identiteetistä puhumalla hukassa olevaa vanhemmuutta vastaan ja vahvistaa velvollisuusvanhemmuudesta puhuvaa ja hyvälle vanhemmuudelle rakentuvaa familistista -diskurssia, kun hän esittää itsensä korostetun lapsisuuntautuneena kiintymysvanhempana.

6.2. ”Oikeus aborttiin vai oikeus perheeseen?”

<http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/oikeus-aborttiin-vai-oikeus>, julkaistu 26. Lokakuuta 2010. Koska tämä blogi on itsessään pitkä kirjoitus ja lisäksi siihen on vastattu poikkeuksellisen monella kommentilla, olen jakanut analyysin alalukuihin.

Kirjoittaja esittelee itsensä äidiksi ja ”puoliaktiiviseksi poliittiseksi vaikuttajaksi”, mutta ei kuitenkaan asiantuntijaksi, joten katson blogin sopivan aineistooni. Kirjoittaja esittelee itsensä ”jäsenen tiedoissa” Aamulehden blogeissa⁴⁶ näin:

Olen jyväskyläläinen kommunisti, kahden pienen tytön äiti ja puoliaktiivinen poliittinen vaikuttaja. Olen myös opiskelija, hevoskuiskaaja ja toivottavasti pian hevostaitojen opettaja.

Tällä itsemäärittelyllä kirjoittaja tuottaa itsensä ensin kommunistina, sitten äitinä ja lopuksi opiskelijana, hevoskuiskaajana ja mahdollisesti hevostaitojen opettajana. Määrittely rakentaa kirjoittajalle mahdollisuuden liittyä puheellaan moneen eri ryhmään ja toimia monessa asiassa

⁴⁶ <http://aamulehdenblogit.ning.com/profile/HannaEra>

asiantuntijapositionista käsin. Hän asettuu näin heti aluksi aktiiviseksi diskurssin käyttäjäksi ja hän määrittelee itse itseään monitahoisesti eikä laskeudu yhden identiteetin varaan.

6.2.1. Aborttipuhe oikeuspuheen kontekstina

Kirjoituksen alaotsikkona tai johdantolauseena on: ”*Laaja-alaista pohdiskelua vaikeasta kysymyksestä*”. Blogin alussa kirjoittaja viittaa Suomen kuvalehteen, Timo Soiniin ja aborttien kieltämiseen liittyvään ”*valtaisaan*” keskusteluun, ja johdattelee lukijan sen avulla aiheeseensa. Jo ensimmäinen kappale positioi kirjoittajan vasta-argumentin esittäjäksi vaikka ei vielä paljasta tarkemmin millaisista argumenteista käsin kirjoittaja aihetta lähestyy. Kirjoittaja merkitsee ensin avoimesti aiheen arkaluontoiseksi ja vaikeaksi Tätä merkityksenantoa tukee korostetun varovainen ja arkaluontoisuutta osin implisiittisemmin konstruoiva muotoilu, jolla hän aloittaa argumentointinsa: ”*Yritän kuitenkin avata tätä vaikeaa aihetta niiltä osin, kuin se on oman ajatteluni rajoissa mahdollista.*”

Johdantolauseen lupauksen mukaisesti kirjoituksessa käsitellään eri näkökulmista lähestyien abortin merkitystä, mutta siinä nostetaan tarkasteluun myös muita kysymyksiä kuten vastuullinen vanhemmuus, oikeus vanhemmuuteen, yhteiskunnan tuki ja mahdollisuus valintaan. Kirjoittaja käyttää alussa retorisenä keinonaan metaforaa puutarhahoidosta ja rinnastaa kuoleman tarpeelliseen porkkanapenkin harvennukseen sekä identifioituu pakanaksi, joka uskoo:

– että elämä voi parhaiten rajattuna. Kuolema elämää rajoittavana tekijänä on myös kaiken elämän mahdollistaja - elleivät toiset kuolisi, toiset eivät koskaan voisi syntyä ja elää.

Kirjoittaja käyttää poliittiseen retoriikkaan sopivaa minämuotoista, haastavaa, ääri-ilmauksiin ja määrällistämiseen tukeutuvaa sekä sosiaalisiin normeihin vetoavaa faktuaalistavaa ilmaisua (vrt. Jokinen 2000, 220–222; 2006, 140). Tässä katkelmassa hän näyttäisi osallistuvan samankaltaiseen familistis-sävyiseen keskusteluun, jota Jallinoja (2006) kuvasi. Tulkinta familistisesta diskurssista vahvistuu, kun tarkastelee kirjoittajan normitettua määritelmää vastuullisesta vanhemmasta. Identiteetit muovautuvat diskursseissa (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 39) ja tässä diskurssissa määritellään vastuullinen äiti tietynlaiseksi.

Vähintään yhtä tärkeää olisi yhteiskunnan turvata lapsiperheiden elinehdot. Lapsiperheiden köyhyys kasvaa käsittämätöntä vauhtia. Väitän, että todellinen lääke lisääntyviin abortteihin ei ole niiden kieltäminen, vaan tuntuva korotus lapsilisään sekä heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien perheiden tukeminen. Vastuullinen äiti ei synnytä lasta, jos on epävarma siitä, missä lapsensa kanssa asuu tai onko lapselle varaa ostaa ruokaa. Abortteja vastustavat voisivat suunnata tarmonsä viisaammin taistelemalla taloudellisesti turvatus lapsuuden puolesta

Koska edellä mainitut retoriset keinot ovat niin leimaa-antavia tälle tekstille, esitän retoriseen muotoiluun liittyvää analyysiä siinä määrin kuin ajattelen käytettyjen keinojen olevan olennaisia

muuta analyysiä ajatellen. Näen näiden huomioiden arvon olevan siinä, että ne liittyvät paikoittain kiinteästi kirjoituksen genreen ja siihen, millaisiin resursseihin kirjoittaja tukeutuu merkityksenannossaan ja miten hän organisoii merkityksenantoaan. Päiväkirjamainen puhe eroaa varsin paljon poliittisesta retoriikasta ja näin ollen suuntaa mahdollisesti myös sitä, minkälaisista asioista puhutaan ja millaisia oikeuksia konstruoidaan ja miten se tehdään.

6.2.2. Oikeus äitiyteen ja äitiydestä luopumiseen

Seuraavassa aineistokatkelmassa kirjoittaja eksplikoi oikeusnäkökulman. Tarkalleen ottaen tässä kohdassa hän puhuu vanhemmuuden sijaan äitiydestä, naisesta ja äidistä, koska hän lähtee tarkastelemaan aborttia henkilökohtaisena haasteena. Kuten aiemmin olen maininnut, en tässä tutkimuksessa erottele vanhemmuutta kategoriana alakategorioihin, vaan riittää, että tekstistä ilmenee, että puhe koskee vanhempaa olipa kyseessä isä tai äiti. Puhuja positioituu avoimesti argumentoimaan Timo Soinia vastaan ja osallistuu niin tällä argumentillaan kuin myös koko kirjoituksellaan laajempaan keskusteluun abortista. Kirjoituksen laajempi konteksti selviää jo johdantokappaleessa, kun kirjoittaja viittaa Suomen kuvalehden juttuun ja internetkeskusteluun⁴⁷. Jään miettimään onko tämä puhe vastapuhetta? Jos omasta tutkijan ja kansalaisen positioistani käsin tarkastelen tätä kysymystä, vastaan intuitiivisesti, että yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun nähden on hieman vaikea väittää, että tässä kirjoituksessa puhuttaisiin vallitsevaa puhetapaa vastaan; en näe abortin vastustamista ajavan keskustelun olevan erityisen hegemonisessa asemassa. Toisaalta kuitenkin kirjoittaja mainitsee alustuksessaan tarttuneensa ”valtaisaan keskusteluun” ja esittää implisiittisesti, että käyty nettikeskustelu on ”herättänyt raivoa”. Eksplikoimatta jää, mikä raivon aiheuttaja on ollut. Näin ollen esitän, että tämä puheenvuoro on ymmärrettävissä myös vastapuheena: siinä asetutaan puhumaan vastaan aiheesta, jonka kirjoittaja esittää saaneen valtaiset mittasuhteet. Vaikka määrittelyä ei esitetä blogissa, enkä itse osoita muuta perustetta kuin sen, että kirjoittaja itse eksplisiittisesti merkityksellistää puheenvuoronsa vastapuheeksi edellä mainitulla kuvauksellaan.

On vaikea kuvitella, että yksikään nainen joutuisi kohtaamaan henkilökohtaisempaa ja vaikeampaa haastetta, kuin päättää kuinka toimia suunnittelemattoman raskauden sattuessa. Jos valinnanvapauden tässä tilanteessa poistaa, kuten Soini ehdotti, kieltää samalla naisen oikeuden omaan ruumiinseensa ja omasta elämästään päättämiseen. Kieltää sekä oikeuden luopua äitiydestä silloin, kun ei siihen kykene, mutta yhtä vahvasti kieltää oikeuden ryhtyä

⁴⁷ Tarkka lainaus blogista on tällainen: Timo Soinin oivallus aborttien kieltämisestä (mm. Suomen kuvalehti 11/2008) on herättänyt valtaisa keskustelua. Jopa niin, että useita aiheesta kirjoitettuja blogimerkintöjä on kokonaan poistettu. Onko abortti liian kuuma peruna suomalaisen keskustelukulttuuriin vai onko "netti" vain väärä alusta moiselle keskustelulle? Kasvottomuushan nostattaa yleensä pidäkkeettömämpää raivoa, kuin kasvokkain asioista tuttujen kesken pohdinta koskaan. <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/oikeus-aborttiin-vai-oikeus>.

äidiksi. Pakotettu äitiys ei ole sama, kuin omasta vapaasta tahdosta syttyvä rakkaus lasta kohtaan. Ja vasta voidessaan halutessaan kieltäytyä, voi myös halutessaan todella sanoa kyllä.

Kirjoittaja merkityksellistää suunnitteleemattomaan raskauteen liittyvän päätöksenteon henkilökohtaisuudessaan ja vaikeudessaan mahdollisesti vailla vertaa olevana haasteena naiselle. Tähän päätöksentekoon hän liittää vapauden valita. Oikeuspuheen merkityksellistäminen tapahtuu rakentamalla erontekoa abortin merkityksessä. Vaikka kirjoittaja ei blogin toisessa kappaleessa, jossa kuolema kuvataan ”elämää rajoittavana tekijänä ja elämän mahdollistajana”, mainitsekaan eksplisiittisesti aborttia, kappaleen sijoittelu aborttiin viittaavan virkkeen ja aborttia oikeusnäkökulmasta käsittelevän kappaleen väliin on mielestäni ymmärrettävissä niin, että kyseisessä kappaleessa ja puutarhametaforaa käyttäessään kirjoittaja merkityksellistää myös abortin kuolemana. Näin katsoen abortti siis merkityksellistetään elämää rajoittavana tekijänä eli kuolemana, jonka kirjoittaja kuitenkin näkee jonkun toisen elämää mahdollistavana tekijänä. Näin esittäessään kirjoittaja muotoilee merkityksen, jossa kuolema ja näin ollen aborttikin asettuu osaksi luonnonmukaista tapahtumaa, edellä mainittua kutsun naturalistiseksi-diskurssiksi.

Tämän jälkeen kirjoittaja konstruoi suunnitteleemattoman raskauden suhteen toimimisen, toisin sanoen päätöksen eli valinnan, abortoidako vai jatkaa raskautta, naisen elämän henkilökohtaisimpana ja vaikeimpana haasteena. Abortti on siis tässä puheessa sekä kuolema ja elämän mahdollistaja että päätöksenteon eli valinnallinen haaste, johon pitää sisältyä vapaus valita. Tässä kohdin kirjoittaja näyttää alkavan tukeutua individualistiseen repertuaariin. Kun kirjoittaja puhuu abortista valinnanvapauden näkökulmasta, hän samalla tuottaa puhetta äidin oikeuksista. Valinnanvapauden poistaminen tarkoittaa kirjoittajan mukaan sitä, että samalla kielletään naisen oikeus omaan ruumiiseen ja oikeus päättää omasta elämästään. Kirjoittaja liittää valinnanvapauden kieltämisen myös oikeuteen ryhtyä äidiksi tai luopua äitiydestä. Hän esittää siis, että vapaus valita luo oikeuden omaan ruumiiseen, oikeuden päättää omasta elämästään, oikeuden luopua äitiydestä ja oikeuden ryhtyä äidiksi. Tämä oikeuspuhe tuottaa vanhemmalle, tässä tapauksessa äidille, valinnanvapaus-diskurssiin liittyvän individualistisen identiteetin. Oikeuspuheen voi nähdä olevan myös vastapuhetta, kuten esitin aiemmin. Kirjoittaja tuottaa erilaisista repertuaareista (naturalistinen-diskurssi, individualistinen repertuaari) käsin vanhemmuuteen liitettyä kysymystä eli aborttia erilaisina konstruktioina. Abortti on puhettavasta riippuen kuolema, elämää mahdollistavana tekijä, valinta. Kun kirjoittaja tukeutuu puheessaan valinnanvapausdiskurssiin hän tuottaa siihen liittyviä oikeuksia: oikeus päättää elämästään, oikeus luopua äitiydestä ja oikeus ryhtyä äidiksi. Hän itse määrittelee aktiivisesti eri repertuaareista käsin äitiyttä, joten hänet voidaan nähdä myös diskurssin käyttäjänä.

Lopuksi kirjoittaja esittää, että mahdollisuus kieltäytymiseen mahdollistaa myöntymisen. Ymmärrän tämän virkkeen viittaavan naisen mahdollisuuteen kieltäytyä ylläpitämästä raskautta ja myöntyä raskauden jatkumiseen. Tässä kohden modaalinen ilmaus ”voida halutessaan kieltäytyä ja voida halutessaan sanoa kyllä” on ymmärrettävissä oikeuksiksi kieltäytyä raskaudesta ja myöntyä raskauden ylläpitämiseen.

Yhteiskunnallinen lisääntymisen patologisointi - lapsen saamisen esittäminen elämän loppuna ja ikuisena ikenä harteilla on minusta monin verroin vaarallisempaa, kuin se, että yhteiskunnassamme vallitsee mahdollisuus valita.

Tässä katkelmassa kirjoittaja käyttää modaalista ilmausta ”*mahdollisuus valita*”, joka näyttäisi viittaavan ja siten kontekstoituvan edeltävään keskusteluun aborttien kieltämisestä. Näin ollen tässä kappaleessa kirjoittaja argumentoidessaan sen puolesta, että harkinta abortista tulisi säilyttää äidillä, samalla tuottaa puheellaan modaalista ilmausta käyttäen oikeuspuhetta: mahdollisuuden eli oikeuden valita tekeekö vai eikö tee aborttia. Kirjoittaja tukee argumenttiaan käyttämällä retorisia keinojaan etäännyttävää puhetapaa eli hän ikään kuin raportoi todettua tosiasiaa: lisääntyminen on patologisoitu yhteiskunnallisesti. Hän käyttää myös ääri-ilmauksia: elämän loppu, ikuinen ies, monin verroin sekä kontrastiparia, jonka muodostavat mahdollisuus valita ettei ala äidiksi lainkaan ja toisena ääripäänä lapsen saamisen esittäminen elämän loppuna ja ikuisena ikenä (vrt. Jokinen 2006, 136–137, 153).

Kun tarkastelen tätä aineistokatkelmaa tutkimuskysymyksiäni vasten, selviää, että tämän bloggaajan konstruoima vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe on puhetta äidin oikeudesta päättää, ryhtyykö hän ylipäätään äidiksi vai luopuuko äitiydestä sekä puhetta äidin oikeudesta ylläpitää tai lopettaa raskaus. Oikeuspuhetta tuotetaan aborttikeskusteluun liittyvänä. Oikeuspuhe lähtee naisen oikeuksista ja raskauden liittäminen naiseen tuottaa vanhemmuuden läsnä olevaksi. Tässä siis kirjoittaja näyttäisi puhuvan oikeudesta päättää alkaako vai eikö alkaa vanhemmaksi. Paradoksaalisesti ”vanhemmuus oikeutena” -diskurssi siis aktualisoituu kontekstissa, jossa perätään oikeutta valita, alkaako ylipäätään vanhemmaksi.

6.2.3. Oikeus äitiyteen ja vanhemmuuteen

Edellisessä luvussa viimeisenä esitetyn aineistokatkelman voi tulkita myös vastapuheena. Kirjoittaja esittää, että lisääntyminen on patologisoitu yhteiskunnallisesti ja, kun väitteen liittää seuraavaksi esittämäni katkelmaan, käy ilmi kirjoittajan puheen funktio: puhuja esittää, että lisääntyminen on yhteiskunnallisesti patologisoitu ja puhuu avoimesti sitä vastaan. Käsitystäni siitä, että kirjoittaja puhuu vallitsevaa puhetapaa vastaan, vahvistaa se, että hän tuottaa samalla kulttuurisen normin, perinteisen elämänjärjestyksen muodossa:

– – kuin vanhemmuus olisi vain niitä varten, joiden koko elämä on jo valmis - koulut käyty, vakityö, elämä järjestyksessä.

Tämän kaltaisen ”oikean” elämänjärjestyksen, johon kirjoittaja viittaa ja jota siirretään sukupolvelta toiselle joissakin sosiaaliluokissa, voi helposti tunnistaa tutuksi ja varsin perinteiseksikin puhumisen tavaksi suomalaisessa puhekuulttuurissa. Tässä katkelmassa on eksplisiittistä puhetta vanhemmuudesta oikeutena ja tällä kertaa se on kirjoittajan taholta avoimesti liitetty äitiyden lisäksi vanhemmuuteen. Oikeuspuhe, joka tässä tapauksessa on myös vastapuhetta, ponnistaa jälleen ”valinnanvapaus”-diskurssista käsin. Vanhemmille tuotetaan individualistinen identiteetti.

Feministinen liike onkin alkanut puhua oikeudesta äitiyteen ja vanhemmuuteen. Monesti asenteet ja vaatimukset nimittäin tuntuvat ihan hurjilta - kuin vanhemmuus olisi vain niitä varten, joiden koko elämä on jo valmis - koulut käyty, vakityö, elämä järjestyksessä. Ei äitiys ole kiinni puhtaasti näistä maallisista asioista, vaan täysjärkinen ihminen kyllä selviytyy myös lasten ja opintojen ja vähän keskeneräisemmänkin elämän kanssa. Täytyy olla lupa ryhtyä äidiksi silloin kun se itselle sopii, ei vain silloin, kun yhteiskunta antaa siihen luvan tai lähipiiri hyväksyntänsä.

Puhuja pysyttelee taas etäällä aiheesta ja samalla ottaa tukea feministisestä liikkeestä esittäessään seuraavaa argumenttiaan ja hakiessaan vakuuttavuutta sille. Puhe oikeudesta äitiyteen ja vanhemmuuteen laitetaan siis ensin kyseisen liikkeen tuottamaksi, mutta seuraavassa virkkeessä kirjoittaja konstruoi oikeuden itsekin käyttämällä modaalista ilmausta ”olla lupa”:

Täytyy olla lupa ryhtyä äidiksi silloin kun se itselle sopii, ei vain silloin, kun yhteiskunta antaa siihen luvan tai lähipiiri hyväksyntänsä.

Täytyy olla -muotoiluun sisältyy implisiittinen velvollisuus ja eksplisiittinen vaatimus: yhteiskunnalla on velvollisuus myöntää lupa ryhtyä äidiksi oman valinnan mukaan ja kirjoittaja on tätä vaatimassa. Tässä puhe näyttäisi siis olevan eksplisiittistä oikeusvaatimusta. Kirjoittaja ei siis ”tule tuottaneeksi” oikeuspuhetta puhuessaan abortista, vaan tuottaa sen hakien vakuuttavuutta edellä kuvatuilla retorisilla keinoilla. Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja toistaa konstruoimansa oikeuden:

Kyse on aina kokonaisesta elämästä ja yhtä hyvin äidin oikeudesta omaan ruumiiseensa, kuin lapsen oikeudesta oikeaan äitiin. Jos tietää olevansa haluton tai kyvytön sitoutumaan äitiyteen, on varmasti parempi molemmille osapuolille, että raskaus keskeytetään.

Äidin oikeuksien kontrastipariksi kirjoittaja nostaa lapsen oikeudet mutta niin, että lapsella on oikeus saada oikea äiti, ja jos sitä ei ole tarjolla, on parempi, että raskaus keskeytetään.

6.2.4. Äidin oikeus surra kykenemättömyyttään äitiyteen

Oppiäitini Starhawk kirjoittaa: "An abortion is the death of a possibility. Not all possibilities can come into being--that is the nature of life itself--but we can still allow ourselves to mourn and grieve while upholding absolutely our right to make the choice." Lähde.⁴⁸

Jokainen meistä ymmärtää, ettei terho ole tammi, vaikka se sisältää tammen mahdollisuuden. Samoin alkio ei ole vielä ihminen, tarvitaan kuukausia lämpimässä kohdussa ja sen jälkeen vuosien kasvu muiden ihmisten joukossa, jotta mahdollisuudesta kuoriutuisi todellisuutta.

Tässä katkelmassa kirjoittaja siteeraa asiantuntijaksi asettuvaa ”oppiäitiään”. Esitetty lainaus on retorinen keino, jolla haetaan vakuuttavuutta omalle argumentoinnille, mutta samalla se etäännyttää puhujan aiheesta, joka sekin toimii retorisen vakuuttamisen keinona. Toisessa kappaleessa kirjoittaja käyttää vakuuttamiseen sekä metaforaa⁴⁹ että me-retoriikkaa, joka voidaan nähdä konsensusella vahvistamisena (Jokinen 2006, 139).

Toisaalta abortti arkipäiväisty osittain siksi, että siihen liittyy niin vahva itse valitsemisen ajatus. Ikäänkuin meillä ei olisi lupa surra omaa riittämättömyyttämme, kykenemättömyyttämme äitiyteen. Kohtaamaton suru se usein koteloituu tunteettomuudeksi. On helpompi sanoa itselleen, että "taas sitä mennään, ei tämä mitään, kun ei ne edellisetkään" kuin pysähtyä todella surun äärelle, kohdata oma valintansa kaikkine seurauksineen. Auttaisiko sarja-aborttoijaa syyllistämistä enemmän pysähtyminen, lempitys ja läsnäolo, jotka antaisivat tilaa surulle, pettymykselle ja vihallekin? Olen siitä itsepäinen humanisti, että ajattelen lempeyden aina auttavan pakottamista, rankaisemista ja syyllistämistä pidemmälle.

Toiseksi viimeisessä kappaleessa kirjoittaja identifioituu humanistiksi. Tässä kappaleessa kirjoittaja näyttäisi valmistautuvan vasta-argumenttiin tai kritiikkiin kun hän yhdistää abortin arkipäiväistymisen, sarja-abortoinnin ja vahvan itse valitsemisen ajatuksen. Kirjoittaja yhdistää valinnan vapauden ”oppiäitinsä” puheena lanseeraamaansa oikeuteen surra: ”Ikään kuin meillä ei olisi lupa surra omaa riittämättömyyttämme, kykenemättömyyttämme äitiyteen.” Oikeus konstruoidaan tässä jälleen modaalisiin keinoin: ”lupa surra omaa riittämättömyyttä ja kykenemättömyyttä äitiyteen”. Tähän virkkeeseen sisältyy myös implisiittisesti muotoiltu kuvaus vallitsevasta oikeustilanteesta: ”ikään kuin” yhdistettynä konditionaaliin ”ei olisi” antaa ymmärtää, että todellisuudessa ”meillä on” lupa eli oikeus surra. Virkkeessä kirjoittaja siis oikeuden konstruoinnin lisäksi faktuaalista kyseisen oikeuden ja ”oikeus surra” tarjoutuu vallitsevana tosiasiana, jonka kyseenalaistamisen ”ikään kuin” -muotoilu saa vaikuttamaan lähes naurettavalta. Toisaalta tämä virke sisältää myös implisiittisesti vallitsevana yhteiskunnallisena suhtautumistapana tarjotun kausaalisen käsityksen, että koska meillä on vapaus valita, meillä ei ole lupaa surra, ja koska me emme saa surra, olemme pakotettuja tunteettomuuteen, joka johtaa sarja-abortointi-ilmiöön. Tässä esitetty oikeuspuhe on siis

⁴⁸ Kursiivin käyttö on ainoa tekstiin liittyvä muutos, jonka olen tehnyt. suorat lainaukset on esitetty muuten täysin samanlaisina kuin ne ovat olleet blogissa. Tässäkin ”Lähde” on kirjoittajan oma merkintä.

⁴⁹ Tammi ja terho vertautuvat äitiin ja ihmisalkioon.

myös vastaan puhumista, jolla kirjoittaja näyttäisi neuvottelevan äideille toisenlaista identiteettiä kuin mitä aborttipuhe heille tuottaa. Epätäydellisen ihmisen identiteettiin liittyy siis oikeus surra omaa riittämättömyyttä ja kykenemättömyyttä äitiyteen.

Toisaalta kirjoittajan voi nähdä asettuvan myös diskurssin käyttäjäksi: hän asettuu implisiittisesti itse määrittelemään, mitä *meillä* on lupa tehdä. Kirjoittaja tukeutuu individualistiseen repertuaariin valinnanvapauden puolestapuhujana, mutta samalla hän tuottaa sekä kriittisen näkökulman että myös ratkaisun heikkouteen, jonka on itsekriittisesti tuottanut. Tässä katkelmassa vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe on jälleen puhetta mahdollisesta eli potentiaalisesta vanhemmasta. Kirjoittaja siis merkityksellistää naisen äidiksi, koska tämä on raskaana. Äidille hän asettaa oikeuden kieltäytyä lapsen synnyttämisestä ja samalla oikeuden surra sitä, ettei kykene äidiksi. Tämän kaltainen ajatuskulku johdattaa kiinnostavan havainnon äärelle: abortoitua alkiota kantanut äiti merkityksellistyy vanhemmaksi, vaikka hän valitsisi sen, että lapsi ei koskaan synny. Vanhemmuuteen eli äitiyteen liitetyt oikeudet ovat olemassa tässä puheessa, vaikka sisällöllisesti argumentoikin sen puolesta, että vanhemmuus jää vain alkion elämän mittaiseksi.

Kirjoittaja tuottaakin nyt valinnanvapauden, jonka puolesta hän argumentoi laajasti kirjoituksessaan, liittyväksi sarja-abortointiin, jonka puolestapuhujaksi hän ei näytä asemoituvan. Kirjoittajan muotoilut tuottavat hänet henkilönä, joka on siis sekä puhumassa äidin valinnanvapauden puolesta että henkilönä, joka on etsimässä todellista ratkaisua tai ”lääkettä” lisääntyviin abortteihin kuten kirjoittaja toteaa käyttäessään medikalistista repertuaaria:

Väitän, että todellinen lääke lisääntyviin abortteihin ei ole niiden kieltäminen, vaan tuntuva korotus lapsilisään sekä heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien perheiden tukeminen.

– – Olisi käsittämättömän väärin, ettei abortin mahdollisuutta olisi lainkaan - olisi emotionaalisesti hirvittävää kantaa kehossaan lasta, jota pelkää ja vihaa. Toisaalta, olisi yhtälailla sietämättömällä tavalla väärin pakottaa lääkärit tekemään abortteja omatuntonsa vastaisesti. Avain on siinä, että lakien tulisi turvata yhteiskunta, jossa jokaisella olisi oikeus toimia todellisen tahtonsa mukaisesti, kunhan ei vahingoita muita. Sellainen yhteiskunta, johon lapset ovat tervetulleita, eivät taakka, rasite ja kustannus. Sellainen yhteiskunta, jossa on lupa surra ja myöntää oma keskeneräisyyensä, kuin yrittää pakottaa jonkin itseään suuremman taakan kantajaksi.

Blogin viimeisessä kappaleen argumentaatiokontekstina toimivat edellä siteeratun ”oppiäidin” puheena esitetty konstruktio oikeuspuheesta ja lisäksi myös edeltävät kappaleet. Oikeus konstruoidaan jälleen kielen modaalisia piirteitä käyttäen: kirjoittaja puhuu ”abortin mahdollisuudesta” ja lopussa hän toistaa aiemman muotoilunsa: ”lupa surra” ja tuottaa uutena luvan ”myöntää oma keskeneräisyytensä”. Olennaista tämän oikeuspuheen konstruoinnin tulkinnassa on konteksti. Aiemmat kappaleet ja oikeuskonstruktioit sekä sitä edeltävät virkkeet toimivat kontekstina sille, että viimeisen kappaleen viimeiset modaaliset ilmaukset voidaan ymmärtää puheena, jossa konstruoidaan vanhemmuutta juuri oikeutena. Vanhemmuus oikeutena on tässä blogissa oikeutta

omaan ruumiiseen, omaan elämään, äitiydestä luopumiseen ja äidiksi ryhtymiseen ja lisäksi se on oikeutta vanhemmuuteen eli perheen perustamiseen oman päätöksen mukaisesti. Oikeuspuhe herää henkiin tässä bloginäytteessä sekä poliittiseen puheenvuoroon sopivana avoimena vaatimuksena, tosiasiatyylisenä toteamuksena että implisiittisemmin sen seurauksena että puhutaan abortista, abortin kieltämisestä ja valinnanvapaudesta.

Näytekirjoitus on mielestäni sen kaltainen kokonaisuus, että sen voi tulkita olevan vastapuhetta ja vanhemmuuden tarkastelua oikeutena eli näin ollen ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssia. Puhe ei kuitenkaan näyttäisi olevan vastapuhetta velvollisuuspuheelle, mutta näen siinä, yleiseksi yhteiskunnalliseksi normiksi merkityksellistettyjen asioiden vastustamisen lisäksi, viitteitä asiantuntijapuheen vastustamisesta. Erityisesti kappaleessa, jossa puhutaan oikeudesta äitiyteen ja vanhemmuuteen, kirjoittaja kyseenalaistaa ”*asenteet ja vaatimukset*”, jotka sopivat laajempaa yhteiskunnalliseen, asiantuntijavetoiseen ja vanhempia ohjaavaan keskusteluun (vrt. Vuori 2001; Hoikkala 1993). Kirjoittaja puhuu vastaan niin Timo Soinille kuin muillekin aborttikeskusteluun osallistuneille. Hän alistaa kirjoituksessaan abortin oikeusnäkökulmalle, jolloin kuten kirjoituksen otsikko sanoo, tässä blogissa puhutaan oikeuksista, joiden rikkomiseen valinnanvapauden rajoittaminen kirjoittajan esittämän mukaan johtaa. Kirjoittaja näyttäisi asettuvan sekä puolesta-puhuttujen joukkoon me-muotoisella puheellaan että puolestapuhujaksi. Se, että kirjoittaja puhuu yleisesti naisten puolesta, herättää kysymyksen, puhuuko hän marginaalissa olevien puolesta? Onko hän yhteiskunnassa hiljaa olevien olemassa olevien ja potentiaalisten abortintekijöiden ääni, joka neuvottelee näille naisille toisenlaista identiteettiä, johon liittyy myös erilaisia oikeuksia? Blogin perusteella ei voi välttyä vaikutelmasta, etteikö näin olisi.

6.2.5. Kommentointia

Blogia oli kommentoitu⁵⁰ 50 kertaa eli varsin runsaasti. Koska kiinnostukseni ja tutkimuskysymykseni kohdistuvat vanhemmuuteen ja oikeuksiin, otin esiluennan perusteella analyysiin sellaiset kommentit, jotka liittyivät kyseisiin asioihin. Huomioin myös aineiston kylläntymisen. Jos kommentteissa alkoivat toistua samoin muotoillut oikeudet tai samaksi katsottava oikeuspuhe ja uutta informaatiota ei näyttänyt nousevan esiin, en ottanut näitä kommentteja mukaan tähän lopulliseen analyysiin (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Kiinnostavaa oli vuorovaikutuksellinen konteksti eli se, miten blogissa esitetty puhe tulee otetuksi vastaan? Liitän analyysiin suoria

⁵⁰ Kaikki kommentit ovat nähtävissä kokonaisuudessaan osoitteessa:
<http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/oikeus-aborttiin-vai-oikeus#comments>.

lainauksia siinä määrin kuin se analyysin luotettavuuden ja luettavuuden vuoksi on tarpeen. Kommentti on esitetty ensin kursiiivilla suorana lainauksena, ja siihen on liitetty numerojärjestys, joka on minun luomani. Analyysi seuraa lainausta ja esitän analysoidut kommentit siinä järjestyksessä, kun ne on esitetty blogin yhteydessä, eli toisin sanoen aloitan analyysin kommentteista, jotka on esitetty ensin.

Ensimmäisten kommenttien kohdalla mietin pitkään, kuuluvatko ne aineistooni eli puhutaanko niissä vanhemmuudesta. Täysin poisluettua ei olisi ollut tulkita niitä vanhemmuuspuheena, mutta päätin lopulta jättää ne kuitenkin analyysin ulkopuolelle. Perusteluna esitän, että niin eittämätöntä kuin onkin, että kun käsitteet raskaus, sikiö, mies ja nainen liitetään yhteen, antaa se biologisesti katsoen mahdollisuuden käyttää myös kategorioita vanhemmat, isä ja äiti. Faktisesti näitä kategorioita ei kuitenkaan käytetty näissä kommentteissa lainkaan. Niissä argumentoidaan skaalalla ihmisen oikeus elämään, naisen oikeus aborttiin ja miehen oikeus sikiöön. Tämä itsessään ei ole perusteeni jättää tätä osaa lopullisen analyysin ulkopuolelle, vaan kyse on ennen kaikkea siitä, että tulkitsem tällaisen valinnan viittaavan kulttuuriseen tilanteeseen ja vasta-argumentointiin, joka kohdistuu aborttiasian lisäksi yleisemmin naisten ja miesten väliseen asemaan ja on sen lisäksi naisten oikeuksiin kohdistuvaa vastapuhetta, miesten oikeuksien puolesta ja päinvastoin. Koska puheenvuorot näyttäisivät lisäksi tuottavan oikeuspuhetta, joka joko vahvistaa tai puhuu vastaan blogissa esitetyn puheen kanssa, pidän näiden kommenttien sisällyttämistä analyysiin aineiston kylläntymisen vuoksi tarpeettomana.

Äidin oikeus sanoa viimeinen sana

Seuraava analyysiosio kohdistuu blogikirjoittajan vastaukseen neljälle mieskommentoijalle.

Kommentti 1:

Sakkeus, minusta äiti voidaan velvoittaa tinkimään omista haluistaan ja mieltymyksistään silloin, kun hän on itse valinnut saada odottamansa lapsen. Silloin tinkiminen on väijäämätön seuraus valinnasta synnyttää. Jos kuitenkin lapsi syntyy vaihtoehtojen puutteesta (kun ei voi tehdä aborttia) on äidin varmasti vaikeaa löytää motivaatiota hoivata itseään ja sisällään kasvavaa lasta.

Tässä aineistokatkelmassa puhutaan äidin velvollisuudesta. Kirjoittajan merkityksellistä äidin velvollisuudeksi tinkiä omista haluistaan ja mieltymyksistään, jos hän on valinnut saada odottamansa lapsen. Jos virkkeen asettaa blogin kontekstiin, voi ymmärtää kirjoittajan käyttävän retorisenä keinonaan toistoa, kun hän tuottaa velvollisuuden lisäksi implisiittisesti uudelleen oikeuden valita eli valinnan mahdollisuuden. Äidin velvollisuus siis syntyy tämän puhujan esityksen mukaan siitä, että hän on voinut valita ja valinta velvoittaa.

Suluilla merkitsemässään osassa kirjoittaja konstruoi myös oikeuden, mutta tulokulma siihen on kieltävä. ”*Ei voi tehdä aborttia*”, pitää sisällään modaalisen ilmauksen: ei ole oikeutta, mahdollisuutta tai lupaa⁵¹. Virke pitää asettaa argumentointikontekstiinsa, jotta siinä voi tulkita oikeuspuheen lisäksi puhujan asemoitumisen. Kirjoittaja merkityksellistää oikeuden puuttumisen johtavan ”*varmasti*” vaikeuteen löytää motivaatiota hoivata itseä ja syntymätöntä lasta. Vaikka eksplisiittistä moraalista kannanottoa tai vaatimusta ei valintaoikeuden puolesta tässä muotoilla tai toisteta, tulkitseen sen faktuaalistavan ja ääri-ilmaisuuksiin tukeutuvan retoriikkansa takia samansuuntaiseksi asemoitumiseksi kuin mitä kirjoittaja tuottaa blogissaan.

Pentti ja Reijo, heti, kun itse kokeillette raskaana olemista, olette ihan valmiita ottamaan kantaa asiaan. Muuten teillä ei ole vaadittavaa asiantuntemusta. Raskaana oleminen on kokemuksena kuvauksen tai selityksen ulkopuolella - jotakin, mitä sanat eivät kykene tavoittamaan. Silloin vain tilanteessa olevalla on oikeus ja velvollisuus pohtia ratkaisuja.

Tässä kirjoittaja osoittaa sanansa aiemmin kommentoineille Pentille ja Reijolle ja esittää heille vasta-argumentin. Hän käyttää muotoilua ”*olette valmiita*”. Seuraavan virkkeen kontekstissa tarkasteltuna tulkitseen valmis-sanana merkityksen tässä seuraavasti: ”*Heti, kun itse kokeillette raskaana olemista, olette valmistautuneita* (vrt. Kielitoimiston sanakirja⁵²) *ottamaan kantaa*. Kirjoittaja käyttää hyökkäävää retoriikkaa ja tukeutuu ironiaan esittäessään, että miesten täytyisi *kokeilla* raskaana olemista, jotta he olisivat päteviä ottamaan kantaa aborttiasiaan. Kirjoittaja siis tällä implisiittisellä ilmaisulla kieltää miehiltä oikeuden ottaa pätevinä henkilöinä kantaa tähän asiaan. Myöhemmin kirjoittaja vielä terävöittää esitystään: vain raskaana olemisen kokenut on oikeutettu pohtimaan ratkaisua ei-toivottuun raskauteen. Vanhemmuus jakautuu tässä kommentissa sukupuolittuneisiin kategorioihin, jotka ilmaistaan implisiittisesti. Ilman edellä olevan kappaleen toisen virkkeen rakentamaa kontekstia, olisi viimeinen virke ollut ymmärrettävissä niinkin, että kirjoittaja tuottaa pohdintaoikeuden koskevan molempia tai kaikkia raskaustilanteen koskettamia ihmisiä, esimerkiksi siis molempia vanhempia. Kirjoittaja näyttää kuitenkin argumentoivan naisen tai äidin oikeuksien puolesta ja epäävän mieheltä tai isältä oikeuden asian pohtimiseenkin. Tässä kommentin osassa vanhemmuus oikeutena konstruoidaan siis äidin oikeutena pohtia, mitä tehdä ei-toivotun raskauden kohdatessaan. Isä taas tuotetaan tässä suhteessa oikeudettomaksi vanhemmaksi. Kirjoittaja liittää oikeuden ja velvollisuuden yhteen. Seuraavassa katkelmassa hän lieventää hieman argumenttiaan ja toisaalta käyttää jälleen toistoa vakuuttaakseen vastaanottajan.

⁵¹ <http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe?motportal=80>

⁵² <http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe?motportal=80>

Tietysti olisi parasta, että päätös lapsen pitämisestä tai abortista olisi yhteinen - mutta valitettavasti se erittäin kiinteällä tavalla liittyy enemmän naiseen ja hänen elämäänsä, kuin mieheen. Siksi minusta viimeinen sana on ja tulee aina olla äidillä.

Kirjoittaja ei enää mainitse eksplisiittisesti oikeus-sanaa, mutta implisiittisesti hän vahvistaa blogissaan esittämänsä väitteen: tavanomainen ja yleisesti käytetty ”viimeinen sana” -ilmauksen voi ymmärtää implisiittisenä esityksenä oikeudesta päättää. Lisäksi tähän muotoiluun sisältyy ajatus siitä, että sanoja on vaihdettu ennen tätä viimeistä sanaa, joka vahvistaa ensimmäisen virkkeen esitystä: ”parasta olisi, jos päätös olisi yhteinen”. Tulkitsen tämän niin, että koska kirjoittaja pitää parhaana sitä, että päätös on yhteinen, kirjoittaja siis myöntää isille oikeuden pohtia asiaa äidin kanssa ja esittää sen parhaana tapana toimia kyseisessä tilanteessa. Kirjoittaja siirtyy siis retoriikassaan hyökkäävästä ja tiukasta naisen oikeuden puolustamisesta, joka kielsi isiltä pohtimisenkin, kohti suostuttelevaan retoriikkaan tukeutuvaa sovitteluvampaa ja keskustelua suosivaa kantaa.

Ai niin, unohdin tuossa viimeksi vastata esittämäsi tärkeään kysymykseen elämän rajoittamisesta. Ymmärrän, että se voi tuntua tiukalta vertaukselta, mutta se on valitettavan todellinen. Jos lapsen kantamiseen ja synnyttämiseen pakotettu nainen menettää mielenterveytensä ja "istuu tukka sekaisin sängynlaidalla" lopun elämänsä, on minusta kyse juuri tällaisesta tilanteesta. Minusta meidän on rohkeasti preferoitava niitä, jotka ovat jo olemassa, jopa niiden kustannuksella, jotka voisivat joskus syntyä. Tässä tapauksessa äidin terveys ja mielenterveys ovat ensisijaisia, sikiön elämä mahdollinen vasta, jos kaksi edellistä turvataan. Niinpä, karuudessaan on niin, että joskus elämä on rajoitettava, jotta se voisi kukoistaa

Edellä olevassa katkelmassa, joka on tämän kommentin viimeinen analyysiin nostamani osio, kirjoittaja jatkaa keskustelua abortista elämän rajoittamisen näkökulmasta. Tämän puheosion argumentaatiokonteksti on kirjoittajan alkuperäisessä blogissa ja siihen liittyvissä kommentteissa. Kun kirjoittaja merkityksellistää abortin tarkoittamaan ”elämän rajoittamista, jotta toisen elämä voisi kukoistaa”, hän samalla konstruoi implisiittisen oikeuden. Ilmaus: ”sikiön elämä on mahdollinen vasta, jos kaksi edellistä turvataan”, pitää sisällään implisiittisen äidin oikeuden konstruktion. Kielen modaalisilla aineksille rakentaen eli ”mahdollinen”-sanaa käyttämällä, kirjoittaja asettaa sikiön elämän ylläpitämisen oikeudeksi, joka ikään kuin astuu voimaan vasta, jos äidin terveys ja mielenterveys ovat turvattuja. Kirjoittaja siis esittää, että äidillä on siis oikeus turvata mielenterveytensä ja terveytensä sikiön elämän kustannuksella, jos tilanne niin vaatii.

Aborttioikeus ja lasten kuritus yhteiskunnan moraalin mittareina

Seuraavan kommentti on osoitettu vastaukseksi suoraan nimellä, mutta vastausketjusta ei löydy kyseistä kommenttia. Oltuani yhteydessä blogin ylläpitäjään selvisi, että on mahdollista, että kommentit, joita ei enää löydy kommenttiketjusta, on poistettu joko moderaattorin tai kirjoittajan itsensä toimesta tai että kirjoittaja on poistunut verkkoyhteisöstä, jolloin kaikki hänen tuottamansa sisältö

tuhoutuu⁵³, eikä niitä näin ollen voida saada mukaan analyysiin. En kuitenkaan pidä tätä tutkimukseni kannalta ongelmana, sillä tarkoitus ei ole hakea yleistettävää tietoa tai keskittyä siihen, millaisin vuorovaikutuksellisin kääntein vanhemmuutta oikeutena tuotetaan. Olennaisempaa on löytää ne hetket, jolloin oikeus konstruoidaan sekä se, miten ja millaisina ne aktualisoidaan. Näkyvämmien kommenttien osalta tämä mahdollinen tilanne jää analysoimatta ja ne ovat läsnä kontekstuaalisesti siinä määrin kuin niiden voi nähdä nousevan esiin analysoitavasta tekstistä. Kirjoittaja asettuu siinä puolustamaan aiemmin esittämänsä argumenttia eli naisen yksinoikeutta pohtia aborttipäätöstä. Tässä vastakommentissa hän ei kuitenkaan konstruoi oikeutta vaan esittää perusteluita aiemmalle argumentilleen, joka sekään ei ole tässä kommentissa eksplisiittisesti ilmaistu.

Seuraavassa analyysiin nostamani kommentissa jatketaan aborttikeskustelua. Aluksi kirjoittaja ilmaisee, että: ”*minustakin abortteja saatetaan tehdä liian kevein perustein*” ja asemoituu näin aborttia moraalisiin perustein arvottavien joukkoon. Kommenttinsa lopussa kommentoija ilmaisee implisiittisesti, että pitää abortin mahdollisuuden poistamista ”*surullisempänä*” kuin aborttia ja asemoituu näin varsin lähelle alkuperäistä blogissa esitettyä kantaa. Koska valinnanvapaudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on mahdollisuus, valta, oikeus tai lupa tehdä jotakin vapaasti ja esteettä⁵⁴, tulee puhuja tuottaneeksi myös oikeuden, jolla hän asemoituu kannattamaan blogikirjoittajan esitystä.

Kommentti 2:

Mutta jokatapauksessa aina peräänkuuluttaisin tilanteen tarkkaa punnitsemista. Valinnanvapaus tuo myös vastuun mukanaan. Täydellisessä maailmassa ei harkitsemattomia abortteja tehdä, mutta siihen saakka meidän lienee puhua niin valinnanvapauden kuin harkinnan puolesta.

Lopuissa kommentteissa jatkettiin argumentointia aborttiin liittyen ja vain yhdessä niistä muotoiltiin oikeuksia. Kommentin lopussa ilmaistaan yksi oikeus: ”*sallii kuitenkin luunapit ja pienet tukistukset*”. Koska oikeudet hallitsevat käsitystä sallitusta tai luvallisesta toiminnasta⁵⁵, tulkitseen kirjoittajan tuottavan tässä oikeuden eli vallitsevan normin. Sallia-sana paljastaa tässä kirjoittajan tuottavan ”maailman”⁵⁶ eli ympäröivän yhteiskunnan lapsille annetut luunapit ja tukistamisen sallittuina

⁵³ Tekninen kehityspäällikkö, toimittaja Timo-Jaakko Rautavuori. Sähköpostitiedonanto 10.10.2012

⁵⁴

<http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe?page=results&UI=fi80&Opt=8&dic=7&SearchWord=vapaus&Search.x=12&Search.y=14&SearchMode=1>

⁵⁵ <http://plato.stanford.edu/entries/rights/>

⁵⁶ Tulkitseen ”*maailmassa*” tarkoittavan ympäröivää yhteiskuntaa koska kommentin kirjoittaja muotoilee asian aiemmin näin: ”Takaisin siihen raha-asiaan. Tuntemani kuvotus johtui lähinnä siitä, että näinkö maailmassamme (sanotaan nytten

eli oikeutettuina. Kirjoittaja ei liitä tätä toimintaa nimenomaisesti vanhempien oikeudeksi vaan ilmaisee sen olevan yleisesti sallittua.

Seuraava kommentoija asemoituu blogikirjoittajan kanssa yhteneväisesti. Hän nostaa kommentissaan esille aborttioikeuden moraalisen ulottuvuuden. Oikeuden muotoilu tapahtuu modaalilla ilmauksella ”*lupaa*”. Kirjoittaja argumentoi aborttioikeuden puolesta osoittamalla aborttiin kielteisesti suhtautuneille syntyneiden lapsien kohtelun ja syntymättömän lapsen välistä ristiriitaa. Hän ilmaisee myös implisiittisesti normin, jonka merkityksellistää vallitsevaksi: naisilla ei ole moraalista oikeutta päättää tehdä aborttia.

Kommentti 3:

– – Ei ole kauaa, kun mediassa kerrottiin lasten kurituksen olevan vielä ihan yleistä ja monen mielestä sallittua. Maailma, jossa naisilla ei ole moraalista lupaa tehdä aborttipäätöstä sallii kuitenkin luunapit ja pienet tukistukset.

Viimeinen lopulliseen analyysiin nostamani kommentti, joka liittyy analysoimaani blogiin on blogikirjoittajan itsensä vastaus, jossa hän jatkaa aborttioikeuden puolesta argumentointia ja puheenvuoronsa lopuksi tuottaa oikeuden kysymyksen muodossa. Kirjoittaja kysyy deonttista modaalisuutta ilmaisevaa saada-modaaliverbiä käyttäen, eikä äidillä ole oikeutta tunnistaa rajallisuuttaan ja oikeutta päättää, ettei jaksaa raskautta. Saada-modaaliverbi ilmaisee puheyhteisön normeja. (Hakulinen, Vilkuna, Korhonen, Koivisto, Heinonen & Alho 2004, 1479, 1481.) Kysymysmuoto tuottaa oikeuden kulttuurisesti toteutumattomana tilana, jolle haetaan yhteisön hyväksyntää. Kun kirjoittaja pyrkii vakuuttamaan vastaanottajan, hän tukeutuu sosiaaliseen normiin, sillä tapauskuvaukseen tai esimerkkiin kätkeytyy implisiittisesti kysymys: onko kohtuullista vaatia vastuuntuntoiselta ja vaativassa tilanteessa olevaa äitiä synnyttämään lapsi, kun raskaus on alkanut ehkäisystä huolimatta.

Kommentti 5:

On helppo junnata keskustelussa kevytmieliset itsekkäät naiset ja tuhannet vuosittaiset abortit pysähtymättä hetkeksikään pohtimaan mistä ilmiö mahtaa johtua. Asettumatta aborttia harkitsevan asemaan on helppo puhua ”kevytmielisestä” päätöksestä. Entä, jos on jo ennestään neljä alle kouluikäistä ja ehkäisystä huolimatta viides ilmoittaa tulostaan? Eikö saa tunnistaa omaa rajallisuuttaan ja päättää, ettei enää jaksaa raskautta kaiken muun lisäksi?

että Suomessa) asioita katsellaan. Että rahallinen tilanne on määräävä tekijä siinä, kannattaako lapsi synnyttää. Nimenomaan KANNATTAA. Kuin se olisi jotakin tilastotiedettä.”
(<http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/oikeus-aborttiin-vai>)

Aborttipuheeseen liittynyt ja oikeuspuhetta tuottanut kommenttien kokonaisuus muodostaa mielenkiintoisen näyn, jossa yhtäälle näyttäisi asettuvan argumentointi elämän puolesta, eli lapsen oikeus elämään. Kun fokus siirtyy naiseen tai äitiin, puhutaan oikeudesta omaan ruumiiseen, valintaan, suremiseen ja myös perheeseen. Kun argumentointiin liitetään mies, puhutaan miehen oikeudesta sikiöön eikä isän oikeudesta lapseensa. Tätä aineiston osaa tarkastellessa näyttää siltä, että kun argumentoidaan siitä, syntykö lapsi vai keskeytetäänkö raskaus, oikeuspuhe konstruoituu varsin pitkälle yksilöön keskittyvien argumenttien varaan: puhutaan naisen, äidin, ihmisen tai isän oikeuksista. Vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe on tässä väittelyä siitä, onko oikeutta kieltäytyä olemasta äiti ja onko oikeutta saada valita lapsen syntyvän, ja argumentointia moraalista näkökulmasta, jossa elämä nostetaan vanhemman oikeuksien yläpuolelle.

6.3. ”Luvallista väkivaltaa?”

Blogi löytyy osoitteesta: <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/luvallista-vaekivaltaa>. Se on julkaistu 14. Helmikuuta 2011. Kirjoittaja on sama kuin edellä analysoimassani blogissa. Mainittakoon, että kirjoittaja on tarttunut aiheeseen⁵⁷, joka esiintyi edellisessä luvussa analysoidun blogin yhteydessä käydyssä keskustelussa aborttiasiaan liittyen. Ajallisesti nämä blogit ovat kuitenkin toisistaan varsin kaukana, niiden julkaisemisen välillä on useita kuukausia eikä kirjoittaja itse viittaa tuohon keskusteluun. Blogin alussa muotoillaan implisiittisesti oikeuspuhetta. Kun kirjoittaja ilmaisee, mikä on vanhemmille kiellettyä, hän samalla konstruoi sen, mikä ei ole sallittua, eli mihin ei ole oikeutta. Vanhemmilla ei ole oikeutta harjoittaa kotikuritusta eli ”tukistaa, antaa luunappeja” tai ”selkäsaunoja” tai ”käyttää kasvattavaa väkivaltaa”.

Perheväkivalta eli "kotikuritus" kiellettiin jo vuonna 1970. Asenteet lasten lyömiseen muuttuvat kuitenkin hitaasti. Moni vanhempi ei tunnu muistavan, että tukistaminen, luunapit ja selkäsaunat ovat kiellettyjä keinoja. Siinä, missä koiran lyöminen on pahoinpitelyä, lapsen mätkiminen on monen mielestä yhä tarpeellista kuria.

Olisi helpottavaa ajatella, että pääosa fyysisen väkivallan kannattajista on itse lapsettomia - niitä, jotka kasvatukselta aina tietävät parhaiten. Nopea vilkaisu keskustelupalstoille paljastaa kuitenkin karun totuuden - moni vanhempi puolustaa "vanhoja kasvatustapoja" luunapeista selkäsaunoihin yhä kiihkeästi. Moniko heistä tietää, että lapsen kohdistuva väkivalta - myös "kasvattava" väkivalta - on lailla kiellettyä? Vai eivätkö he vain yksinkertaisesti välitä?

Kirjoittaja on linkittänyt blogiinsa esimerkkeinä neljä eri lehden ylläpitämää keskustelufoorumia ja Unicefin internet-sivustolla esitetyn lapsen oikeuksien julistuksen. Kahdessa näistä lehtien keskustelufoorumeista ei voi enää nähdä, mihin keskusteluun kirjoittaja viittaa, mutta muissa linkin kautta

⁵⁷ Lasten fyysinen kurittaminen

avautuu keskustelu lasten kurittamisesta. Kyseisten linkkien takana olevat keskustelut toimivat argumentaatiokontekstina tälle blogikirjoitukselle. Näillä foorumeilla käydyt keskustelut ovat aineistorajaukseni ulkopuolella, joten en käsittele tässä tutkimuksessa niitä tämän tarkemmin. Seuraava katkelma on osa kokonaisuutta, jonka kirjoittaja on liittänyt otsikon: ”*Periaate 2*” alle. Johdantona otsikon jälkeen hän käyttää suoraa lainausta lapsen oikeuksien julistuksesta.

Kirjoittaja tuottaa tässä vanhemmille oikeuksia modaalisiin ilmauksiin. Vaikka tässä puhutaan kasvattajista eikä vanhemmista, tekstikatkelman konteksti paljastaa, että kysymys on juuri vanhempiin liitetystä oikeuksista. Perustelen väitettäni sillä, että edellisessä kappaleessa puhuja esittää näin:

– – yksikään lapsi ei vahingoitu kasvaessaan perheessä, jossa kuria ylläpidetään puhumalla ja johdomukaisuudella. Silloin on turvallisinta opettaa vanhemmille rakentavia ja lasta kunnioittavia kasvatustaitoja ja lisätä mahdollisuuksia ylläpitää väkivallatonta, turvallista arkea.

Tässä puhutaan siis perheestä ja vanhemmista, jolloin on loogista olettaa, että seuraavassakin kappaleessa tarkoitetaan samaa, vaikka tarkalleen ottaen puhutaan kasvattajista. Jos asian tarkastelua vielä jatkaa, todettakoon, että vanhemmat ovat usein kasvattajia suhteessa lapsiinsa, vaikkakin kasvattajien kategoriaan voidaan helposti liittää muitakin ryhmiä. Koska argumentaatiokontekstina on kotikuritus-keskustelu, suljen tässä yhteydessä muut ryhmät pois.

Kasvattajina meillä on lupa ja mahdollisuus olla paljosta vastuussa - meillä on harteillamme tai käsissämme kokonainen uusi ihminen uusine oivalluksineen, mahdollisuuksineen ja kokonaan ainutlaatuisine ominaisuuksineen. Meillä on lupa katsoa kuinka päivä toisensa jälkeen tämä uusi ihminen on enemmän läsnä - ilmaisee itseään sujuvammin, osallistuu, oppii. En ymmärrä missä kohtaa tätä prosessia ilmestyy ajatus, jonka mukaan maailman pelisääntöjä on sopiva opettaa kokeilevalle, erehtyvälle ja aikuistensa opetuksesta riippuvaiselle lapselle väkivalloin.

Kirjoittaja konstruoi tässä katkelmassa implisiittisesti modaalisia ilmauksia käyttäen vanhemmille yhteensä viisi oikeutta. Ensin hän esittää, että: ”*Lapsen kasvattajilla on lupa ja mahdollisuus*” eli jonkin tahon sallima oikeus ”*olla paljosta vastuussa*”, ja jatkaa, että ”*meillä on harteillamme tai käsissämme*”, ymmärrän ”*harteillamme*” ja ”*käsissämme*” olevan vertauskuvallinen samaa tarkoittava ilmaisu olla vastuussa -ilmaisulle. Kielitoimiston sanakirjan mukaan yksi merkitys ”*olla vastuussa*” -ilmaisulle on: ”*huolehtia jostakin*”⁵⁸. Näin seuraava virke siis tarkoittaa sitä, mistä uuteen ihmiseen eli lapseen liittyvistä asioista vanhemmilla on oikeus huolehtia. Tulkitsemme tämän niin, että vanhemmilla on puhujan merkityksellistämänä oikeus huolehtia uuden ihmisen kokonaisuudesta, uudesta ihmisestä, jolla on uusia oivalluksia, huolehtia uudesta ihmisestä, jolla on mahdollisuuksia ja huolehtia uudesta ihmisestä, jolla on ainutlaatuisia ominaisuuksia.

⁵⁸ <http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe>

Seuraavassa virkkeessä kirjoittaja konstruoi lisää oikeuksia. Puhe on jälleen muotoiltu modaalisiin ilmauksiin implisiittisesti oikeuksia konstruoivaksi. Hän tehostaa retorisesti puheenvuoroaan toistamalla ”*meillä on lupa*” - muotoilua. Me-retoriikan käytön voi ymmärtää konsensuksella vahvistamiseksi (Jokinen 2006, 138–137). Kirjoittaja luo sillä mielikuvan yhteisyydestä eli siitä, ettei puhuja ole asian ulkopuolella vaan ryhmän sisältä käsin argumentoiva ja näin ollen vanhemmuuden asiantuntija itsekin. ”*Meillä*” eli vanhemmilla ”*on lupa*” eli oikeus ”*katsoa, kuinka päivä toisensa jälkeen tämä uusi ihminen on enemmän läsnä - ilmaisee itseään sujuvammin, osallistuu, oppii*”; kirjoittaja näyttää liittävän vanhemman oikeudet lapsen arkiseen elämään ja lapsen kehityksen seuraamiseen. Vanhemmalla on siis näin merkityksellistään oikeus päivittäin katsoa lapsensa läsnäoloa, itseilmaisua, osallistumista ja oppimista. Viimeisessä virkkeessä kirjoittaja näyttää kysymyksen avulla ja implisiittisesti ilmaisten toistavan aiemman argumenttinsa siitä, että väkivalta lasta kohtaan ei ole sallittua.

Huomioni kiinnittyy erityisesti kirjoittajan vanhemmuuteen liittämän oikeuspuheen sisältöön. Asiantuntijapuheelle tyypilliseksi tullut vanhemmuuden velvollisuudeksi merkityksellistäminen kääntyy vanhemman oikeudeksi. Kirjoittaja lähteekin lapsen oikeuksien julistuksen toisesta periaatteesta⁵⁹. Lapsestaan huolehtiminen ainutlaatuisena, jatkuvasti läsnä olevana, oppivana, oivaltavana, itseään ilmaisevana, osallistuvana uutena ihmisenä on vanhemman oikeus, vaikka tavallisempaa lienee, että tämän kaltaiset asiat merkityksellistetään vanhemman velvollisuuksiksi ja kuten edellä olleesta lapsen oikeuksien julistuksen periaatteesta voi havaita, lapsen oikeuksiksi. Kirjoittaja ei siis liitä lapsen oikeuksista nousevaa puhettaan vain vanhemman velvollisuuksiin, vaan hän lähestyy vanhemmuutta velvollisuusdiskurssiin nähden vaihtoehtoisella tavalla merkityksellistään. Hän tarjoaa lapsen oikeuksien turvaamiseksi ”rakentavia ja lasta kunnioittavina kasvatustaitoja”. Hän siis argumentoi lasten kurittamista vastaan ja tuottaa samalla puhetta vanhempien oikeuksista. Tulkitsen tämän olevan puhetta ”velvollisuusvanhemmuus”-diskurssia vastaan. Koska identiteetit muovautuvat omanlaisikseen eri diskursseissa, on mielestäni selvää, että vanhemmille neuvotellaan oikeuspuheessa tai oikeusdiskurssissa toisenlaista identiteettiä oikeuksineen kuin mitä velvollisuuspuheessa heille tuotetaan. Vanhemmuuden velvollisuudet kääntyvät oikeuksiksi ja vastuu mahdollisuudeksi. Lapsen oikeus onkin nyt myös vanhemman oikeus.

⁵⁹ ”Lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä tai muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvon mukaisissa oloissa. Säädetessä tätä tarkoittavia lakeja lapsen etujen tulee olla tärkeimpänä näkökohtana” (http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus).

Blogissa kirjoittaja-äiti tuottaa vanhempien ryhmän sisältä asian esittäen puhetta vanhempien oikeuksista, ja samalla rakentuu velvollisuusvanhemmuudesta poikkeava vanhemman identiteetti. Näin ollen tässä blogissa määritellään ryhmän sekä ryhmän jäseniltään odottamaa käyttäytymistä ja myös viitataan institutionalisoituihin velvollisuuksiin (vrt. Staerklé & Doise 2005, 281). Vanhempi ei saa käyttää väkivaltaa kasvatuksessa, lakikin se kieltää ja myös kirjoittaja ilmaisee kriittisyytensä asiaa kohtaan. Vanhemman velvollisuus välttää väkivaltaa tuottaa lapsen oikeuden kasvaa ilman, että häneen kohdistetaan väkivaltaa. Vanhemman toisenlainen identiteetti taas tuottaa lapsen kasvatukseen liittyvät asiat mahdollisuutena eli vanhemmalla on oikeus olla osa lapsensa kasvua ja kehitystä. Näyttääkin siltä, että vanhemman velvollisuus ei käänny oikeudeksi vaan velvollisuus säilyy suhteessa lapsen oikeuteen. Sen sijaan vanhemmille neuvoteltu uusi identiteetti näyttäisi tuottavan vanhemmille oikeuksia, jotka ovat myös lapsen oikeuksia.

Kirjoitusta kommentoitiin kuusi kertaa. Koska niissä keskitytään keskustelemaan lapseen kohdistuvasta väkivallasta sillä tavoin, että puhujat eivät konstruoi vanhemmuutta oikeutena, jätän kommentit analyysini ulkopuolelle.

6.4. ”Kotiäitiys – oikeus vai velvollisuus?”

Kirjoitus löytyy osoitteesta: <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/kotiaeitiys-oikeus-vai>. Se on julkaistu 15. Helmikuuta 2011. Kirjoittaja on sama kuin luvuissa 6.3. ja 6.4. analysoiduissa blogeissa. Kirjoittajan luonnehdinta itsestään löytyy luvun 6.3. alusta.

Kirjoittaja jatkaa samalla tyylillä kuin edellisen luvun (6.3.) blogissa ja viittaa heti aluksi muualla käytyyn keskusteluun naisen paikasta linkittämällä kirjoituksensa ensimmäiseen kappaleeseen Helsingin Sanomien kommenttifoorumiin. Tekstissä vihjattuun Timo T.A. ja Nina Mikkosen esittämiin puheenvuoroihin linkin kautta ei enää pääse, oletettavasti siitä syystä, että blogin julkaisemisesta on analyysihetken mennessä kulunut yli puolitoista vuotta. Kirjoittaja asemoituu ihmettelemään keskustelun ”*naista holhoavaa asennetta*” kuten hän itse muotoilee. Kirjoittaja näyttää polemisovan aiemman keskustelun. Kun hän argumentoi holhoavaa asennetta vastaan ja naisen yhteiskunnallisen subjektiivisuuden puolesta, hän käyttää resursseinaan liioittelevia ja humoristiseksi tulkittavissa olevia sanakäänteitä kuten ”*taivas meitä siltä varjelkoon*”. Puhuja asemoituu ”*kantaansa ja näkemyksiään harkitsevaan*” muuhun joukkoon kuuluvaksi erotuksena Mikkosen perheen aikuisista, jotka kirjoittajan implisiittisen esityksen mukaan olivat ilmaisseet tietävänsä, missä naisen paikka on. Kirjoituksen voi näin ollen ymmärtää olevan vastaan puhumista tuolle näkökulmalle, vaikka sen näkökulman sisältö ei tätä blogia analysoidessa selviäkään. Kirjoittaja

identifioituu ”ura-hippi-äidiksi”, jolla on puolisona ”uraisä”. Seuraavassa katkelmassa hän tuottaa naisen paikkaan liittyvässä kirjoituksessaan vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta ja puhuu itseltään äitinä.

Mutta päivääkään en vaihtaisi pois kotona vietetystä ajasta. Kansantalous, smansantalous, kun teemme päätöksiä perheemme rutiineista, työtavoista tai arjesta "kansantalous" ei ole keskustelun perusteiden top10:ssä. Eikä sen kuulukaan olla. Minulla on hyvä 40 työvuotta vielä jäljellä, enkä halua olla osana yhteiskuntaa, jonka mukaan minulla ei olisi lupaa valita käyttää tuosta ajasta osaa kotona lasteni kanssa.

Jälleen tämä kirjoittaja tuottaa lupa-modaaliverbin avulla oikeuden: kirjoittaja ilmoittaa, ettei halua olla osana yhteiskuntaa, jossa ei ole oikeutta eli *lupaa* käyttää osaa työvuosistaan kotona lastensa kanssa. Tähän virkkeeseen sisältyy implisiittinen esitys siitä, että hänen viittamassaan naisen paikkaan liittyneessä keskustelussa olisi kyseenalaistettu tämä oikeus. Suomessa on kuitenkin faktisesti merkittäväksi katsottu hoivapoliittinen oikeus eli kotihoidontuki kuten Katja Repo (2009a, 219–222) toteaa. Se oikeuttaa alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmat saamaan taloudellista tukea, jos vanhempi jää kotiin hoitamaan lastaan⁶⁰. Tulkitsen tämän implisiittisen esityksen kuvaavan kirjoittajan ymmärrystä yhteiskunnallisesta normista, jonka puolesta hänen viittaamassaan keskustelussa on argumentoitu. Tämä puhe on siis ymmärrettävissä vastapuheeksi uravanhemmuutta vastaan. Tähän vastapuheeseen liittyy myös oikeuspuhetta. Seuraavassa katkelmassa kirjoittaja muotoilee implisiittisesti vanhemman oikeuden modaaliverbiä käyttäen.

Meidän perheen "lisääntymispäätöksen" tärkein syy oli vilpitön rakkaus lapsiin ja halu olla vanhempi - on se kumma, jos siihen ei sitten olisi lupa käyttää aikaa. Ja juuri niin paljon aikaa, kun kukin perhe itse katsoo tarpeelliseksi, mahdolliseksi ja tärkeäksi. Elämässä on lupa olla työn ja suorittamisen lisäksi muutakin sisältöä - kuten vaikkapa rakkautta, läheisyyttä ja aamuja, jolloin uninen lapsi kierähtää kiinni kylkeen, koska ei vaan halua vielä nousta. Ei niillä ole kansantaloudellista arvoa, mutta toisaalta, jos ne kielletään, ei kansantaloudella ole minulle minkäänlaista arvoa.

Tulkitsen, että lupa on tämän virkkeen kontekstissa ymmärrettävissä jälleen oikeutena. Kirjoittaja esittää, että heidän perheensä lasten hankintaan tärkein syy on ollut vilpitön rakkaus lapsiin ja halu olla vanhempi. Samassa virkkeessä hän implisiittisesti kyseenalaistaa sellaisen vanhemmuuden merkityksellistämisen tavan, jossa rakkauteen ja haluun olla vanhempi ei olisi yhteiskunnan taholta suotu oikeutta käyttää aikaa siinä määrin kuin perhe katsoo tarpeelliseksi, mahdolliseksi ja tärkeäksi. Kirjoittaja argumentoi näin edellä mainittujen oikeuksien puolesta. Vastakkain näyttäisivät siis asettuvan uravanhemmuus ja kotivanhemmuus. Vastapuheella neuvotellaan vanhemmille identiteettiä, johon kuuluvat nuo oikeudet. Identiteettiin näyttää kuuluvan vapaus valita perhekohtaisesti, kuinka paljon aikaa vanhemmuuteen käytetään suhteessa työhön käytettyyn

⁶⁰ <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170701122305EH>

aikaan. Seuraava virke on avointa vastapuhetta työ- ja suorittamisvanhemmuuteen nähden. Vastapuheessa erottuu myös oikeusdiskurssi, jossa neuvotellaan vanhemmille työ- ja suorittamisvelvollisuudesta poikkeavaa identiteettiä. Siinä tuotetaan implisiittisesti mutta faktuaalistaen ja väittäen oikeus:

Elämässä on lupa olla työn ja suorittamisen lisäksi muutakin sisältöä - kuten vaikkapa rakkautta, läheisyyttä ja aamuja, jolloin uninen lapsi kierähtää kiinni kylkeen, koska ei vaan halua vielä nousta.

Passiivimuotoinen ”elämässä on lupa” ilmaus ei oikeuspuheena asetu vain vanhemmille suoduksi, vaan muotoilu jättää avonaiseksi sen ketä se koskee. Kun edellä esitetyn ilmauksen liittyy seuraavan lauseen kontekstiin, on kuitenkin pääteltävissä, että kirjoittaja tarkoittaa vanhempia: ”*jolloin uninen lapsi kierähtää kiinni kylkeen, koska ei vaan halua vielä nousta*”. Lapsen mainitseminen luo mahdollisuuden tehdä tulkinta, että puheella tarkoitetaan vanhempia. Hän esittää siis vanhemman oikeudeksi pitää elämässään työn ja suorittamisen lisäksi rakkauden, läheisyyden. ”*Koska ei vaan halua vielä nousta*” -lauseella kirjoittaja konstruoi implisiittisesti sellaisen joustavuuden, joka sallii unisen ja haluttoman lapsen kanssa kyljikkäin olon, joka siis on tämän kirjoittajan konstruoimana vanhempien oikeus. Vanhemman identiteettiin liittyy oikeus rakkauteen, läheisyyteen ja kiirettömiin aamuihin. Vanhempi on myös arjesta nautiskelija: vanhemman identiteetti rakentuu edellä mainittujen oikeuksien lisäksi siitä, että hän nauttii kiirettömyyden mukanaan tuomista asioista.

Naisen ja miehen - äidin ja isän - paikka on siellä, missä he itse kulloinkin katsovat sen olevan. Kenties kotiaika on vanhemmille vaarallista aikaa, koska silloin vanhemmat eivät osallistu yhteiskuntaan sen paremmin tuottajina, kuin kuluttajinakaan - heidän aikansa haukkaa ja sille sisällön antaa sellainen "suurempi voima", joka ei mahdu työllisyyden, kansantalouden tai yhteiskunnan mittaristoille. Ja sehän on peräti vaarallista, jos ihmiset huomaavat, että elämässä saa luvan kanssa olla muutakin sisältöä, kuin se, mikä ostetaan kaupasta tai ansaitaan työllä.

Tässä katkelmassa, joka on myös blogin viimeinen kappale, puhutaan edelleen naisen paikasta, mutta laajennetaan keskustelua myös miestä koskeväksi ja sen jälkeen otetaan käyttöön äidin ja isän kategoriat, josta kirjoittaja siirtyy puhumaan vanhemmista. Kirjoittaja merkityksellistää lasten kanssa olemisen eli ”*kotiajan*” ”*suuremmaksi voimaksi*” ja argumentoi implisiittisesti ja eräänlaisia ääri-ilmaisuja ”*vaarallista*” ja ”*peräti vaarallista*” käyttäen kotiajan puolesta. Kotiajan kirjoittaja näyttäisi erottavan ajasta, jolloin vanhemmat osallistuvat yhteiskuntaan tuottajina tai kuluttajina. Kirjoittaja käyttää ironiaa ja poliittista hyökkävää retoriikkaa vakuuttamisen keinona. Hän tulee konstruoineeksi saa-modaaliverbiä käyttämällä oikeuden: ”*elämässä saa luvan kanssa olla muutakin sisältöä, kuin se, mikä ostetaan kaupasta tai ansaitaan työllä*”. Näin edellä olevien virkkeiden kontekstissa voi päätellä, että vanhemmille tuotetaan oikeus pitää ”*elämässään muutakin sisältöä kuin se, mikä ostetaan kaupasta tai ansaitaan työllä*”. Kirjoittajan ironinen,

liioitteleva puhetapa liittyy tähän ilmaistuun oikeuteen sekä implisiittisesti muotoillun arvostelman että vallitsevan normin, jota vastaan hän näyttäisi puhuvan. Koska hän tukeutuu ironiaan, jolla hän asettaa naurunalaiseksi ajamansa asian vastaposition, tulkitsen virkkeeseen sisältyvän arvostelman olevan sellaista kantaa vastaan, jossa työelämäpainotteisuus nostetaan kotielämää arvokkaammaksi ja samalla hän valmistaudutaan vasta-argumenttiin. Vallitseva normi konstruoituu tulkintani mukaan ironiseksi ilmaukseksi: ”*sehän on peräti vaarallista, jos ihmiset huomaavat*”. Jos-sana viittaa siihen, että tällaista huomaamista ei kovinkaan laajasti tapahdu ja toisaalta siihen, että on taho, joka propagoi kotiaikaa vastaan. Tällainen puhunta sopii retorisesti kirjoittajan poliittiseen argumentointiin.

Blogia seuraa viisi kommenttia, mutta niistä ei juurikaan tuotettu vanhemmuuteen liittyvää oikeusdiskurssia. Yhdessä kirjoittaja toteaa: ”*saaneensa olla kotona lapsen kanssa aina siihen asti, kun hän meni kouluun*”. Lauseeseen sisältyy modaalinen ilmaus ja voidaan ajatella, että näin kirjoittaja ilmaisee, että kyseisessä tilanteessa hänelle oli suotu lupa, mahdollisuus tai oikeus olla kotona ja tuottaa oikeuden, joka asettuu samaan kategoriaan blogikirjoittajan tuottaman oikeuspuheen kanssa. Laajasti katsoen kirjoittaja osallistuu keskusteluun naisen paikasta yhteiskunnassa, mutta päätyy tuottamaan puhetta vanhempien oikeuksista. Hän ilmaisee oikeudet implisiittisesti ja samalla hän argumentoi voimakkaasti ja tunnepitoisestikin äidin ja perheen valintaoikeuden puolesta. Katja Repo (2009b, 101–104) ja Riitta Jallinoja (2006) raportoivat tutkimuksissaan havainnoistaan, jotka vaikuttaisivat hyvin samankaltaiselta kuin mitä itse liitän tämän bloggaajan esittämään puheeseen. Jallinojan tutkimusaineistossa käytiin kiivasta keskustelua kotiäitiyden puolesta ja se asettuikin toiseksi tukipilariksi familistiseksi käänneeksi nimetylle ilmiölle. Katja Repo huomioi myös familismiin liittämänsä valinnanvapausdiskurssin olemassaolon, joka näkyy myös tämän analyysiosion kirjoittajan tavassa tarkastella vanhemmuutta ja perhe-elämää. Vanhempien oikeuksia koskevat vaateet konstruoidaan implisiittisin sanakääntein. Perheen valinnanvapaus nousee keskeiseksi oikeusvaateeksi, jolle työelämään astumisen velvollisuus alistetaan, mikäli vanhemmat niin parhaaksi katsovat. Oikeusvaade ja vastapuhe eivät liity hoivapolitiikkaan vaan yhteiskunnalliseen normiin, jota vastaan kirjoittaja vaikuttaisi puhuvan.

Edellä olleet blogit valikoituivat analyysiin aineiston keruun ensimmäisessä vaiheessa ja niissä otsikointi on vastannut analysoitavan kirjoituksen otsikointia. Seuraavaksi esitettävistä analyysiosioista osa noudattaa erityyppistä otsikointilogiikkaa. Koska aineistonkeruun toisen vaiheen jälkeen suorittamani esiluennan perusteella näytti siltä, että oikeuspuhetta esiintyi näissä teksteissä korostetummin muun puheen ohessa tuotettuna yksittäisinä muotoiluina, päädyin kokoamaan tällaiset lyhyemmät aineistokatkelmat samalta kirjoittajalta yhteen alalukuun ja otsikoimaan luvun

blogin nimellä. Jos kirjoittajalta oli kuitenkin blogi kahdella eri nimellä ja esittelysanoilla, olen liittänyt siitä maininnan katkelman yhteyteen ja kyseinen alaluku on nimetty vanhemman blogin kanssa samalla tavalla.

6.5. ”Lasten hankkiminen luvanvaraiseksi”

Seuraava analyysi kohdistuu 23. helmikuuta 2011 julkaistuun blogiin, joka löytyy osoitteesta: <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/lasten-hankkiminen-1>. Sen kirjoittaja esittäytyy vuonna 1981 syntyneeksi mieheksi, joka on:

yhteiskunnallisista asioista kiinnostunut oikeudenmukaisuuden ja tasavertaisuuden kannattaja.

Kirjoituksessa ei mainita, onko kirjoittaja itse isä eikä siihen löydy viitteitä hänen blogistaankaan. Blogin kirjoittaja tarjoilee puheenvuorossaan lähestyviin vaaleihin viitaten ”mielenkiintoiseksi ajattelumalliksi” nimeämäänsä ehdotusta. Tämä blogi on tyyliltään polemisoiva ja hyökkäävään argumentointityyliin muotoiltu. Kirjoitus alkaa alla olevalla kappaleella.

Taas vaalien alla puhutaan monesta suusta perheiden tukemisesta sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen estämisestä. Moni on sitä mieltä, että syy ongelmanuoriin löytyy kotoa ja vanhemmista. Yksi harkitsemisen arvoinen ehdotus lasten ja nuorten syrjäytymisen estämiseen olisi tehdä lasten hankkimisesta luvanvaraista. Jos vanhemmilla ei ole riittäviä henkisiä resursseja tai sopiva elämäntilanne lasten kunnolliseen kasvattamiseen, niin evätään lasten hankkiminen. Tällä tavalla päästäisiin hyvin eroon siitä, että vanhemmiksi kelvottomat pariskunnat hankkivat lapsia, joista myöhemmin kasvaa suurella todennäköisyydellä ongelmanuoria. Jos elämäntilanne tai henkiset kyvyt kehittyvät sopivasti, niin hakemuksen voisi aina laittaa uudelleen sisään ja kelpoisuus tarkastetaan.

Tässä kappaleessa vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe konstruoidaan kielen modaalisten piirteiden avulla. Kirjoittaja esittää, että olisi ”harkitsemisen arvoista tehdä lasten hankkimisesta luvanvaraista”. Luvanvaraisuus tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan: ”erityislupaa edellyttävää”⁶¹. Kirjoittaja siis esittää, että voidakseen hankkia lapsen ihmisten pitää saada siihen erikseen lupa. Luvan saatuaan ihmisellä olisi siis oikeus hankkia lapsi. Seuraavassa virkkeessä hän esittää, että lasten hankkimisen voisi evätä. Tässä yhteydessä epäämisen voi ymmärtää tarkoittavan sitä, että lupaa ei annettaisi. Näin kirjoittaja konstruoi lapsen hankkimisen erikseen anottavana, luvanvaraisena oikeutena, joka voidaan harkinnan mukaan antaa tai evätä vanhemmaksi pyrkivältä.

Kontekstiksi edellä olevalle oikeuspuheelle nousee kirjoittajan viittauksen perusteella yhteiskunnallinen keskustelu perheistä, perheiden tukemisesta, lasten ja nuorten syrjäytymisestä ja vanhemmista, joita pidetään syyllisinä ongelmanuoriin: kirjoittaja ottaa osaa keskusteluun, joka koskee

⁶¹ <http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe>

lasten ja nuorten syrjäytymisen estämistä. Hän tuo aiheen esiin ratkaisua vaativana ongelmana ja tarjoaa itse siihen ratkaisua. Kirjoittaja merkityksellistää lasta haluavat ihmisetkin vanhemmiksi. Vanhemmat tuotetaan tässä puheessa ihmisryhmänä, joilla on puutteita henkisissä voimavaroissa ja elämäntilanteessa, jonka takia heiltä voidaan kieltää oikeus lasten hankintaan. Kirjoittaja ei kyseenalaista tai tarkastele kriittiseen sävyyn esittämäänsä tulkintaa nuorison ongelmien lähteestä vaan tarjoaa kunnottomia vanhempia ongelman syyksi sen kaltaisena tosiasiana, joka ei näyttäisi vaativan perusteita vakuuttavuutensa tueksi. Tulkitsen tämän vasta-argumentointiin valmistautumattomuuden merkiksi siitä, että puhuja ottaa osaa olemassa olevaan keskusteluun kehnosta vanhemmuudesta. Vanhempiin syyttävästi osoittavan keskustelun olemassaolon ovat useat tutkijat todenneet (esimerkiksi Hoikkala 1993, Jallinoja 2006, Lahikainen 1989, Repo 2009b). Kirjoittaja siis toistaa ja uusintaa tätä vallitsevaa puhetapaa vanhemmuudesta. Seuraava näyte on blogin seuraavasta kappaleesta.

Moni tietysti miettii, että pitäähän ihmisellä olla luonnollinen oikeus hankkia jälkikasvua, kun siihen kaikilla pelit ja vehkeetkin on ja osa luonnonmukaista elämääkin se lisääntyminen on. Kaikilta meiltä löytyy myös nyrkki, mutta ei sillä ole oikeutta lyödä vahinkojen syntymisen vuoksi kuin rajatuissa tapauksissa, vaikka sekin ihan luontaista toimintaa on. Kun lisääntymistä ei millään tavalla rajoiteta, niin meille syntyy ja kasvaa ongelmallisiin perheisiin valtavasti näitä ongelmanuoria, jotka pistävät bussikuskeille turpaan ja mellakoivat ympäriinsä asenteella "kyllä mä saan tehdä just mitä mua huvittaa". On selvästi tutkittu miten suoraan perhetausta vaikuttaa jälkeläisten tulevaan elämään.

Ensimmäisessä virkkeessä kirjoittaja valmistautuu vasta-argumenttiin, johon ”*moni tietysti miettii*”-muotoilu viittaa. Bloggaaja muotoilee tämän vasta-argumentin itse ja ilmaisee sen ohella eksplisiittisen oikeuden: ”*oikeus hankkia jälkikasvua*”. Hän esittää, että perusteena oikeudelle hankkia jälkikasvua, näillä ”monilla” olisi argumentti:

kun siihen kaikilla pelit ja vehkeetkin on ja osa luonnonmukaista elämääkin se lisääntyminen on.

Varsinainen vasta-argumenttiin valmistautuminen tapahtuu seuraavassa virkkeessä, kun kirjoittaja muotoilee metaforan:

Kaikilta meiltä löytyy myös nyrkki, mutta ei sillä ole oikeutta lyödä vahinkojen syntymisen vuoksi kuin rajatuissa tapauksissa, vaikka sekin ihan luontaista toimintaa on.

Metaforia käytetään argumentoinnissa, jotta kuulijat saataisiin vakuutettua esitetystä kannasta (Jokinen 2006, 148–149). Kirjoittaja rinnastaa lapsen synnyttämisen ja nyrkin käyttämisen lyömiseen. Näin tehdessään hän merkityksellistää ihmisten sukupuoli- ja synnytyselimet yksiksi ruumiinosiksi toisten joukossa. Sellaisiin ruumiinosiin kuten kädet ei liitetä kuuluviksi erillisiä oikeuksia kuten esimerkiksi lyömistä. Kirjoittaja siis muotoilee ymmärrystä, jossa oikeus hankkia

jälkikasvua liittyisi ihmisen fyysiseen kyvykkyyteen lisääntyä sen sijaan, että siinä olisi kysymys eettisestä ulottuvuudesta kuten esimerkiksi ihmisoikeuksista.

Seuraavassa virkkeessä hän muotoilee faktan, kun hän perustelee argumenttiaan esittämällä, että lisääntymisen rajoittamattomuuden seurauksena:

meille syntyy ja kasvaa ongelmallisiin perheisiin valtavasti näitä ongelmanuoria

Faktan konstruointia hän vahvistaa tutkimusauktoriteettiin vetoamalla:

On selvästi tutkittu miten suoraan perhetausta vaikuttaa jälkeläisten tulevaan elämään.

Hän käyttää sanoja: ”lisääntyä” ja ”jälkeläinen” korostamaan mielikuvaa ihmisestä eläimen kaltaisena luonnon osana. Biologiaan tukeutuva naturalistinen-diskurssi tukee argumentointia, jossa ihmiseen liitettävä eettinen ulottuvuus ja ihmisoikeudet ohitetaan. Seuraavassa katkelmassa kirjoittaja esittelee ”*mielenkiintoiseksi ajatusmalliksi*” kutsumansa ideansa, jonka hän pukee kysymyksen muotoon, tässä yhteydessä hän myös konstruoi eksplisiittistä oikeuspuhetta puhuessaan ”*homoparin oikeudesta jälkikasvuun*”.

Mielenkiintoinen ajatusmalli löytyy homoparien adoption synnyttämästä keskustelusta. Homoparien ulkoisen adoption yhteydessä on puhuttu paljon siitä, että lähtökohdانا ei saa olla ajatus homoparin oikeudesta jälkikasvuun, vaan lähtökohdaksi pitää asettaa lapsen oikeus oikeanlaisiin vanhempiin. Tässä asiassa oikeanlaisuuden merkittävimmäksi ominaisuudeksi on nostettu vanhempien sukupuoli. Mutta eikö merkittävintä lasten kasvattamisessa ole se, että vanhemmat ovat kykeneviä kasvattamaan yhteiskuntakelpoisia nuoria? Eikö siis myös heteroparin luonnonmukaisessa lapsenhankkimisessa tärkeimmäksi asiaksi pitäisi nostaa sama em. lähtökohhta? Lapsella pitää olla oikeus kunnollisiin vanhempiin eikä niin, että pariskunnalla pitäisi olla automaattinen oikeus lapsen hankkimiseen.

Oikeuspuheen keskustelullinen konteksti on homoparien ulkoisesta adoptiosta käyty keskustelu, johon kirjoittaja viittaa. Muotoilu:

on puhuttu paljon, että lähtökohdانا ei saa olla – –, vaan lähtökohdaksi pitää asettaa – –

tuottaa implisiittisesti mainitun keskustelun sisällön laajan hyväksynnän saaneena ajatuksena. Homoparien adoptiokeskustelussa lähtökohdaksi adoptiolle on kirjoittajan mukaan vaadittu lapsen oikeutta oikeanlaisiin vanhempiin. Hän esittää, että adoptiokeskustelussa vanhempien oikeanlaisuus liittyy sukupuoleen, ja hän erottaa omassa argumentissaan lapsen kasvattamisen kannalta tätä merkittävimmäksi tekijäksi vanhempien kyvyn kasvattaa yhteiskuntakelpoisia nuoria. Kirjoittaja kysyy

Eikö siis myös heteroparin luonnonmukaisessa lapsenhankkimisessa tärkeimmäksi asiaksi pitäisi nostaa sama em. lähtökohhta .

Käyttämällä myös-sanaa hän implisiittisesti ilmaisee, että kaikkien potentiaalisten lasta haluavien oikeus lapsenhankintaan tulisi olla ehdollinen. Kirjoittaja merkityksellistää ”oikeanlaisen” ja ”kunnollisen” samaa tarkoittavina ja siirtää adoptiokeskustelusta muokkaamansa argumentin eli ”lapsen oikeuden kunnollisiin vanhempiin” koskemaan vanhempia yleensä. Kirjoittaja erottelee lapsen ja vanhempien oikeudet toisistaan ja asettaa lasten oikeudet vanhempien oikeuksiin nähdessä ensisijaisiksi. Vanhempien oikeus lapsen hankintaan konstruoidaan näin ollen ehdollisena oikeutena, joka on alisteinen lapsen oikeudelle kunnollisiin vanhempiin. Tämän argumentoinnin voi nähdä olevan vanhempien oikeuksien rajoittamista vaativista argumenteistaan huolimatta hyvin vahvasti lapsen oikeuksien sopimuksen ”suojelun ja hoivan” -teeman⁶² mukainen. Monet lapsen oikeuksien sopimuksen artikloiden mainitsemista asioista liittyvät kirjoittajan mainitsemaan ”kunnolliseen” vanhemmuuteen⁶³ ja laajasti tarkastellen voidaan ajatella, että argumentaatiokonteksti johtaa aina lapsen oikeuksista käytyyn keskusteluun. Tässä blogissa osallistutaan siis keskusteluun lasten oikeuksista ja tuotetaan siihen liittyen puhetta vanhempien oikeuksien rajoittamisesta, mutta lähtökohtana on kuitenkin implisiittisesti esitetty jo olemassa oleva oikeus eli vanhempien ehdoton oikeus hankkia lapsia. Tulkitsen tällä perusteella kirjoittajan puheen vallitsevaa puhetapaa vahvistavaksi ja uusintavaksi: vanhemmuutta tuotetaan velvollisuus-painoisena. Lisäksi se tuottaa vanhemmat ihmisryhmänä, jolla ei tulisi olla kaikkia ihmisoikeuksia. Kirjoittaja näyttäisi siis esittävän vanhempien marginalisointia. Keskiössä ja vallankäyttäjinä olisivat tässä esityksessä luvanmyöntäjät, jotka olisivat oikeutettuja arvioimaan alisteisiksi asetuvien ja vanhemmiksi haluavien ihmisten kelpoisuutta hakea lupaa tulla vanhemmaksi.

Ensimmäisen kappaleen epämuodolliset ja jopa humoristissävyyiset ilmaisut sekä toteava tyyli, jättävät tilaa mahdollisuudelle tulkita, että tämä kirjoitus olisi ironiaa, jolloin voisi ajatella, että kirjoituksessa argumentoitaisiinkin eri suuntaan kuin sen eksplisiittiset ilmaukset antavat ymmärtää. Olennaisempaa kuin kirjoittajan tyyliä tässä analyysissä on kuitenkin se, mitä vanhemmuuteen liittyvää oikeuspuhetta konstruoidaan ja, miten puhe tulee ymmärretyksi. Tätä blogia oli kommentoitu yhteensä 11 kertaa. Seuraavaksi esitän analyysin niistä kommentteista, joissa esittäjä muotoilee oikeuspuhetta, ja tarkastelen, millaisena alkuperäiset blogissa esitetyt argumentoinnit otetaan vastaan. Kommentti on esitetty kursiiivilla, suorana lainauksena ja siihen on liitetty numero-

⁶² Protection

⁶³ http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=7f2b64f781dff5ceb983f3a66a2

järjestys, joka on minun luomani. Analyysi on tehty edeten vanhimmasta kommentista kohti uusinta⁶⁴.

Kommentti 1:

Jo 1930-luvulla on Suomessakin havaittu, että ns. heikommat yksilöt lisääntyvät paremmin kuin parempi väki. Meillä pienessä maassa ei kuitenkaan ole resursseja alkaa rajoittamaan ihmisten lisääntymistä, sillä se johtaisi väkilukumme romahtamiseen. Tässä tullaan myös eettisten kysymysten äärelle- onko vähäosaisella oikeus saada jälkikasvua? Eettisempi ratkaisu olisi tukea vanhemmuutta yhteiskunnan taholta käsin siten, että ihmistäimesta kasvaisi mahdollisimman eheä ihmisyksilö.

Ensimmäinen vastauspuheenvuoro on vasta-argumentti ja siitä voi päätellä, että blogi on tullut vastaanotetuksi eksplisiittisten ilmaustensa mukaisesti. Kirjoittaja argumentoi rajoittamattoman lapsenhankintaoikeuden puolesta vaikkakin myös vaikuttaisi vahvistavan blogissa esitettyä ajatusta: ”kun lisääntymistä ei millään tavalla rajoiteta, niin meille syntyy ja kasvaa ongelmallisiin perheisiin valtavasti näitä ongelmanuoria, ” esittämällä, että ” heikommat yksilöt lisääntyvät paremmin kuin parempi väki”. Vastaja muotoilee eksplisiittistä oikeuspuhetta, kun hän nostaa esiin eettiseksi kategorioimansa kysymyksen: onko vähäosaisella oikeus saada jälkikasvua? Puhuja liittyy yhteen vähäosaisten ja vanhemmuudessaan heikosti selviytyvien kategoriat ja esittää lapsenhankintaoikeuden rajoittamiselle eettisemmäksi vaihtoehdoksi tarjoamaansa ratkaisua eli vanhempien tukemista. Tulkitsen tämän kommentin olevan puhetta vanhemmaksi haluavien marginalisointia vastaan, sillä tässä tuotetaan vanhemmille tasapuoliset ihmisoikeudet.

Kommentti 2:

Homo-parit eivät ole ainoita joilta on adoptioit kielletty. Esteitä adoptioon on, rikollinen tausta, avoliitto, toisen fyysinen tai henkinen sairaus, lapsiluku, ikä, työttömyys, rahattomuus, pariskunnan liian lyhyt tuttavuus, joskus myös yksinasuminen yms.

Kyseessä on erittäin eriarvoistava tyyli valita lapselle perhe. Tässä syrjitään muitakin kuin homopareja! Minun mielestäni homot eivät tarvitse sen enempää oikeutta adoptioon kuin avoliitossa asuvat! Minun mielestä koko systeemi on todellisen muutoksen tarpeessa ja tehdään KAIKKI samanarvoisiksi adoptio jonoissa! Hommataan sille lapselle se adoptioerhe sen mukaan kuka kykenee rakastamaan! Tähän varmaan löytyy jos jonkinlaista mukavaa psykologista tutkimusprosessia!

Kommentin alussa vastaja muotoilee oikeuspuhetta esittämällä, että adoptiokiello koskee muitakin ihmisiä kuin homopareja. Oikeuspuhe rakentuu puheeseen kiellon kautta: kommentoija esittää, että adoptio on kiellettyä eli ei siis sallittua homopareille. Tämän jälkeen kirjoittaja muotoilee, mitä muita ”esteitä” adoptioon on:

⁶⁴ Alkuperäiset kommentit voi lukea osoitteesta: <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/lasten-hankkiminen-1#comments>.

– rikollinen tausta, avoliitto, toisen fyysinen tai henkinen sairaus, lapsiluku, ikä, työttömyys, rahattomuus, parisunnan liian lyhyt tuttavuus, joskus myös yksinasuminen yms.

Hän ei siis toisessa virkkeessä sano, että adoptio olisi kielletty kaikilta edellä mainituilta, vaan että sille on ”esteitä”. Esitän kuitenkin virkeyhteyden takia, että kirjoittaja viittaa luettelollaan edellisessä virkkeessä esittämäänsä: ”eivät ole **ainoita** joilta on adoptiot **kielletty**”. Tällä perustelen tulkintaani, että kirjoittaja esittää, että kyseisiin ihmisryhmiin kuuluvilla ei ole oikeutta adoptioon tai että adoptio-oikeus ei ainakaan olisi ehdoton. Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja toistaa aiempaa oikeuspuhettaan. Hän vastustaa homoparien etuoikeutta adoptioon avopareihin nähden ja vaatii ”samanarvoisuutta” kaikille ”adoptiojonoissa” oleville. Toiseksi viimeisessä virkkeessä hän esittää: ”Hommataan sille lapselle se adoptioerhe sen mukaan kuka kykenee rakastamaan”. Tällä virkkeellä hän tuottaa adoptio-oikeuden sisällön seuraavalla tavalla: adoptiojonoissa kaikki ovat samanarvoisia ja lapsen saavat eli adoptioon oikeutettuja ovat ne, jotka kykenevät rakastamaan. Tämä kirjoittaja näyttää valitsevan alkuperäisen argumentoinnin mahdollisista merkityksellistämistavoista homoparien adoptio-oikeuden ja sitä kautta adoptio-oikeuden yleensä eikä niinkään blogikirjoittajan tarjoilemaa teemaa yleisestä lapsenhankintaoikeuden ehdollisuudesta, jonka vastaaja ohittaa kokonaan. Toisaalta vastaaja näyttäisi esittävän hieman samansuuntaisesti blogikirjoittajan kanssa, että **adoption** ehdollisuuden tulisi perustua vanhempien osoitettuihin kykyihin. Tarkastelen seuraavaa kommenttia kolmessa osassa⁶⁵. Kommentti on blogin pitäjän oma vastaus kahdelle eri kommentoijalle.

Kommentti 3:

Ei tässä blogissa nyt otettu kantaa homoparien adoptioon, se oli vain aihe, josta hain ajatusmallin. Tässä blogissa oli kyse heteroiden luontaisen lisääntymisen rajoittamisesta.

Kirjoittaja toistaa tässä aiemmin muotoilemaansa oikeuspuhetta, kun hän tarkentaa aiempaa näkökulmaansa, jonka hän merkityksellistää väärinymmärrykseksi. Katkelman kontekstiksi asettuu siis alkuperäinen blogikirjoitus ja näin voidaan ymmärtää, että muotoilu ”*homoparien adoptio*” viittaa homoparien adoptio-oikeuteen⁶⁶. Tämän jälkeen toistuu myös aiemmin konstruoitu ihmisten

⁶⁵ Erittelen analyysin jakamalla ensimmäisen vastauksen kommenttinumero kolmeksi ja toisen kommenttinumero neljäksi.

⁶⁶ Alkuperäinen muotoilu, johon kirjoittaja näyttäisi viittaavan blogissa: ”Mielenkiintoinen ajatusmalli löytyy homoparien adoption synnyttämästä keskustelusta. Homoparien ulkoisen adoption yhteydessä on puhuttu paljon siitä, että lähtökohdana ei saa olla ajatus homoparin oikeudesta jälkikasvuun, vaan lähtökohdaksi pitää asettaa lapsen oikeus oikeanlaisiin vanhempiin . <http://aamulehdenblogit.ning.com/profiles/blogs/lasten-hankkiminen-1#comments>.

luontaisen lisääntymisoikeuden rajoittamisen kysymys. Blogin kirjoittaja pyrkii vahvistamaan omaa argumenttiaan tarkentamalla puheenvuoroaan ja tarjoamalla uudelleen omaa lähestymiskulmaansa.

Kommentti 4:

En tarkoittanut, että niitä ongelmanuoria tulisi vain heikomman sosioekonomisen taustan omaavista perheistä. Yhtä lailla logiikkani mukaan lisääntyminen kiellettäisiin menestyneiltä ja varakkailta perheiltä. Myös paremmissa piireissä on paljon kelvottomia vanhempia ja ongelmanuoria kasvaa myös niissä. Vanhemmat tekevät uraa, lapsille ei riitä aikaa ja lapselle annettu kasvatusta on 100e seteli aina silloin tällöin. Näitä varakkaiden perheiden ylimielisiä ongelmanöösejä on paljon.

Vähäosaisissa perheissä elämän perusarvot ja kasvatusta voivat olla hyvin kunnossa, vaikka rahaa ei paljon olisikaan.

Tässä kommentissa bloggaaja tarttuu puheenvuoronsa saamaan vastaukseen ja implisiittisesti merkityksellistää kommentin jälleen väärinymmärrykseksi tarkentamalla, mitä tarkoitti kirjoituksessaan. Hän myös toistaa aiemman argumenttinsa lisääntymisen kieltämisestä epäsovivilta vanhemmilta, ja tarkentaa sen koskevan myös ”menestyneitä ja varakkaita perheitä”. Seuraavassa kommentissa esitetään implisiittistä oikeuspuhetta vanhemmuudesta.

Kommentti 5:

Koska autoakaan ei pääse kuka tahansa, tosta vaan, kuljettamaan ilman ajotutkintoa pitäisi tehdä pakolliseksi perheenperustamiseen tähtäävä ajokorttitutkinto.

Ei siitä ainakaan haittaa tutkinnon suorittajille olisi.

Oikeuspuhe konstruoidaan käyttämällä metaforaa autosta ja ajotutkinnosta. Auton kuljettaminen rinnastuu perheen perustamiseen. Kirjoittaja sanoo, että ”kuka tahansa ei pääse autoa kuljettamaan”, ja samalla hän myös implisiittisesti esittää, että auton kuljettaminen ei ole kaikille lankeava oikeus, vaan se edellyttää ajotutkintoa. Vertauskuvan retorinen tarkoitus on vahvistaa esitettyä väitettä, mutta samalla sitä käyttänyt kommentoija tulee konstruoineeksi perheenperustamisoikeuden autonkuljettamisen kaltaisena asiana, johon ihmisillä ei ole myötäsyttyistä vapaata oikeutta. Sen sijaan perheen perustamiseen tarvitaan oma tutkintonsa, jonka tulisi olla pakollinen. Tämän kommentoijan vertauskuvalla perustuva muotoilu päättyykin avoimeen vaatimukseen, joka pitää sisällään myös implisiittistä oikeuspuhetta: ”pitäisi tehdä pakolliseksi perheenperustamiseen tähtäävä ajokorttitutkinto.” Oikeuspuheen näkökulmasta tarkasteltuna kirjoittaja esittää implisiittisesti, että oikeus perheen perustamiseen tulisi muuttua ”pakolliseksi perheenperustamiseen tähtääväksi tutkinnoksi”. Tämä kommentoija vahvistaa ja uusintaa vanhemmiksi haluavien marginalisointia ja tuottaa heille identiteettiä rajoitetuilla ihmisoikeuksilla. Tässä vanhemmuuden kontrolli ja vallankäytön keskiö olisi taholla, joka säätelisi ”perheenperustamistutkintoa”.

Kommentti 6:

Ongelmasi on, että ongelmanuori tunnustetaan vasta sen muodostumisen jälkeen. Ei-esikoisten kieltäminen voisi siis tulla kyseeseen, mutta tässäkin aikajana on sellaiset 15 vuotta. Vai mihin kohtaan pitää vetää raja siitä, milloin ihminen on ihmisenä epäonnistunut ja vanhemmilta vanhemmuus evättävä? Estääkö sisaruskatraan yksi kuriton vesa myöhempien lasten hankinnan?

Olisiko Teemun äidiltä kielletty lastenkasvatus Teemun puuttuvan empatiakyvyn tähden?

Tässä puheenvuorossa oikeuspuhe jää piiloon, mutta siinä puhutaan vanhemmuuden epäamisestä. Tulkitseen tämän viittaavan blogissa esitettyyn ehdolliseen oikeuteen tulla vanhemmaksi. Kirjoittaja asettelee kysymyksiä, jotka kirjaimellisesti näyttäisivät ironisella tavalla asettavan blogissa esitetyn ja jopa sen kirjoittajan argumentteineen kyseenalaiseksi. Tämä kommentti on vastapuhetta vanhempien marginalisoinnille.

Kommentti 7:

Eiköhän se luonnollinen lapsensaantioikeus pidä säilyttää, ainakin meillä vähäväkisessä Suomessa. Viranomaiset tehkööt tehtävänsä ja tekevätkin tänä päivänä. Lasten huostaanotot nimittäin ovat lisääntyneet valtavasti viime vuosina.

Pitäisi vain löytyä keino ja järjestelmä, jolla vanhemmat saataisiin koulutettua vastuullisiksi vanhemmiksi. Kyllä se alkuperäinen ja luonnollisin tapa, että lapset kasvavat ja kasvatetaan kotona, on ainut oikea.

Viimeisessä kommentissa esitetään vastapuhetta blogissa esitettyyn vanhempien lisääntymisoikeuden rajoittamiseen nähden ja puhutaan luonnolliseksi merkityksellistetyn lapsensaantioikeuden puolesta. Kirjoitus näyttäisi kuitenkin vahvistavan vallitsevaa puhetapaa. Siinä esitetään implisiittisin muotoiluin tosiasiana, että vanhemmat eivät olisi vastuullisia. Tämän vuoksi ”pitäisi vain löytyä keino ja järjestelmä” vanhempien kouluttamiseksi. Kirjoittaja näyttää viimeisessä virkkeessä vielä vahvistavan perinteistä perheen varaan laskeutuvan kasvatuksen ideaa. Näissä esitetyissä kommentteissa vanhemmuus ja oikeus liittyvät adoptio-oikeuteen ja oikeuteen tulla vanhemmaksi.

6.6. ”Faija”

Blogin osoite on <http://faija.blogsome.com/> ja sen kirjoittaja esittäytyy lukijoille näin:

Syyskuussa 2005 maailmaan putkahtaneen pienen tytön isän mietteitä isyydestä, vanhemmuudesta ja elämästä yleensä.

Tässä alaluvussa on analyysi yhdestä kokonaisesta lyhyestä kirjoituksessa ja otteita kahdesta muusta saman kirjoittajan blogista. Kunkin aineistokatkelman yhteydessä mainitaan julkaisupäivä ja sen tekstin nimi, josta katkelma on poimittu. Blogi on tyyliltään päiväkirjanomainen, jossa

kirjoittaja-isä pohtii, tekee huomioita ja reflektoi sävykkäästi muun muassa lähes vuoden kestänyttä vanhemmuuttaan, lastaan ja omaa isyyden kokemustaan juuri nyt tapahtuvana sekä kuluneen vuoden ajalta. Ensimmäisenä tarkastelen tekstiä, joka on julkaistu 17.5.2006, otsikolla: ”*Omaa aikaa*”.

Vaimo ja Essi lähtivät pariksi päiväksi mummolaan. Samalla minulle tarjoutui ainutlaatuinen mahdollisuus viettää aivan omaa aikaa. Valinta vain on vaikeaa, toisaalta haluan lenkkeillä, katsoa elokuvia — kerrankin ilman keskeytystä tai rouskutella hyvällä omallatunnolla pitsaa. Toisaalta nyt on hyvä sauma nukkua pois kertyneitä univelkoja. Olen aina ollut huono näissä tilanteissa, kun en osaa tehdä päätöstä kahden hyvän välillä. Sen toki tiedänkin, työpaikkoja hakiessani minut on muutamaan kertaan tarkastettu psykologisissa testeissä ja niissä tuomio on ollut tämän suhteen melko yksimielinen.

Pikku hetki itselle on joka tapauksessa melkoista juhlaa, kun näitä hetkiä ei liiemmin ole ollut. Omatunto on hyvä, kun tiedän että myös vaimo saa hieman vapautusta päivän hoitovuoroista. Anoppi oli innoissaan tehtävästään, kuten asiaan kuuluu.

Kun kirjoittaja aluksi kertoo perheensä lähteneen mummolaan, hän samalla tulee muotoilleeksi implisiittistä oikeuspuhetta. Käyttämällä ääri-ilmausta ”*ainutlaatuinen*” isä näyttää merkityksellistävän vanhemmuutta siten, että siihen ei yleisesti ottaen kuuluisi ”*aivan oma aika*”. Modaalinen ilmaus ”*mahdollisuus*” tuottaa oman ajan isälle tarjoutuvana oikeutena, jonka vaimon ja lapsen mummolakyläily puolestaan mahdollistaa. Kirjoittaja merkityksellistää tämän oikeuden avaavan monia mahdollisuuksia, joista valitsemisen hän tuottaa itselleen vaikeana kysymyksenä. ”*Aivan oma aika*” tuotetaan siis mahdollisuutena eli implisiittisenä oikeutena, joka isälle on suotu. Suodun oikeuden isä taas tuottaa mahdollisuutena monenlaiseen toimintaan, joka perheen läsnä ollessa on poisluettua. Tällaisiksi mahdollisuuksien vaihtoehtoiksi kirjoittaja muotoilee ”*elokuvien katsomisen keskeytyksettä, lenkkeilyä, pitsan syömisen hyvällä omallatunnolla tai univelkojen poisnukkumisen*”. Viimeisessä kappaleessa kirjoittaja nostaa vapaahetken juhlan asemaan erityisyydessään ja konstruoi toisessa virkkeessä implisiittisesti oikeuspuhetta, kun hän toteaa tietävänsä: ”*että myös vaimo saa hieman vapautusta päivän hoitovuoroista*”. Modaalinen ilmaus ”*saa*” tuottaa vaimon mahdollisuuden vapautua päivän hoitovuoroista. Tässä blogissa vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta muotoillaan, kun isä reflektoi vallitsevan tilannetta ja tuottaa sen poikkeuksellisenä. Kirjoittaja merkityksellistää arkista vanhemmuutta sillä tavoin, että mummolavierailun seurauksena tarjoutuu sekä perheen äidille että isälle mahdollisuuksia, joita perhe-elämä ei muuten tarjoa. Tulkitsen tämän implisiittisesti ilmaistuna oikeutena siihen, että vanhemmat vapautuvat hetkeksi vanhemmuuden hoitovastuusta. Tämä vaikuttaisi olevan samankaltaista implisiittistä oikeuspuhetta kuin mitä ensimmäisessä analyysiluvussa esitetään.

Vanhemmuus näyttäytyy näissä blogeissa intensiivisenä elämänä, josta poikkeamat nousevat juhlankaltaisiksi, erityisiksi ja arvostetuiksi hetkiksi. Huomionarvoista mielestäni on myös, että puolisoiden mahdollisuuksista saada ”hengähdystaukoja” vanhemmuuden arkiseen toimintaan

mainitaan erikseen. Tämä herättää kysymyksen mainintojen funktiosta ja kenties myös tilan tulkinnalle: onko kyseessä kulttuurinen normi, ja ollakseen normin mukaisia vanhempia pitääkö kirjoittajien tuottaa näillä maininnoilla vanhemmat keskenään tasa-arvoisiksi? Vanhemmalle tuotetaan identiteetti, jossa vanhempi on lastaan varten niin vahvasti, että oikeudeksi asettuu mahdollisuus vapautua tästä vastuusta. Kirjoittaja näyttäisi siis vahvistavan tällä oikeuspuheella perhekeskeistä, perhemyönteistä vanhemmuuskäsitystä. Samankaltaisuus Perhe-elämän paletti-tutkimuksen aineistossa esiintyneen vanhemmuuden merkityksellistämistavan kanssa on ilmeinen.

Seuraava tekstikatkelma on blogista, joka on julkaistu 7.9.2006, nimellä ”Syksy saa”. Tämä kirjoitus on edellistä huomattavasti pidempi. Siinä isä reflektoi perheessä tapahtuvaa kertomalla jälleen päiväkirjamaisesti lapsensa äidin työhön paluuseen liittyviä asioista, ja tyttären päivähoitoon siirtymiseen liittyviä tapahtumista ja kysymyksistä. Seuraavassa katkelmassa isä muotoilee eksplisiittistä oikeuspuhetta, kun hän perustelee perheessä tehtyä ratkaisua laittaa lapsi päivähoitoon.

Keskustelimme aiheesta pitkään. Emme usko olevamme millään lailla huonompia vanhempia kuin ne, joissa toinen puolisoista jää kotiin hoitamaan lasta. Meidän tilanteeseemme tämä ratkaisu vain tuntui sopivan parhaiten. Itse käytin isyysvapaani pois, mutten halunnut jäädä pidemmäksi ajaksi koti-isäksi. Vaimoni halusi myös palata takaisin työelämään, mihin hänellä on täsmälleen yhtä suuri oikeus kuin minullakin.

Isä esittää bloginsa lopussa olleensa ”puolustusmoodissa” kirjoittaessaan tekstiään ja aiemmassa kappaleessa hän mainitsee, että ”Päätöksemme vuoksi olemme saaneet kuulla monelta taholta arvostelua. Usein kysytään perusteluita, miksi ihmeessä päädyimme tähän ratkaisuun.” Yläpuolella oleva katkelma näyttääkin olevan valmistautumista vasta-argumenttiin. Kirjoittaja puolustaa perheensä ratkaisua, jolle hän odottaa vasta-argumenttia, jossa työssä käyvät vanhemmat tuotetaan huonoina vanhempina. Kirjoittaja tukeutuu individualistisuutta henkivään puhetapaan, kun hän toteaa, että ”Meidän tilanteeseemme tämä ratkaisu vain tuntui sopivan parhaiten.” Muotoilussa on nähtävissä implisiittisesti valinta eli kirjoittaja kuvaa vanhempien prosessia, jossa päädyttiin perheen mielestä ”parhaaseen ratkaisuun”. Kappaleen lopussa kirjoittaja puolustaa vaimonsa oikeutta palata takaisin työelämään. Blogissa konstruoitu vanhemmuuteen liittyvä oikeuspuhe on siis puolustava puheenvuoro äidin oikeudesta palata työelämään lapsen saamisesta huolimatta.

Tämä blogi pitää sisällään kahdellakin tapaa mielenkiintoista oikeuspuhetta ajatellen aiempaa tutkimusta. Ajallisesti tämä blogi ajoittuu samaan ajanjaksoon, jolloin Riitta Jallinoja (2006) familismiin liittyvä tutkimus julkaistiin. Jallinojan aineistossa käytiin vilkasta keskustelua muun muassa kotiäitiyteen ja ansioäitiyteen liittyvissä kysymyksistä. Jallinoja (2006, 98–99; 102–103) tulkitsi, että koti- ja ansioäitiyteen liittyvä kiista oli elänyt yli kolmenkymmenen vuoden ajan kotiäitiyden kustannuksella, kunnes 80-luvulla kotiäitien järjestäytyminen ja lakialoite poiki lain kotihoidon

tuesta. Jallinojan nimesi familismiksi perhemyönteisen ilmiön, johon liittyi keskustelua myös kotiäitiydestä. Hän toteaa, että valinnanvapauteen vetoava retoriikka on perinteisesti kuulunut ansioäitien retoriikkaan, joka familistisessa keskustelussa siirtyi myös kotiäitien retoriikkaan. Siitä tuli poliittisesti korrektia ja käypää perustelua lähes kaikkeen keskusteluun. Ansioäidit ovat käyttäneet valinnanvapaus-perustelua, kun he puolustivat epätavallista ratkaisuaan. Jallinojan aineisto on koottu vuosina 1999–2003. Myös Katja Repo (2009b, 102) pohti tutkimuksessaan, että ”perheestä on tullut yksityisten valintojen kohde”. Jallinojan aineistona olleen vilkkaan ja laajan keskustelun asettaminen tämän blogin peiliksi, johdattaa kysymään, onko tämän isän puheessa nähtävissä vastapuhetta Jallinojan löytämälle ilmiölle, jossa kotiäitiys asettui toiseksi familismin tukipilariksi? Olivatko ansioäidit jälleen tilanteessa, jossa äidin oli poikkeavaa mennä töihin sen sijaan, että hän hoitaisi alle kolmevuotiastaan kotona? Kirjoitus näyttäisi tuottavan tällaisen vanhemmuuden tilan. Samankaltaiseen huomioon kotihoidosta kulttuurin ohjaamana velvollisuutena päätyi myös Katja Repo (2009a, 119–122) artikkelissaan. Tämän huomion perusteella voitaneen pitää mahdollisena tulkintana myös sitä, että puheenvuoro olisi implisiittistä oikeuspuhetta myös siitä näkökulmasta, että siinä kamppaillaan vanhemman oikeudesta saada lapselleen hoivaa. Kamppailu ja vastapuhe vain eivät tässä kohdistu esimerkiksi poliittisiin päätöksiä ja hoivapoliittisia linjauksia vastaan vaan ennemminkin yleistä normia vastaan. Huomiolle pantavaa mielestäni on myös se, että ”puolustuksen puheenvuoron” esittäjä tässä on perheen isä. Viimeinen tekstikatkelma on blogista, joka on julkaistu 8.9.2006 otsikolla: ”*Käyttökokemuksia*”.

Vajaan vuoden aikana tämä vanhemmuuden tunne on aika paljon arkipäiväistynyt. Essi on vakiinnuttanut paikkansa perheessämme, liikumme aika paljon kolmissin. Eikä Essin mukana kuljettamista enää juuri edes ajattele, vaan tuntuu kuin hän olisi ollut siinä jo pidempäänkin.

En toki tarkoita sitä, että oppimisen ja oppimisen riemun seuraaminen olisi tylsistynyt - päin vastoin: on upeaa saada seurata, kuinka taidot karttuvat ja kuinka ylpeä tyttö on itsestään: katso, minä osaan! Kommunikointi on helpottunut, kun hän on oppinut sanomaan ”anna” ja ”ei”. Jälkimmäistä seuraa usein reipas pään pudistus (sinänsä huvittavaa seurata kun Essi suuntaa kohti kiellettyjä alueita kuten sähköjohtoja samalla päätään pudistaen. Niinpä, seuraus on tiedossa mutta uteliaisuus voittaa kuitenkin).

Reflektoidessaan kokemustaan vanhemmuuden ”*arkipäiväistymisestä*” ja perhe-elämästä lapsen kanssa, kirjoittaja samalla konstruoi implisiittisesti oikeuden. Modaalisella ilmauksella: ”*saada seurata*” hän tuottaa oikeuspuhetta. Kirjoittaja toteaa: ”*on upeaa saada seurata, kuinka taidot karttuvat ja kuinka ylpeä tyttö on itsestään*”, kirjoittaja arvottaa ”*upeaksi*” sen, että hän saa eli hänellä on lupa seurata lapsensa taitojen karttumista ja tytön ylpeyttä itsestään. Tämän kaltaista ”mahdollisuuksien ja nautinnon” kokemuksena tuotetusta vanhemmuudesta mainitsee myös Katja Repo (2009 a). Saman tyyppistä implisiittisiin sanakäänteisiin muotoiltua oikeuspuhetta on nähtävissä myös luvussa 6.3. esitetystä blogissa. Molemmissa vanhemmuus konstruoidaan oikeutena, joka liittyy siihen, että voi kokea oman lapsensa kasvun ja kehityksen vaiheita. Laajempaan

kontekstiin siirrettynä voidaan myös tulkita tässä blogissa esitetyn oikeuspuheen olevan velvollisuusvanhemmuus -diskurssin vastapuhetta. Se on hienovaraista neuvottelua, jossa vanhemmalle tuotettu identiteetti näyttää painottuvan oikeuksiin, jotka vanhemmuuteen liitetään.

6.7. ”Huolen pitoa”

Tämä blogi on julkaistu 17. elokuuta 2007 ja sen löytää osoitteesta: <http://syysisyys.blogspot.fi/>.

Kirjoittaja-isä esittelee itsensä näin:

Lapsemme syntyi keskosena 31. viikolla. Liian aikaisin ja aivan liian pienenä, mutta hän ja me teemme kaikkemme. Tämä tarina kertoo siitä, kuinka me pärjäämme.

Analysoitava teksti on niin lyhyt, että esitän sen tässä kokonaisuudessaan.

Kun on päättänyt tehdä lapsen, voi olla varma, että huolen määrä kasvaa tasaisesti - ellei eksponentiaalisesti. Huolehtiminen ja huolissaan oleminen voi olla raskasta, mutta kun miettii asiaa, voi vain olla onnellinen, että on huolissaan, sillä se tarkoittaa sitä, että rakastaa.

Voiko olla sen kauniimpaa?

On tää vaan projekti - ikinä se ei jätä rauhaan. Elämän loppuun asti saa olla huolissaan ja peloissaan.

Tässä puhujana on isä, joka päiväkirjamaisessa tekstissään reflektoi keskoslapsensa liittyviä ajatuksia ja tunteita. Huolissaan olemisen isä merkityksellistää merkiksi rakkaudesta. Kirjoittaja tuottaa itsensä huolehtivana ja rakastavana isänä, jolla huolestakin tulee ilonaihe. Huoli-teeman reflektointi päättyy tässä lyhyessä blogikirjoituksessa muotoiluun: ” *Elämän loppuun asti saa olla huolissaan ja peloissaan*”. Kun edellä olevan virkkeen liittyy edellisten virkkeiden kontekstiin, paljastuu kielen modaalisiin piirteisiin nojaava implisiittinen oikeuspuhe. Aiemmissä virkkeissä huoli tuotetaan niin hyvänä asiana, että siitä voi olla onnellinen, ja kirjoittaja jopa kysyy: ”*voiko olla sen kauniimpaa?*” Tässä virkeyhteydessä ”saa olla huolissaan ja peloissaan” voidaan ymmärtää isän tuottamaksi oikeudeksi.

Oikeus rakentuu isän huolikonstruktion varaan. Huoli merkityksellistetään tarkoittamaan rakastamista, isä siis tuottaa huolissaan ja peloissaan olemisen ja rakastamisen asioiksi, mitkä hän liittyy lapsentekopäätökseen. Lapsentekopäätöstä seuraava loppumaton huoli eli loppumaton rakkaus, kuten tämä isä merkityksellistää, tuotetaan tilana, jota saa eli on oikeus tai lupa tuntea elämän loppuun asti. Kirjoittaja muotoilee siis oikeuspuhetta, joka on pääteltävistä esityskontekstista. Sisällöltään tämä puhe muistuttaa Katja Revon (2009b) havainnoimaa ja tässä aineistossakin aiemmin esitettyä oikeuspuhetta, jossa vanhemmuus merkityksellistetään nautintona ja

mahdollisuutena iloita lapsistaan. Tulkitsen tämän olevan vastapuhetta ja hienovaraista neuvottelua identiteetistä, joka poikkeaa velvollisuusvanhemmuus-diskurssista.

6.8. ”Onnea etsimässä, jatkumoa metsästäessä”

Seuraavat tekstikatkelmat on koottu kahdesta eri blogista samalta kirjoittajalta, blogit löytyvät osoitteista: <http://ninatt.vuodatus.net/> ja <http://nina-tt.blogspot.com/>. Tämä alaluku on nimetty kirjoittajan aiemman blogin mukaan. Analysoitavan tekstin yhteydessä on mainittu, kummasta blogista kyseinen katkelma on poimittu, blogin osoite, kirjoittajan esittely sekä julkaisupäivämäärä.

Ensimmäinen tältä kirjoittajalta analyysiin poimimistani blogeista on julkaistu 12.12.2010. Se on otsikoitu nimellä ”*Kasvatuskoulu V: Rehellisyys, autenttisuus ja minä-viestit*”. Blogi löytyy osoitteesta: <http://ninatt.vuodatus.net/blog/2747295/kasvatuskoulu-v-rehellisyys-autenttisuus-ja-mina-viestit/>. Tämän kirjoittajan käyttämää tyyliä on haastavaa kuvailla, koska kirjoittaja yhdistää blogissaan henkilökohtaiseen elämäänsä liittyviä tapahtumia yleiseen julkiseen keskusteluun ja kirjallisuudesta nostamiinsa teemoihin. Yhdistävä tekijä eri kirjoituksissa näyttäisi olevan lapsuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät argumentit ja faktuaalistava, poleeminenkin tyyli. Ensimmäinen analysoitava kirjoitus on pitkä ja pitää sisällään paljon muutakin kuin oikeuspuhetta, jota käsittelem ja nostan aineistokatkelmiin, jos se liittyy olennaisella tavalla analyysiin. Blogia on kommentoitu neljä kertaa. Kirjoittaja esittäytyy varhaisemmassa blogissaan näin:

Täällä höpisee yksi nuorehko ja tuorehko äiti. Paasaan kaiken hyvän puolesta ja puolustan henkeen ja vereen lasten oikeuksia. Vanhemmuustyyliäni voisi kutsua mm termeillä vaistovanhemmuus tai kiintymysvanhemmuus.

Toistaiseksi olen yhden pienen, '08 syntyneen prinsessan yksinhuoltaja. Opiskelen aikuislukiossa ja isona minusta tulee hiukkasfyysikko. Äitiyden ja fysiikan lisäksi minua kiinnostaa mm politiikka, ympäristöystävällisyys, molekyylibiologia, matematiikka, ruoanlaitto, lukeminen, mökkeily ja ihmissuhteet.

Esittelyssään kirjoittaja identifioituu ”kiintymys- tai vaistovanhemmaksi” ja tuottaa itsensä lasten oikeuksien puolustajana. Blogissa käsitellään otsikon lupaamalla tavalla ja opettavaisesti muotoiltuna vanhempien ja lasten välistä viestintää. Liitän tähän alkuun katkelman, jonka tarkoitus on avata myöhemmin esittämäni tulkinnan kannalta olennainen konteksti.

Hyvin usein aikuiset pettyvät itsekkäisiin ja itsekkeskeisiin lapsiin jotka eivät ota muiden tarpeita huomioon. Kuitenkin kulttuurissamme elää hassu käsitys siitä, ettei aikuinen saisi kertoa avoimesti tunteistaan tai tarpeistaan lapselle. Koetaan, että lapsi voisi käyttää tätä heikkoutta hyväkseen. Itse uskon, että kyseessä on (yleinen) lapsuuden trauma. Moni on lapsena joutunut kokemaan tunteiden mitätöimistä tai sivuuttamista. Pelkäämme, että lapsi tekee samoin. Joskus tuntuu henkisesti helpommalta vain komentaa lasta toimimaan sen sijaan, että pyytäisi häntä ottamaan huomioon toisten tarpeet. Aito kypsyyys kuitenkin on sitä, että toimii oikein koska haluaa toimia oikein, pyrkii täyttämään läheistensä tarpeet tai vähintään auttamaan heitä siinä. Henkistä kypsyyttä ei liiemmin osoita se, että tottelee vanhempiaan koska silloin vanhemmat palkitsevat tai jättävät torumatta.

Seuraavaksi tarkastelemani katkelma on blogin ensimmäinen kappale, jossa on vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta. Siinä bloggaaja muotoilee, millaista hänen omasta mielestään kasvatuksen tulisi olla ja mitä sen vuoksi kasvattaja voi tehdä. Kirjoittaja argumentoi rehellisyyden ja autenttisuuden puolesta ja kritisoi ”jäykän näennäistä johdonmukaisuutta” sekä samalla tuottaa implisiittistä vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta.

Yleensä vanhempia neuvotaan olemaan "johdonmukaisia" kasvatuksessa. Tällä johdonmukaisuudella tarkoitetaan useimmiten suunnatonta yksinkertaistamista. Minä olen sitä mieltä, että jäykän näennäisen johdonmukaisuuden sijaan pitäisi olla rehellinen. Voi kertoa, että kyllä, tavallisestihan te leikitte tässä tuolla rumpusetillä ja xylofonilla, mutta äidillä särkee päätä ja se tekee kipeää korville. Voisitko leikkiä jotain hiljaisempaa, tai mennä toiseen huoneeseen instrumenttien kera? Tai että tavallisesti syömmme vain keittiön pöydän äärellä, mutta leffailtoina sopii syödä poppareita ja sipsejä sohvalla kunhan ollaan varovaisia. Teinillä saattaa olla yhdessä sovitut kotiintuloajat, mutta niistäkin voi ja pitääkin joustaa tilanteen mukaan.

Kirjoittaja esittää mielipiteenään, että vanhemman pitäisi olla rehellinen. ”Pitäisi olla” on modaalin ilmaus ja sillä kirjoittaja tuottaa rehellisyyden vanhemman velvollisuutena. Velvollisuutta seuraa jälleen modaalin ”*voi kertoa*”, jolla bloggaaja tuottaa vanhemmalla olevan lupa tai oikeus kertoa lapselleen, mitä ja miksi oikeasti toivoo. Tällainen kommunikaatio merkityksellistyy tässä virkekontekstissa rehellisyydeksi, joka taas näyttäisi asettuvan tässä tekstissä jäykän, näennäisen johdonmukaisuuden vastapariksi.

Bloggaaja näyttää valmistautuvan kritiikkiin, kun hän mainitsee, että ”*teinillä saattaa olla yhdessä sovitut kotiintuloajat*”. Edellinen lause on siis kirjoittajan omaa argumentointia vahvistava muotoilu vaikka sen voisi vaivatta ymmärtää olevan kirjoittajan kritisoimaa ”*jäykkää ja näennäistä johdonmukaisuutta*”, sillä kun puhuja itse tuottaa vasta-argumentin, hän voi samassa yhteydessä tuottaa myös sille vasta-argumentin. Mutta-sana johdattaa lukijaa tähän. Mutta-sanalla alkavassa lauseessa kirjoittaja muotoilee vanhemmille suomansa oikeuden ja velvollisuuden. Hän esittää, että kotiintuloajoista ”*saa*” eli on oikeus joustaa ja niistä ”*pitääkin*” eli on velvollisuus joustaa tilanteen mukaan. Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja vahvistaa oman näkökulmansa vakuuttavuutta toistamalla argumentointiaan, mutta tällä kertaa edellä oikeutena mainittu toiminta onkin muotoiltu velvollisuudeksi.

– – Vanhempien ei tarvitse muodostaa mitään järkähtämätöntä yhtenäistä linjaa josta ei koskaan poiketa. Vanhempien tulisi pikemminkin olla mahdollisimman rehellisiä ja keinotekoisien linjan sijaan kertoa oikeista tunteistaan.

Vanhempien tulisi olla eli vanhempien velvollisuus olisi olla mahdollisimman rehellisiä. Kirjoittaja konstruoi vanhempien oikeuksia implisiittisin ilmauksin osana puhetta, jossa hän rakentaa eroja ja argumentoi autenttisen ja rehellisen ”*minä-viestinnän*” puolesta menneisyydestä ponnistaa ja jäykkään näennäiseen johdonmukaisuuteen perustuvaa kasvatusta vastaan. Bloggaaja konstruoi siis

saman toiminnan sekä vanhemman velvollisuudeksi että oikeudeksi. Pidän tätä huomioita kiinnostavana, koska kandidaatin tutkielmani pohdinnassa esitin, että monet lapsiasiavaltuutetun puheessa esitetyistä vanhempien velvollisuuksista olisi yhtä lailla tai jopa luontevammin voitu muotoilla vanhemman oikeuksiksi tai ainakin molemmiksi kuten tämä äiti näyttäisi vaivatta tekevän. Tämä puhe on vallitsevaa puhetapaa vastustavaa puhetta. Siinä vanhemmille neuvotellaan avoimesti uudenlaista identiteettiä uudenlaisine oikeuksineen ja velvollisuuksineen ja tuotetaan kritiikkiä sen kaltaista vanhemmuutta kohtaan, jonka voi liittää perinteisesti asiantuntijoiden tuottamaan oikean vanhemmuuden muotoiluun. Tämä käy ilmi, kun kirjoittaja esittää, että: ”*yleensä vanhempia neuvotaan...*”. Tulkitsen neuvomisen viittaavan eri asiantuntijoiden tuottamaan vanhemmuuden ohjaamiseen. Huomioni kiinnittyy myös kirjoittajan opettavaiseen esitykseen sisältyvään konstruktion tavoiteltavan kasvatustavan olemuksesta. Se muistuttaa paljolti auktoritatiivista⁶⁷ kasvatustapaa, jonka kannattajiksi Perhe-elämän paletti -tutkimuksen vanhemmista suurin osa itsensä liitti. (Vrt. Rönkä, Mailinen & Lämsä 2009, 54.)

Näyttäisi siis siltä, että tässä aineistokatkelmassa vanhemmuus oikeutena konstruoidaan niin, että eroa tehdään nykyisen ja menneisyyden vanhemmuustyylien välillä. Kirjoittaja konstruoi menneisyyden vanhemmuudelle tyypillisenä pyrkimyksenä kätkeä totuus lapselta kun taas tavoiteltavaan nykyvanhemmuuteen kuuluu lupa olla rehellinen ja autenttinen lasta kohtaan. Tulkintaani vahvistaa edellä huomioitu kirjoittajan valmistautumisen vasta-argumentteihin. Jokinen, Juhila ja Suoninen (2000, 32–33) toteavat, että tämän kaltaisen vasta-argumenttiin valmistutumisen voidaan ymmärtää edustavan laajempia kulttuurisia käytänteitä. Blogiin liittyvistä neljästä kommentissa ei esitetty vanhemmuuteen liittyvää oikeuspuhetta, joten ne rajautuivat aineiston ulkopuolelle. Uudemmassa blogissaan, joka on otsikoitu: ”*Jatkumo-vanhemmuutta pienperheessä*”, kirjoittaja esittelee itsensä tällä tavoin:

Täällä kirjoittelee 23-vuotias kiintymysvanhemmuudesta kiinnostunut opiskelijaäiti. Lapsi syntyi kesällä 2008 ja elämä sai muun muassa siitä syystä uuden suunnan. Sain ylioppilaslakin joulukuussa 2011 ja syksyllä 2012 aloitin opintoni Aalto-yliopistossa, pääasiassa matikkaa ja fysiikkaa pyöritellen. Kiintymysvanhemmuuden ja fysiikan lisäksi minua kiinnostavat yhteiskunnalliset asiat, kirjallisuus, mökkeily ja luomuruoka.

Äitiys ja vanhemmuus herättävät runsaasti tunteita ja saatan joskus useinkin sortua paasaamaan tärkeiksi kokemiäni asioiden puolesta. Lasten oikeudet ovat lähellä sydäntäni enkä osaa hymistellä sellaisille, jotka niitä mielellään polkisivat. Lasten näkökulman lisäksi kiintymysvanhemmuuteen - tai ainakin jatkumo-vanhemmuuteen - kuuluu laajempia näkökulmia elämästä, perheen ja yhteisöllisyyden merkityksestä ja sukupolvien jatkumosta.

Tämä blogi lähti käyntiin toisessa osoitteessa jo maaliskuussa 2009. Blogin tarkoituksena on tuottaa suomenkielistä sisältöä kiintymysvanhemmuuteen liittyen, sekä toimia työkaluna omalle vanhemmuuden polulle. Tykkään

⁶⁷ Auktoritatiivinen vanhempi on sekä vaativa että lämmin ja vanhemman lapsen kohdistuva kontrolli on johdonmukaista ja perusteltua. (Rönkä, Mailinen & Lämsä 2009, 54.)

kommenteista ja kriittisestäkin palautteesta, kunhan se on rakentavasti esitettyä. Pyrin vastaamaan kaikkiin kommentteihin jollakin tapaa. Annathan anteeksi jos vastaus antaa odottaa itseään; olen mahtava keräämään kaikenlaista tekemistä ja elän ainaisessa kiireessä.

Analyysiin mukaan ottamani blogi on julkaistu 14. elokuuta 2011, nimellä ”*Lapsen paikka perheessä*”. Sen löytää osoitteesta: <http://nina-tt.blogspot.fi/2011/08/lapsen-paikka-perheessa.html>. Tämäkin kirjoitus on pitkä ja aluksi kirjoittaja referoi lukemaansa perheen sisäistä valtaa käsitellyttä lehtijuttua. Tämän jälkeen kirjoittaja lähtee rakentamaan erontekoa nykyvanhempien ja menneisyyden perhe-yhteisöiden välillä. Lopuksi hän reflektoi oman isänsä kanssa käymänsä keskustelun jälkeen työstämiään ajatuksia, ja esittää siinä yhteydessä vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta. Kirjoittaja muotoilee eksplisiittisesti, mitä vanhemmalla ei ole oikeus tehdä.

– Michael Winterhoff ravistelee nykyvanhempia rakkauden kerjäämisestä. Lapsen pitäisi saada rakkautta ehdoitta, mutta vanhemmalla moista oikeutta ei ole. Lapsi tarvitsee vanhempiansa, terve ja tasapainoinen vanhempi ei tarvitse lastaan. Kun viettää suuren osan arjestaan kahdestaan lapsen kanssa, on välillä vaikea muistaa kuinka pieni hän vielä on!

Vanhemmuus konstruoidaan tässä katkelmassa erotuksella. Lapsi tuotetaan tarvitsevana ja kun taas, ”*terve ja tasapainoinen vanhempi ei tarvitse lastaan*”. Kirjoittaja pyrkii vakuuttamaan lukijan etäännyttämällä itsensä esittämistään argumenteista, kun hän laittaa puhujaksi asiantuntijan. Nykyvanhemmat tuotetaan ”*rakkauden kerjäläisinä*” ja kirjoittaja rajaakin vanhempien oikeuksien ulkopuolelle oikeuden saada rakkautta ehdoitta. Lapsen oikeus sen sijaan on saada ehdotonta rakkautta. Tämä oikeuspuhe tuottaa vanhemmalle identiteetin, jossa hänen tulee olla lapsestaan riippumaton mitä tulee rakkauteen. Vanhemmalla ei siis ole oikeutta odottaa ehdotonta rakkautta, mutta hänellä on velvollisuus antaa sitä. Kirjoittajan teksti ja hänen siinä konstruoimansa vanhempien oikeudet herättävät huomioni myös opettavaisen, valistavan ja faktuaalistavan esittämistapansa takia. Niissä muotoillut oikeudet ovat esitetyn puheen piiloisia merkityksiä, jotka tuotetaan muun puheen ohessa. Bloggaaja ilmoittaa esittelyssään puolustavansa lasten oikeuksia. Molempien blogien oikeuspuheessa tämä onkin nähtävissä. Hän ohjaa lukijoitaan olemaan autenttisia ja rehellisiä lapsiaan kohtaan sekä kieltää vanhemmilta oikeuden odottaa ehdotonta rakkautta. Kirjoittaja näyttäisi osallistuvan ”hyvän vanhemmuuden” konstruointiin, jonka voi nähdä kontekstoituvan sen kaltaiseen yleisempään keskusteluun, josta Riitta Jallinoja (2006) omassa tutkimuksessaan raportoi.

6.9. ”Lapseton äiti & Suuri toive”

Blogi sijaitsee osoitteessa: <http://lapsetonaitijasuuritoive.blogspot.fi/>. Seuraavassa analyysissä on katkelmia kahdesta saman kirjoittajan blogista. Aineistokatkelman yhteyteen on liitetty tekstikokonaisuuden julkaisupäivä, osoite ja tekstin otsikko. Kirjoittaja esittäytyy näin:

26-vuotias lapseton nainen, joka kamppailee liikakiloja ja elämän tuomia haasteita vastaan. Perheeseen kuuluu: avomies ja 3 koiraa.

Mielestäni oli kiinnostavaa, että aineistonkeruun yhteydessä tekemäni haku nosti analyysiin lapsettomien ihmisten blogin, sillä sitä ennen suurin osa vanhemmuuskeskusteluun blogillaan osallistuneista olivat esittäytyneet joko äideiksi tai isiksi. Vain yhden kohdalla asiasta ei ole mainintaa. Ennen aineistonkeruuta hahmottelin yhtenä potentiaalisena vanhemmuuteen liitetyn oikeuspuheen esittäjäryhmään juuri lapsettomia ihmisiä. Ensimmäinen katkelma on blogista, joka on julkaistu 4. kesäkuuta 2012, nimellä ”willing to see and feel and hear open heart”. Blogin osoite on: <http://lapsetonaitijasuuritoive.blogspot.fi/2012/06/willing-to-see-and-feel-and-hear-open.html>.

Kirjoittajan tyyli on päiväkirjanomainen, omia ajatuksia ja tunteita refleктоiva. Koska tämä on hyvin lyhyt kirjoitus, liitän sen tähän kokonaisuudessaan.

Miksi suurin osa vieläkin maailmassa ajattelee, että lapsen saavat kaikki ne jotka haluavat.. ja juuri silloin kuin haluavat? Onko elämä sarjakuvaa vai jotain draama näytelmää.. Ei tätä ole etukäteen käsikirjoitettu... Vai onko? Onko jossain olemassa oikeesti esim herrä God joka päättää kuka täällä saa olla äiti ja kuka ei?!

EI KAIKKI OLE AINA ITSESTÄ KIINNI!

Kirjoittaja kysyy: ”Onko jossain olemassa oikeesti esim herrä God joka päättää kuka täällä saa olla äiti ja kuka ei?!” Modaaliverbillä ”saa olla” kirjoittaja konstruoi implisiittisesti oikeuden. Tässä blogissa oikeuspuhe sisältyy kirjoittajan epäsuoraan kysymykseen: ”joka päättää, kuka saa olla äiti ja, kuka ei”. Hän muotoilee kysymyksen, onko etukäteen käsikirjoitettu, kenellä on oikeus olla äiti ja että onko olemassa esimerkiksi jumala, joka tätä päätäntävaltaa käyttää. Vanhemmuuteen liittyvä oikeuspuhe tuotetaan, kun kirjoittaja kysyy edellä olevia kysymyksiä ja konstruoi oikeuden olla äiti.

Seuraava blogi löytyy osoitteesta: <http://lapsetonaitijasuuritoive.blogspot.fi/2012/06/taydellisyystavoitteleva-ja.html> ja se on julkaistu 5. kesäkuuta 2012, nimellä ”Täydellisyyttä tavoitteleva ja tunteeton julma?”. Kirjoittaja valmistuu tässä katkelmassa kritiikkiin, ja vasta-argumentointiin kun hän toteaa aluksi että ”joku voi ajatella”:

Joku voi ajatella että olen täydellisyyttä tavoitteleva.. ja se että ilman lastakin voisi elää.. Ja että mitä valitan turhasta, tai sanonnat että hei!!! nythän te voitte nyt matkustella ihan niin paljon ku halutte, saatte paljon omaa aikaa ja saatte nukkua pitkään tai olla välittämättä kuka hoitaa lasta sillä aikaa jos olette yhdessä elokuvissa tai elämässä on muutakin sisältöä kuin lapsi..

Kirjoittaja siirtyy seuraavassa katkelmassa esittämään vasta-argumenttia edellä esittämälleen ja määrittelee samalla edellisen puheen potentiaalisiksi tuottajiksi ihmiset, joilla on jo itsellään lapsia tai jotka ovat vapaaehtoisesti lapsettomia. Tällaisen vasta-argumenttiin valmistautumisen voidaan kuitenkin ymmärtää edustavan laajempiakin kulttuurisia käytänteitä (Jokinen, Juhila & Suoninen

2000, 32–33). Kirjoittajan voidaan siis tulkita tuottavan lapsettomien ihmisten marginaalissa olemiseen, josta käsin hän neuvottelee hienovaraisesti itselleen uudenlaista identiteettiä oikeuksineen. Keskiöön taas näyttäisivät asettuvan ne, joilla lapsia on tai jotka itse ovat päättäneet olla lapsettomia. Kirjoittaja puhuu keskiössä olevien esittämää vanhemmuuspuhetta vastaan.

Ja kyllä, näin ajattelevat ne jotka ovat kohdannut oman onnen.. Onhan tietenkin niitä jotka ovat vapaa ehtoisesti lapsettomia.. Mutta on myös meitä.. jolla olisi niin iso tunne siitä että olisi paljon jaettavaa rakkautta lapselle, lapselle jota ei ole. Joten enne kun tulee sanomaan että on onni olla lapseton ja lapsettomalla ei ole oikeutta tuntea kaipuuta elämään jossa olisi lapsi perheessä mukana, muistakaa se voi sattua enemmän kuinka mikään mitä itse olet kokenut.

Tässä kirjoittaja kehottaa mahdollisia kritiikkiin esittäjiä muistamaan, että ”voi sattua enemmän kuinka mikään mitä itse olet kokenut”, jos sanoo, että ”lapsettomalla ei ole oikeutta tuntea kaipuuta elämään jossa olisi lapsi perheessä mukana”. Tämä lapsettomaksi itsensä nimeävä kirjoittaja siis valmistautuu vastapuheeseen ja kritiikkiin, jossa lapsettomalta kielletäisiin oikeus tuntea kaipuuta elämään, jossa olisi lapsi. Tässä puheessa vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe liittyy lapseen ja vanhemmuuteen, jota ei vielä ole olemassa fyysisesti. Kuten blogin nimi ”Lapseton äiti & Suuri toive” osoittaa, että kirjoittaja merkityksellistää itsensä äidiksi vaikkakin lapsettomaksi. Kirjoittaja argumentoi siis lapsettoman vanhemman oikeuden puolesta. Äidiksi laskemiseen näyttää riittävän halu olla äiti. Tällä äidillä on myös oikeus, jonka bloggaaja konstruoi: lapsettoman oikeus tuntea kaipuuta perhe-elämään, jossa on lapsi. Kun kirjoittaja reflektoi lapsettomuuteen liittyviä tunteitaan ja ajatuksiaan, hän samalla konstruoi vanhemman, jolla ei ole lapsia mutta jolla on oikeus kaivata lapsia. Vanhemmuus oikeutena -konstruktio on tässä siis ajatuksena eräällä tapaa kehämäinen: halu tulla äidiksi riittää tuottamaan äiti-identiteetin. Toisaalta tuolla edellä mainitulla halulla ”olemassa olevaksi” tulleelle äidille tuotetaan tässä oikeus tuntea kaipuuta saada lapsi. ”Lapsettoman äidin” vanhemmuuteen liittämä oikeuspuhe on puhetta oikeudesta lapsen kaipuuseen ja oikeudesta olla äiti.

6.10. ”Rakkaudella äiti”

Tämä alaluku on otsikoitu blogin mukaan, koska analyysi kohdistuu saman kirjoittajan kahteen eri kirjoitukseen. Blogin osoite on: <http://pikkopakkovaaaitattoi.blogspot.fi/>. Kirjoittajan kuvaus itsestään ja blogistaan:

Veikan(03/10) ja Tytyn(06/11) äiti, Teen parempi puolisko. Hoitovapaalla, vaikka välillä haaveileekin kaikesta muusta kuin kello kuuden herätyksistä, itkupotkuraivareista ja pöydällä hyppivästä vompatista. Rakastaa valokuvaamista, lukemista ja kirjoittamista, inhoaa hitautta, möllöttämistä ja liian tavallista arkea.

Ensimmäinen aineistokatkkelma on 13. huhtikuuta 2012 julkaistusta blogista, joka on otsikoitu nimellä ”*Jim ja kaverit pelasti kotiäidin turhautuneisuudelta*”. Kirjoitus sisältää päiväkirjamaisia, perhe-elämästä esitettyjä huomioita ja kirjoittajan ajatusten ja tunteiden reflektointia.

Onkohan tässä taas tullut pyörityä vähän liikaa näissä koti/arki/vompattiympyröissä? Sinälläänhän sitä on hankala vähentää, kun kerran kotiäitinä on. Mutta pari tuntia viikossa jotakin muuta tekee jo ihmeitä.

Eilen oli juuri sellainen fiilis. Omaa aikaa nyt ja heti! Tee tuli puoli kuusi kotiin, jolloin äiti pisti itsensä kauniiksi ja suuntasi keskustaan. Leffaan. Yksin. Vain minä ja minä. Ihanaa!

Jo pelkästään se, että laittautuu vähän itseään varten, vetää jotakin näitimpää naamaan ja päälle, voi rauhassa istua metrossa. Hiljaa. Saa ostaa sen yhden Pepsi Max pullon ja juoda sen katsellen ohikiitäviä maisemia. Voi pitää ääntä vain oman päänsä sisällä.

Puhuja tuottaa itsensä kotiäitinä ja kuvaa tässä katkelmassa tapahtunutta tilannetta ja tunteuksiaan näin: ”*Eilen oli juuri sellainen fiilis. Omaa aikaa nyt ja heti!*”. Edellä mainittuun sisältyy implisiittinen vaatimus: äiti vaatii omaa aikaa, ja vieläpä heti. Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja konstruoi implisiittisesti modaalisisilla ilmauksilla edellä esittämänsä vaatimukseen liittyviä saavutettuja oikeuksia: äiti saa ostaa Pepsi Max pullon ja saa juoda sen katsellen ohikiitäviä maisemia ja voi pitää ääntä vain omassa päässään. Tämän oikeuspuheen kontekstina toimii siis kirjoittajan esittämä vaatimus omasta ajasta. Vaatimuksen toteutuminen ja siitä iloitseminen ovat se konteksti, jonka vuoksi virvoitusjuoman juominen ja ostaminen sekä omien ajatusten seurassa oleminen konstruoidut mahdollisuuksina. Kirjoittaja sai niihin mahdollisuuden. Seuraava aineistokatkkelma on blogista, joka on julkaistu 20. toukokuuta 2012. Osoite, josta blogin löytää on: <http://pikkopakkovaitattoi.blogspot.fi/2012/05/kuplivaa-kutkutusta.html>. Se on otsikoitu nimellä ”*Pulppuavaa Kutkutusta*”. Seuraavassa katkelmassa kirjoittaja muotoilee samankaltaista implisiittistä oikeuspuhetta kuin edellä.

Helatorstaina lähdettiin appivanhemmille pariaksi yöksi. Paikalla oli myös vompattien pieni serkku, Teen ja minun kummipoika, joten Veikalla riitti touhuseuraa ja äiti ja Tee saivat ottaa suht rennosti (äiti ainakin).

Kirjoittaja esittää joten-sanaa käyttämällä, että yökyläily appivanhemmilla ja sen mukanaan tuomat asiat mahdollistivat vanhemmille ”*suht rennosti ottamisen*”. Jälleen ilmaisu rakentuu kielen modaalisuuden varaan: ”*äiti ja Tee saivat ottaa suht rennosti*”. Seuraavissa virkkeissä kirjoittaja jatkaa samankaltaista implisiittistä oikeuspuheen konstruointia:

Tytykin selvästi tykkäsi ihmisvilinästä ja viihtyi mummon ja papan seurassa aamutuimaan, että äiti ja Tee saivat nukkua vähän pitempään. Uusi ympäristö inspiroi sen verran, että sanojakin tuli taas lisää, kuten "pappa" ja papan koiran nimi. "Haloota" puhelimeen ollaan harjoiteltu ja kaikkea kiellettyä kokeiltu.

Mummon ja papan jakama hoitovastuu mahdollistaa vanhemmille pitempään nukkumisen. Tämä oikeuspuhe on sisällöltään samansuuntaista kuin ”*Pieniä iloja*” -ja ”*Faija*”-blogeissa. Näissä kai-

kissa blogeissa kirjoittajat muotoilevat sen kaltaista vanhemmuuden merkityksellistämistä, jossa vanhemman arki on intensiivistä ja lapsielämään sidottua ja sitoutunutta, ja kielen modaalisia ilmauksia hyväksikäyttäen he samalla konstruoivat implisiittistä oikeuspuhetta: he tuottavat puheensa tilanteesta nousevia iloittuja mahdollisuuksia, jotka yhtä lailla voidaan perustellusti ymmärtää suoduiksi oikeuksiksi. Kirjoittajat tuottavat muiden ihmisten jakaman vastuun tekijänä, joka puolestaan tuottaa vanhemman oikeuden tai mahdollisuuden. Vanhemmille neuvotellaan tässä oikeuspuheessa identiteettiä, johon kuuluu tiiviin perhe-elämän ohella erityisiksi merkittyjä hetkiä, jolloin vanhempi voi jakaa vanhemmuuden vastuuta ja tehdä muuta kuin vanhemmuuden tehtävää. Juuri tähän identiteettiin liitetty tiivis arjen lapsisidonnaisuus on se erotus, jota vasten vanhempien oikeudet tuotetaan olemassa oleviksi.

7. Yhteenveto ja pohdinta

Seuraavissa eli tutkimusraporttini viimeisissä luvuissa kokoan yhteen sekä matkan varrella esittämiäni kysymyksiä että niihin löytämiäni vastauksia. Kysyin aiemmin ”blogit ilmiönä ja tutkimuksen eettisyys” -luvussa, mitä puhetta blogit ovat ja mitä ne kertovat vanhemmuudesta nyky-yhteiskunnassa sekä miten sosiaalinen motivoituneisuus liittyy blogeihin. Nämä kysymykset ovat epäilemättä osin sopimattomia tutkimusaineistoni laajuuteen ja käyttämäni tutkimusmetodiin nähden eivätkä ne olekaan tutkimuskysymyksiäni. Siitä huolimatta ne kuitenkin säilyivät mielessäni yleisen kiinnostuksen muodossa lukiessani aineistoa ja viimeistellessäni analyysiä. Aloitan pohdintani ja yhteenvetoni tämän viimeisen luvun ensimmäisessä alaluvussa niistä ajatuksista, joita edellä olevat kysymykset ovat tutkimusprosessin aikana herättäneet. Sen jälkeen esitän yhteenvedon tutkimuskysymyksiin antamistani vastauksista.

Olen jakanut tutkimuskysymyksiin keskittyvän pohdinnan kahteen lukuun, jotka on otsikoitu tutkimuskysymysten mukaisesti. Tarkastelen ensin saamiani tuloksia suhteessa kysymykseen, ”puhuvatko ihmiset vanhemmuudesta oikeutena nykysuomessa?” Varmistaakseni analyysin tulosten seurattavuuden olen jakanut tämän luvun vielä alalukuihin. Näihin lukuihin olen ryhmitellyt teemoittain löydökseni samankaltaisena esiin nousseesta vanhemmuuteen liitetystä oikeuspuheesta. Sen jälkeen kokoan vastaukset, kysymykseen ”jos he puhuvat, miten he puhuvat vanhemmuudesta oikeutena?” Tämän jälkeen peilaan tutkimustuloksiani suhteessa aiemmissä tutkimuksissa tehtyihin huomioihin. Viimeiseen lukuun olen koonnut analyysin ja koko tutkimusprosessin herättämiä ajatuksia ja jatkotutkimukseen liittyvää pohdintaa.

7.1. Puhuvatko ihmiset vanhemmuudesta oikeutena nyky Suomessa?

Tutkimukseni perustuu pieneen aineistoon, josta ei ollut tarkoitus hakea yleistettäviä johtopäätöksiä vanhemmuudesta tai blogeista. Sen sijaan tarkastelen niitä pohdintoja, jotka nousivat esiin analyysin aikana. Tutkimusprosessin aikana olen lukenut blogeja paljon. Suurin osa lukemistani blogeista karsiutui pois lopullisesta aineistosta. Käyttämälläni diskurssianalyttiselle metodille on ominaista, että tekstejä ei lueta välttämättä siten kuin kirjoittaja on tarkoittanut. Blogeja lukiessani olin ensisijaisesti keräämässä aineistoa ja analyysissä huomioni kohdistui siihen, mitä kirjoittaja tulee tehneeksi tuottamallaan tekstillä. (Vrt. Vuori 2001, 15.) Aineiston keräämisen ohella pääsin lukemaan, kiinnostavia, koskettavia ja hauskoja kertomuksia suomalaisesta vanhemmuudesta. Osa blogeista oli yhteiskunnallisesti kantaottavia, avoimen poleemisia puheenvuoroja. Eräs kirjoittaja esimerkiksi esitti hyvin terävänäköistä kritiikkiä vallitsevaa hyvän vanhemmuuden merkityksellistämisen tapaa vastaan.

En ollut itse ennen aineiston keräämistä lukenut blogeja juuri lainkaan ja varsinkaan en ollut lukenut blogeja, joiden teemana oli vanhemmuus. Tietyllä tapaa tyhjästä aloittaminen tuotti itseäni kiinnostaneita oheishuomioita. Kiinnostavaa oli esimerkiksi huomata, että suomalaiset pohtivat vanhemmuuteen liittyviä asioita sadoissa kirjoituksissaan, joita he jakavat laajoille yleisöille. Minua kiehtoi kysymys, miksi he kirjoittavat näitä kirjoituksia, mikä on niiden sosiaalinen motivaatio tai funktio?

Fairclough (1992, 75) esittää, että ”merkitys on sosiaalisesti motivoitunut” ja tällä hän tarkoittaa, että erilaiset sosiaaliset ja poliittiset syyt vaikuttavat siihen, miksi yhdistämme tietynlaiset merkitykset tietynlasiin merkkeihin. Faircloughin ajatus tekee ymmärrettäväksi, miksi käytämme tietynlaista sanastoa tietynlaisessa yhteydessä: sillä on eroa, puhutaanko vanhemmuudesta oikeutena vai velvollisuutena vai kenties molempina. Osassa aineistoni blogeista kirjoittaja ilmaisi avoimesti puheelleen sosiaalisen tai poliittisen motiivin kuten esimerkiksi ”*lapseton äiti*”, joka neuvotteli puheessaan oikeuksia ja identiteettiä marginaalista käsin tai samalla tavoin aborttikeskustelussa neuvoteltiin uudenlaista identiteettiä abortintekijöille ja konstruointiin oikeuksia siihen liittyen. Osassa teksteistä reflektointiin lähinnä niin kutsuttuja arkisen elämän ”pieniä hetkiä”. Jäin miettimään sellaisen puheen sosiaalista tai poliittista funktiota.

Blogit vaikuttivat lapsiperheen elämästä nousevalta päiväkirjamaiselta reflektiolta, jonka tarkoitus on jakaa vanhemmuuteen, omaan ja perhe-elämään liittyviä mietteitä muille ihmisille, mutta toisaalta tutkimukseni osoitti, että blogeja tarkemmin analysoimalla puheen seurauksia tuottava luonne piirtyi vahvasti esiin. Olipa siis kirjoittaja tarkoittanut tai ei, niin vanhemmuutta tai perhe-elämää reflektoidessaan hän samalla neuvotteli vanhemmille uutta identiteettiä, vahvisti vanhaa, konstruoi oikeuksia ja osallistui vanhemmuuden konstruointiin. Kiteytin sen, mitä nämä bloggaajat näyttivät tekevän: he puhuivat vanhemmuudesta. Sen he varmasti myös itse tunnistaisivat tehneensä, vaikka muuten saattaisi olla, että tätä tutkimusta lukiessaan he eivät tunnista blogiaan analyysistäni suoria lainauksia lukuun ottamatta. Vanhemmuudesta puhuminen on vanhemmuuden konstruointia, joten esitän, että yksinkertaisimmillaan näiden blogien sosiaalinen funktio on osallistua vanhemmuuden tuottamiseen muodossa tai toisessa.

Blogeihin liittyy myös kiinteästi mahdollisuus vuorovaikutuksellisuuteen. Aiempaan tutkimukseen perustuen pohdin esimerkiksi sitä, mitä Katja Repo (2009b, 102) väitöskirjassaan esitti eli että nykyvanhemmat pohtivat paljon perhettään. Runsaslukuinen vanhemmuusteemainen bloggaaminen näyttää vahvistavan sen, mistä Katja Repo raportoi muutamia vuosia sitten.

Aineistokokonaisuutta tarkastellessa näyttää siltä, että sen enempää blogien teemat, niiden kirjoittajat kuin kirjoittajien asemoituminen aiheeseensa eivät olleet erityisen homogeenisia. Teemat vaihtelivat vanhemmuuden ihanuudesta siitä kieltäytymiseen tai sen kieltämiseen. Kirjoittajat olivat miehiä, naisia, lapsettomia ja perheellisiä. Identiteettien määrittelyyn osallistuivat sekä vanhemmat itse että muut toimijat, kun he muotoilivat vanhemmuuspuhetta, jossa he soivat vanhemmille oikeuksia ja langettivat velvollisuuksia. Vaikka aineistoa ei voi kutsua homogeeniseksi, eri kirjoituksissa on kuitenkin yhdistäviäkin tekijöitä kuten seuraavissa alaluvuissa osoitan.

Myös toisten tutkijoiden tutkimukset herättivät blogeihin liittyviin kysymyksiä. Lähdeaineistoon perehtyessäni minusta oli hyvin kiinnostavaa, että blogeja pidetään nykyisin jopa uutistoimistojen veroisina tiedonlähteinä (Aalto & Uusisaari 2009, 63). Ovatko vanhemmat ja muut vanhemmuudesta puhujat löytäneet blogeista oman mediansa, jossa valta äänen käyttämisestä onkin heillä itsellään? Kuten edellä olen todennut, tuotetaan vanhemmuusaiheisia blogeja melko runsaasti, kun otetaan huomioon, että ne ovat yksityisten kansalaisten tuottamaa puhetta vanhemmuudesta. Jos sitä

vertaa vaikkapa siihen, kuinka montaa lehteä Suomessa julkaistaan⁶⁸, asettuu vanhempien itsensä esittämä julkisuuspuhe jo määrällisestikin kiinnostavaan valoon. Tommi Hoikkala (1993) esitti väitöskirjassaan, että suomalaiset vanhemmat jäivät mykiksi yleisjulkisuuksissa, koska heillä ei ollut tarjota journalistisesti kiinnostavia ratkaisuja vanhemmuuden kysymyksiin. Minun aineistoni kehyyksestä katsottuna vanhemmilla on paljon ja jatkuvasti sanottavaa. He näyttäisivät myös saaneen äänensä kuuluville.

Blogeissa merkillepantavaa on mielestäni myös se, että niiden kirjoittaminen näyttäisi siirtävän vanhempia objektin sijasta subjektiksi, heille määritellystä subjektiposiitiosta kohti diskurssin käyttäjyyttä. Silloin, kun puhujina ovat vanhemmat itse, he vaikuttavat näyttävästi enemmän oman vanhemmuutensa subjekteina kuin objekteina, joita asiantuntijat puheellaan ohjeistavat tai velvoittavat. Tämä jos jokin vaikuttaa mahdolliselta sosiaaliselta motiivilta. Tällaisesta tulokulmasta blogien ymmärtäminen vallitsevaa puhetapaa vastustavana puheena on perusteltua.

Aiemmin mainitsin, että aloitin analyysin lähtien liikkeelle vastapuheelle rakentuvasta ajatuksesta. On useasti todettu ja tutkimuksin osoitettu, että on olemassa vanhemmuuteen liitettyä velvollisuuspuhetta, joka on saanut hegemonisen aseman vanhemmuuspuheessa. Velvollisuuspuhoksen puheen esittäjiä näyttäisivät usein olevan erilaiset vanhempia ohjeistavien instituutioiden edustajat eli asiantuntijat, jotka myös saavat äänensä yhteiskunnassa hyvin kuuluville. (Vrt. Lahikainen 1989, Hoikkala 1993, Jallinoja 2006, Vuori 2001, Repo 2009b.) Vastapuheen idean mukaisesti minua kiinnosti, kenen intresseihin voisi kuulua tätä vallitsevaan puhetapaa vastustavan puheen esittäminen. Pidän vanhempia itseään potentiaalisina vastapuheen esittäjinä. Olihan tutkimuksin tuotettua tietoa siitäkin, että vanhemmatkin osallistuvat aktiivisesti vanhemmuuden määrittelyyn (Jallinoja 2006), ja siitä, että vanhemmat kyllä pohtivat perhettä (Repo, 2009b). Tietoa oli tuotettu myös siitä, että vanhemmilla oli sanottavaa vanhemmuuteen liittyvissä asioissa (Hoikkala 1993) ja että vanhemmat itse merkityksellistävät vanhemmuuttaan eri tavalla kuin mitä syyllistävistä ja velvollisuuksia painottavasta julkisesta puheesta voisi vanhemmuuden ymmärtää (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009).

Kiinnostuinkin siis siitä, miten vanhemmat itse tai muut ei-asiantuntijat merkityksellistävät vanhemmuutta, eli muotoilevatko he oikeuspuhetta. Kysyin tutkimuskysymyksissäni: *puhuvatko*

⁶⁸ Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 Suomessa julkaistiin yhteensä 179 eri sanoma- ja aikakauslehteä. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kulttuuri.html#aikakauslehdet. Blogilista.fi:ssä 14.11.2012 tehdyssä haussa, avainsanalla vanhemmuus löytyi 220 tulosta. <http://www.blogilista.fi/avainsana/vanhemmuus>.

ihmiset vanhemmuudesta oikeutena nykysuomessa? Kysyin myös jos puhuvat, miten he sen tekevät? Olen siis kiinnostunut siitä, esitetäänkö vanhemmuudesta puhetta oikeuksien ”valossa” eli liitetäänkö vanhemmuuspuheeseen oikeuspuhetta ja jos liitetään, miten se tulee olemassa olevaksi.

Kun tarkastelen näitä analysoimiani blogeja laajempänä puhekokonaisuutena, totean, että niissä kaikissa esitetään puhetta vanhemmuudesta jollakin tapaa oikeuksien valossa. Edellä oleviin diskurssi-käsitteeseen liittämiini piirteisiin perustaen totean, että tästä aineistosta nousi esiin selvästi, ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssi. Esitetty oikeuspuhe on kuitenkin muutakin kuin vanhemmuuden konstruointia oikeudeksi. Vanhemmuuteen liittyvä oikeus-diskurssi ei ole yksi ja ehyt kokonaisuus. Esitetty oikeuspuhe on paikoin suuresti toisistaan poikkeavaa ja paikoin taas hyvinkin yhteneväistä sisällöltään.

Monet tutkijat ovat esittäneet aiemmin, että julkisuudessa esitetty vanhemmuuspuhe on ollut velvollisuuspainotteista. Tällaisessa, ”vanhemmuus on velvollisuus” -diskurssissa tuotetaan vanhemmille velvollisuuksia ja odotuksia niiden täyttämistä tai kritisoidaan niiden laiminlyömisestä. Puheen motivaatioksi on esitetty esimerkiksi vanhempien ohjeistamista. Tähän verrattuna ja tämän aineiston valossa vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe näyttää vähemmän homogeeniseltä.

Joissakin teksteissä oikeuspuhetta konstruoidaan oikeuksien rajoittamiseen liittyen, toisissa taas puhutaan niiden puolesta avoimemmin vaatien tai hienovaraisemmin ja piiloisin muotoiluin neuvottelemalla. Sellaisessakin puheessa, jossa oikeuksia ei vaadita tai jossa niistä ei neuvotella hienovaraisemmin, lähtökohtana on olemassa oleva oikeus. Oikeus konstruoituu vastustavassa puheessa. Tällaisessa puheessa oikeutta saatetaan vastustaa tai koko kirjoitus voi toisaalta myös olla vastapuhetta oikeuksien epäämistä vastaan. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi jää silloin piiloksi, mutta se on silti olemassa.

Yhdistävää tässä diskurssissa on vanhemmuuden ja oikeuden käsitteiden yhdistäminen. Tällöin puheessa vanhemmuus yhdistyy tavalla tai toisella oikeuksien konstruointiin. Aineistossani esitetty oikeuspuhe on monimuotoisuudessaan rikasta. Sen voi nähdä kiinnittyvän erilaisiin laajempiin keskusteluihin, tuotetulle puheelle on löydettävissä monenlaisia funktioita ja puhujat käyttivät resursseja monipuolisesti. Seuraavaksi esitän, yhdistävien tekijöiden perusteella aineistosta temaattisin perustein kokoamissani alaluvuissa havaintoja ja tulkintoja yksityiskohtaisemmin.

7.1.1. Oma aika ja oikeus iloita ja nauttia vanhemmuudesta

Tämän teeman puitteissa blogeille oli leimallista kuvaus tiiviistä perhe-elämästä. Silmiinpistävän samankaltaista vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta esitettiin luvuissa 6.1., 6.6. ja 6.10. Oikeuspuhe liittyy olennaisesti intensiivisenä tuotettuun lapsiperhe-elämään. Vanhemmuus oikeutena -diskurssi koostuu näissä kirjoituksissa oikeudesta, jonka muotoilen *vanhemman oikeudeksi omaan aikaan*. Oikeuspuhe konstruoidaan näissä blogeissa implisiittisin muotoiluin ja se rakentuu eronteolle suhteessa vanhemman ja perheen arkeen. Implisiittisesti ilmaistut oikeudet perustuvat modaalisiin ilmauksiin. Vanhemman oikeudeksi asettuu vastuunjakamisen seurauksena mahdollistuva ”oma aika”, joka merkitään erityisenä ja josta puhujat iloitsevat. Vastuun jakamista ei itsessään tuoteta oikeutena, vaan se merkityksellistyy tekijänä tai kontekstina, josta käsin vanhemman oikeus konstruoidaan.

Oikeuspuhe liittyy hienovaraiseen identiteettineuvotteluun, jota vanhemmat tekevät. Oikeuspuhunta konstruoidaan erilaisissa puhekonteksteissa vastapuheena ”velvollisuusvanhemmuus”-diskurssille ja kiintymysvanhemman identiteettineuvottelun joustavana resurssina, johon oikeuspuhe liittyy ja silloin kun kirjoittaja uusintaa perhekeskeistä ja perhemyönteistä perhettä pohtivaa puhetaapaa. Kahdessa blogeista on viittaus myös kirjoittajan puolisoon, joka on saanut samankaltaisen mahdollisuuden eli oikeuden kuin puhuja. Pohdinkin näihin mainintoihin liittyen, kertooko tämä yhteiskunnallisesta tasa-arvoa vaativasta normista, jota noudattaakseen kirjoittajien pitää maininnoin tuottaa itsensä oikeuksissaan tasa-arvoisina kumppaninsa kanssa?

Luvuissa 6.4., 6.6., ja 6.7. oli vahvan myönteisesti vanhemmuutta merkityksellistävästä puhetta ja kiteytän esitetyn oikeuspuheen *vanhempien oikeudeksi iloita ja nauttia lapsistaan*. Yhdessä kirjoituksista vanhemman oikeus konstruoidaan vastapuheena uravanhemmudelle ja siihen liittyy rakkaus, läheisyys ja kiireetön lapsen liitetty vanhemmuudesta nautiskelu. Arki merkityksellistyy tässä kirjoituksessa nautintona, jonka puolesta kirjoittaja puhuu. Kaikista bloggaajista yhteensä kaksi esittelee itsensä isänä. Molempien blogeissa vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe esitetään juuri tästä näkökulmasta. Toisessa huoli tuotetaan oikeutena, koska isä merkityksellistää sen rakkauden ilmentymäksi. Faija-blogin kirjoittaja puolestaan merkityksellistää lapsensa kehityksen seuraamisen oikeutena, jonka kirjoittaja tuottaa upeana asiana.

7.1.2. Vanhemman velvollisuus taipuu oikeudeksi

Kolmannessa esiin nostamassani ”vanhemmuus oikeutena” -diskurssia edustavassa näytteessä, *vanhemman velvollisuudet kääntyvät oikeuksiksi*. Luvuissa 6.3., 6.7. ja 6.8. analysoiduissa kirjoituksissa

tuksissa oikeusdiskurssi liittyy sellaisiin vanhemmuuden ulottuvuuksiin, jotka perinteisemmin on merkityksellistetty vanhempien velvollisuuksiksi. Niissä kaikissa konstruoidaan vanhemmille oikeuksia ja neuvotellaan uudenlaisia identiteettejä. Tämän tyyppisen oikeusdiskurssin esiin nouseminen aineistosta oli kiinnostavaa siksikin, että kandidaatin tutkielmani pohdinnassa esitin tämänkaltaisen puheen olevan sekä tärkeä että luonnolliselta tuntuva tapa merkityksellistää vanhemmuutta eikä sitä siitä huolimatta voinut tunnistaa lainkaan silloisena aineistonani olleesta puheesta. Tämän kaltaisesta velvollisuuden oikeudeksi merkityksellistävästä oikeusdiskurssista ei juuri ole käsittäkseni raportoitu muissa tutkimuksissa.

Luvussa 6.3. analysoidussa blogissa esitetyn oikeuspuheen puhekonteksti on kotikuritukselta vastustavassa puheessa. Kirjoittaja ottaa lähtökohdaksi lapsen oikeuksien julistuksen. Vaikka lapsen oikeudet liitetään vanhempien velvollisuuksiin, kirjoittaja ei kuitenkaan jää puhumaan vanhempien velvollisuuksista. Sen sijaan esitettyään, mitä oikeuksia vanhemmilla ei ole, koska lapsen oikeudet eivät niitä salli, hän jatkaa esittämällä, mihin vanhemmilla on lupa. Kirjoittaja tarjoaa ”*turvallisimpana sitä, että vanhemmille opetetaan rakentavia ja lasta kunnioittavia kasvatustaitoja ja lisätään mahdollisuuksia pitää yllä väkivallatonta, turvallista arkea*”. Tässä puheyhteydessä kirjoittaja tulee tuottaneeksi implisiittistä oikeuspuhetta, jossa vanhemmuus konstruoidaan esimerkiksi oikeutena huolehtia uuden ihmisen kokonaisuudesta sekä oikeutena huolehtia uudesta ihmisestä. Edellä mainitut oikeudet ovat lapsen oikeuksiin liittyviä ja näin ollen vanhempien velvollisuuksia, mutta kirjoittaja tuottaa ne myös vanhempien oikeuksina.

”*Huolen pitoa*” -blogin kirjoittaja konstruoi huolen ja pelon oikeutena. On käsittäkseni tavallista, että huoli ja pelko merkityksellistetään ei-toivottavaksi, tai esimerkiksi velvollisuusdiskurssista katsoen vanhemman velvollisuudeksi. Tämä kirjoittaja kuitenkin tuottaa huolen ja pelon niin, että ne asettuvat oikeuksiksi eli ”*saa olla huolissaan ja peloissaan elämän loppuun asti*”. Vanhempi ei siis ole velvollinen kantamaan huolta lapsestaan elämänsä loppuun asti, vaan hänellä on onni ja oikeus saada kantaa huolta ja olla peloissaan.

Luvussa 6.8. analysoidussa blogissa esitetään vastapuhetta perinteiselle asiantuntijapuheeksi tunnistettavalle vanhempien ohjeistavalle puheelle. Samalla kirjoittaja konstruoi vanhemmuuteen liitettyä implisiittistä oikeuspuhetta. Kirjoittaja puhuu menneisyyden vanhemmuuteen liittämänsä ”*jäykän näennäiseen johdonmukaisuuteen*” perustuvaa kasvatustapaa vastaan ja sille vaihtoa tarjotessaan ja itse vanhempiä ohjeistaen hän tulee konstruoineeksi vanhempien oikeuksia. Kirjoittaja tuottaa vanhempien oikeudeksi ja velvollisuudeksi olla rehellinen ja autenttinen lastaan kohtaan.

Tätä aineistoa vasten tarkastellen näyttäisi, että vanhemmat kyllä konstruoivat oikeuspuhetta, joka asettuu velvollisuuspuheen vastadiskurssiksi. Julkisesti esitetyssä vanhemmuuspuheessa on siis myös sen kaltaista puhuntaa, jossa vanhemman velvollisuus konstruoituu oikeutena. Tässä aineistossa puhetta muotoilevat vanhemmat itse ja puheen voi nähdä neuvottelevan vanhemmille identiteettiä lapsistaan nauttivina, iloitsevina ja lapsiaan arvostavina ja heille hyvää tahtovina.

7.1.3. Lapsettomaan vanhemmuuteen liittyvä oikeuspuhe osana oikeusdiskurssia

Neljäs kokoamani kiteytys blogeissa esitetystä ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssin sisällöstä on yhdistävältä tekijältään poikkeava sillä tavoin, että se liittyy vanhemmuuteen, jota ei ole fyysisesti olemassa. Se on oikeuspuhetta, *jossa vanhemmuus esitetään luvanvaraisena, valintana ja kaipuuna*. Luvun 6.2. kahdessa alaluvussa⁶⁹, kyseisen blogin kommentteissa, luvussa 6.5. ja 6.9. vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe liittyy keskusteluun, jossa oikeuksia konstruoidaan suhteessa sellaiseen vanhemmuuteen, joka mahdollisesti ei koskaan toteudu.

Yhdessä näistä blogeista kommentteineen oikeuspuhe liittyy aborttioikeus-keskusteluun, toisessa lasten saamisen ehdollisuuden puolesta argumentoivaan keskusteluun ja kolmannessa lapsettomuuteen liitettyyn puheeseen. Kaikissa näissä konstruoidaan vanhemmuus jossain muodossaan, vaikka puhe liittyy mitä suurimmassa määrin tilanteeseen, jossa mahdollisesti lasta ei haluta synnyttää, lasta halutaan, mutta sitä ei ole saatu tai lasta ei haluta antaa synnyttää, koska potentiaalisia vanhempia ei katsota tehtävänsä kelpoisiksi. Vanhemmaksi merkityksellistämiseen näyttäisi tämän aineiston perusteella tulkiten riittävän mahdollisuus vanhemmaksi tulosta.

Aineistossani vanhemmuuteen liittyvä oikeuspuhe on siis mahdollisesti lasta vaille jääviin, mutta vanhemmiksi merkityksellistettyihin ihmisiin liittyvää oikeuspuhetta. Esitetty oikeuspuhe on kirjavaa sikäli, että kaikissa konstruoidaan eri oikeuksia, ja myös siksi, että yhdessä vaaditaan, toivotaan tai esitetään oikeuksien rajoittamista, toisessa rajoittamisen ylläpitämistä ja kolmannessa oikeuksia, joita kirjoittaja ei vielä koe itsellään olevan. Yhteistä niille on fyysisen vanhemmuuden puuttumisen lisäksi vanhemmuuspuheen sitoutuminen jo olemassa olevaan vanhemmuuteen liitettyyn oikeuteen.

⁶⁹ Luvuissa 6.2.2. ja 6.2.4.

”Abortin vastustus” -keskustelussa vaaditaan, että naisella on jatkossakin oltava oikeus kieltäytyä äitiydestä tai tulla äidiksi. Kahdessa muussa blogissa kirjoittajien esittämä ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssi jää kirjoituksissa implisiittiseksi. Oikeuspuhe paljastuu kun kirjoittaja argumentoi sitä vastaan eli vaatimus lapsen saannin ehdollisuudesta tuottaa jo olemassa olevan vapaan oikeuden saada lapsia. Lapsettomuusaiheisessa blogissa puolestaan on marginaalista käsin esitettyä vastapuhetta, joka on kohdistettu vanhemmille, joilla on lapsi, ja niille, jotka eivät halua lapsia. Siinä kirjoittaja neuvottelee oikeudesta saada kaivata perheeseen lasta ja toisessa kohdin ylipäättään oikeutta tulla äidiksi. Kaikki ne siis konstruoivat vanhemmuus on oikeus -diskurssia, vaikka se ei tapahdu samalla tavalla kuin jos se olisi esimerkiksi esitetty vaatimuksena. Tässä yhteenvedon osassa käsiteltyä aineistoa tarkastellessa on mielestäni huomionarvoista myös se, että vanhemmuuteen liitetty oikeuspuhe ei ole vain vanhempien oikeuksien puolesta puhumista, kuten helposti voisi olettaa. Se on myös puhetta, joka liittyy vanhempien oikeuksien rajoittamiseen. Kiinnostavana ja yllättävänäkin pidin myös sitä, että vanhempien oikeuksien rajoittamiseen liittyvä puhe osallistuu vanhempien oikeuksien konstruointiin ja samalla se uusintaa vanhempien olemassa olevia oikeuksia, vaikka puheen funktio onkin alkuperäisesti vastapuheessa. Se minkä puolesta puhutaan, konstruoi myös sen, mitä vastaan puhutaan.

7.2.Miten ”vanhemmuus on oikeus” -puhetta tuotetaan?

Tämä tutkimuskysymys pitää sisällään monenlaisia tarkastelukulmia ja tarjosi myös useita vastauksia. Oikeuspuhe oli avointa ja se oli myös piiloon jäävää, jonka esiin kaivamiseen tarvittiin analyttisiä työkaluja. Oikeuksia tuotettiin identiteettineuvotteluissa vaatien ja kontrolloiden. Konstruointiin osallistuivat vanhemmat itse mutta myös muut ihmiset. Seuraavissa alaluvuissa kokoan yhteen temaattisesti eksplisiittiseen ja implisiittiseen oikeuspuheeseen liittyviä löydöksiäni ja kokoan myös vanhempien oikeuksiin ja marginaaliin liittyviä huomioitani sekä identiteettineuvotteluiden ja oikeuksien suhteeseen liittyviä huomioita ja lopuksi puhetta, jossa vanhempien ja lasten oikeudet konstruoidaan samoina.

7.2.1. Eksplisiittinen oikeuspuhe

Vaikka eksplisiittisten oikeuksien löytyminen oli ennemminkin havaintojen keräämistä kuin analyysia, oli kiinnostavaa saada tämän aineiston tarjoama vastaus kysymykseen, minkälaista on tämän päivän vanhemmuuteen liitetty avoin oikeuspuhe. Eksplisiittiseen oikeuspuheeseen liittyvä analyysi puolestaan tuotti tietoa esimerkiksi siitä, mitä oikeuspuheella tehdään, miten oikeuksista puhutaan ja millaiseen keskusteluun niillä osallistutaan.

Kun puhuttiin eksplisiittisesti oikeuksista, jotka liittyivät vanhemmuuteen, puhuttiin muun muassa abortin kieltämistä vastaan. Koska blogin kirjoittaja tukeutui poliittiseen retoriikkaan, oli loogista, että siinä esitettiin runsaammin avointa oikeuspuhetta kuin muissa kirjoituksissa. Siinä tuotettu oikeuspuhe liittyi naisen oikeuteen omaan ruumiiseensa, omasta elämästään päättämiseen, oikeuteen luopua äitiydestä, oikeuteen ryhtyä äidiksi. Se oli myös oikeutta äitiyteen, oikeutta vanhemmuuteen, naisen oikeutta pohtia raskauden jatkamiseen liittyviä ratkaisuja. Oikeus tuotettiin sekä oikeutena kieltäytyä vanhemmuudesta että oikeudesta alkaa vanhemmaksi. Tämä oli vasta- ja vaatimuspuhetta, jossa tukeuduttiin valinnanvapaus-diskurssiin. Valinnanvapaus tuotettiin vanhempien oikeudeksi kun kirjoittaja puhui oikean perheenperustamisajankohtaan liittyvää yhteiskunnallista normia vastaan ja äidin oikeudeksi, kun hän puhui abortin kieltämistä vastaan.

”Kotiäitiys – oikeus vai velvollisuus?” -blogissa eksplisiittinen oikeuspuhe ilmaistiin otsikossa, mutta blogitekstissä oikeuspuhe muotoillaan implisiittisin ilmauksin. Joissakin puheenvuoroissa esitettiin eksplisiittistä oikeuspuhetta, joka oli kieltävää. Puhuttiin siis siitä, mihin ei ole oikeutta. Tällaista puhetta edustavat puheenvuorot, joissa esitettiin, että vanhemmalla ei ole oikeutta saada ehdotonta rakkautta, ja argumentoitiin lapsettoman ihmisen lapsen kaipaamisoikeuden puolesta sekä äidin työhön paluuoikeuden puolesta. Poliittisesti motivoituneessa puheenvuorossa vanhemmuuden luvanvaraistamisesta konstruointiin eksplisiittisesti oikeus hankkia jälkikasvua, vaikka itse argumentointi kohdistui edellä mainittua vapaata lastenhankintaoikeutta vastaan. Muuta eksplisiittistä vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta oli myös adoptio-oikeutta sivunneissa puheenvuoroissa, jotka liittyivät vanhemmuuden luvanvaraisuuden puolesta puhuvaan blogiin. Oikeuspuhetta muotoiltiin kaikkia koskevan tasa-arvoisen adoptio-oikeuden puolesta puhuttaessa ja kun kirjoittajat viittasivat homoparien adoptio-oikeuksiin.

7.2.2. Implisiittinen oikeuspuhe

Avoimesti ilmaistun oikeuspuheen jäljittämisen jälkeen hain siis tutkimuskysymykseeni vastausta kieleen liittyvällä analyysillä. Analyysiin perustuvaa oikeuspuheen jäljittämistä ja kielenkäyttöön perehtymistä vaatii sen selvittäminen, millä muulla tavoin oikeuksia voidaan ilmaista. Keskeinen lähtökysymys tutkimukseni kannalta oli kysymys, mikä on oikeus? Perustin oikeuspuheen jäljittämisen ajatukseen siitä, että oikeudet hallitsevat nykykäsitystä siitä, mikä on sallittua tai luvallista⁷⁰ ja että kielen *modaalisilla* aineksilla puhuja voi ilmaista, onko asiantila hänen mielestään tai

⁷⁰ <http://plato.stanford.edu/entries/rights/>

yleisesti ottaen esimerkiksi *mahdollinen*, *luvallinen* tai *pakollinen* (Hakulinen, Vilkuna, Korhonen, Koivisto, Heinonen & Alho 2004, 1479, 1481).

Tämän kaltainen kielen tarkastelu teki mahdolliseksi sellaisen oikeuspuheen jäljittämisen, joka ei ollut niin ilmeistä ja avointa kuin suora oikeuksista puhuminen. Puheen implisiittisiin ilmauksiin sisältyy monta muutakin vaikuttavaa tekijää kuin vain modaalisuus, kuten analyysi osoitti. Kielenkäyttäjät hyödyntävät puheessaan monenlaisia resursseja. Kuten odotettavissa oli, tutkimukseni ei tuottanut tuloksenaan vain yhtä tapaa, jolla tavoin vanhempien oikeuksia tuotetaan.

Vanhemmuuteen liitettyjä oikeuksia tuotettiin osana muuta keskustelua, mutta myös niin, että implisiittinen oikeuspuhe oli keskeistä, jolloin puheen funktio oli oikeuksien tuottamisessa. Implisiittinen oikeuspuhe oli usein arkeen liittyvää tai sitten siitä erotuksena nousevaa. Lapsiperheen intensiivinen elämä asettui vastuusta vapautumisen kautta asiaksi, jota vasten oikeuspuhe konstruointiin. Mahdollisuuksina ja lupana ilmaistuja oikeuksia olivat esimerkiksi oikeus omaan aikaan, omissa ajatuksissa olemiseen ja omiin juttuihin. Vanhemmuuteen liitettyä piiloista oikeuspuhetta muotoiltiin myös, kun vanhemmuus merkityksellistettiin iloksi ja nautinnoksi. Tällaisissa esityksissä vanhemmuuteen liitettiin oikeus rakkauteen, läheisyyteen, nautintoon. Eräs puhuja merkityksellisti iloksi oikeuden huoleen ja pelkoon. Kolmas tällainen implisiittinen oikeuskonstruktio liittyi siihen, että vanhempi saa kokea lapsensa kasvun ja kehityksen vaiheita. Implisiittisiin ilmauksiin perustui myös sellainen oikeuspuhe, jossa perinteisesti vanhemman velvollisuuksiksi asetuvat asiat konstruointiin oikeuksina. Tällainen implisiittisesti ilmaistu oikeuspuhe oli vahvasti myönteisellä tavalla vanhemmuutta merkityksellistävää, perhemyönteistä sekä lasta ja vanhemmuutta arvostavaa puhetta. Se oli myös leimallisesti perhettä, vanhemmuutta ja lapsiin liittyvän elämän reflektointia. Muotoillut oikeudet olivat ilonaiheita eivätkä vaatimuksien kohde. Näkisin, että tällainen oikeuspuhe on juuri sellaista hienovaraista neuvottelua ja niiden Kenneth J. Gergenin (1999, 49) tarkoittamien generatiivisten diskurssien luomista, joilla vastustetaan vallitsevaa tapaa puhua vanhemmuudesta.

Implisiittinen oikeuspuhe ei kuitenkaan aina ollut näin valoisalla tavalla lapsi- ja perhemyönteistä. Se oli myös elämän vaikeisiin tilanteisiin liittyvää puhetta. Näin oli esimerkiksi blogeissa ja kommentteissa, jotka liittyivät aborttioikeuteen. Oikeuspuhe aktualisoitui kontekstissa, jossa perättiin oikeutta valita, alkaako ylipäättään äidiksi vai eikö alkaa. Se oli myös puhetta, jossa puhuttiin sen puolesta, että olisi oikeus surra kykenemättömyyttä äitiyteen ja että äidillä on oikeus turvata oma terveystensä sikiön elämän kustannuksella. Se oli puhetta siitäkin, kuinka äidillä pitäisi olla

ensisijainen oikeus päättää, tehdäänkö abortti vai eikö tehdä. Isällekin esitettiin puheoikeutta aborttiasiassa.

Myöskin implisiittisesti esitettiin oikeuspuhetta, jossa puhuttiin oikeuden epäämisen puolesta. Implisiittisesti tuotettiin puheyhteisön normina se, että naisella ei ole oikeutta päättää tehdä aborttia. Äidiltä haluttiin kieltää oikeus päättää abortista sikiön elämän kustannuksella ja ihmisiltä haluttiin kieltää vapaa lapsensaantioikeus. Implisiittisen oikeuspuheen jälkeen tarkastelen vielä yhtä implisiittisesti ilmaistua asiaa, joka analyysissä nousi esiin pohtien, mitä marginaaliin liittyviä vastauksia ja jatkokysymyksiä aineistoni tulkinta tuotti.

7.2.3. Vanhemmuus marginaalissa?

Koska useimmat näistä analysoiduista blogeista joko perustuivat vanhemmuuden ja perhe-elämän tarkastelulle tai niihin olennaisesti liittyy vanhemmuuteen liitettyä puhetta, on vaikea nähdä kirjoittajien puhuvan marginaalista käsin. Toisaalta kuitenkin voidaan kysyä, miksi vanhemmat ylipäänsä bloggaavat tästä aiheesta? Kertooko se kuitenkin myös marginaalissa olosta kuten Hoikkalan (1993) tutkimuksen perusteella voisi päätellä ja siitä, että vanhemmat pyrkivät saamaan äänensä kuuluville julkisessa puheessa? Kyseessä ei näyttäisi olevan tietoinen vaatimus vanhemmuuden ymmärtämistapojen muuttamiseksi, neuvottelua ja generatiivisten diskurssien luomista. Edes niissä kirjoituksissa, joissa oli selvää oikeuksiin liittyvää vaatimuspuhetta, ei vaadittu muutosta vanhemmuuden ymmärtämistavoissa. Niissä puhuttiin puolesta ja vastaan suhteessa eri asioihin, mutta vanhemmuutta jonkinlaiseksi konstruoiva puhe oli tuotettu puheeseen implisiittisenä. Siitä huolimatta aineistonani olleet blogit ovat mitä suurimmassa määrin vanhemmuuden konstruointia.

Aineisto antoi joitakin kertoja aihetta kysyä marginaaliin positioitumiseen liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi silloin, kun yksi puhujista asettui me-muotoisella puheellaan puhumaan naisen oikeuksista abortti-kysymyksessä, syntyi vaikutelma, että kirjoittaja neuvottelee hiljaa oleville potentiaalisille tai olemassa oleville abortintekijöille toisenlaista identiteettiä oikeuksineen. Toinen blogikirjoittaja taas esitti vanhempien marginalisointia tuottamalla ajatusmallin lasten hankinnan luvanvaraistamisesta. Provosoiva ajatus vanhemmiksi haluavien ihmisoikeuksien rajoittamisesta siirtää heidät marginaaliin, josta katsottuna keskiö ja valta ovat siis muualla. Kirjoittaja ei itse liittänyt itseään tässä tekstissä vanhempien joukkoon. Tämä haastavaksi tunnistettava tapa lähestyä yhteiskunnallista kysymystä tuli vastaanotetuksi todellisena ehdotuksena, vaikka se houkutteleekin pohtimaan, onko kirjoittaja tarkoitus ollut lähestyä vanhempia syyllistävää keskustelua ironian

keinoin. Blogissa esitetty vanhempien ihmisoikeuksien rajoittaminen sai osan kommentoijista esittämään vasta-argumentin vanhempien marginalisoinnille. Kommentoija puuttui myös esityksen eettisiin ulottuvuuksiin. Yksi kommentoija argumentoi maltillisesti bloggaajan esitystä vastaan. Tämän blogin puheessa vanhemmat eivät siis olleet marginaalissa, mutta heille tarjottiin paikkaa siellä ja tämä herätti myös vastustusta.

Kolmas marginaalista käsin identiteettineuvotteluksi tulkitsemani puhe liittyi mielenkiintoiseen ja aineistossani poikkeukselliseen vanhemmuuspuheeseen. Siinä puhuja oli äidiksi itsensä merkityksellistävä lapseton henkilö. Kirjoittaja neuvotteli itselleen oikeutta saada tuntee kaipuuta elämään, jossa perheessä on lapsi. Keskiöön näyttivät asettuvan ihmiset, joilla on lapsia tai jotka ovat omasta tahdostaan lapsettomia, ja kirjoittaja esittää vastapuhetta keskiöön päin. Vanhemmuuteen liitetystä oikeuksista siis puhuttiin sekä marginaalista käsin että sinne vanhempia sijoittaen. Kaikki marginaalissa olemiseen liittyvät huomiot, olivat sellaista vanhemmuuteen liitettyä oikeuspuhetta, jossa vanhemmalla ei ole lasta. Yhdessä tekstissä puhuttiin sen puolesta, että äidillä tulisi olla oikeus päättää, synnyttääkö hän lapsen vai ei, toisessa esitettiin vapaan lapsensaantioikeuden ehdollisuutta ja kolmannessa oikeuksista neuvotteli lapseton äiti.

Näyttää siis siltä, että kun poiketaan normatiivisesta vanhemmuudesta, jossa tullaan raskaaksi, synnytetään lapsi ja huolehditaan lapsesta ja lapsi selviytyy hyvin, siirrytään marginaalien alueelle. Yksi aborttikeskustelun kommentoijista muotoili normin ”*ei ole moraalista lupaa tehdä aborttipäätöstä*”. Tästä normista poikkeaminen positioidi aborttoijan marginaalin. Äiti, joka ei ole onnistunut yrityksissään ylläpitää alkanutta raskautta, ei myöskään ole norminmukainen ja siksi siis neuvottelee identiteetistään ja oikeuksistaan suhteessa lapsen saaneisiin. Kun taas puututaan ihmisten vapaaseen oikeuteen lisääntyä, puututaan ihmisoikeuksiin, niitä rajoittaen. Rajoitetuilla ihmisoikeuksilla varustetut ihmiset ovat marginaalissa, heillä ei ole samanlaista valtaa kuin täysillä ihmisoikeuksilla olevilla tai niillä, jotka päättävät heidän lisääntymisestään. Enemmistö vanhemmuuteen liitetystä oikeuskonstruktiosta oli tuotettu kuitenkin täysin toisesta positiosta. Näissä puheenvuoroissa norminmukaiset vanhemmat olivat aktiivisia ja diskursseista tuli heille resurssi. Johtopäätökseni on, että normina olevan vanhemmuuden mitat täyttävät vanhemmat eivät näyttäisi olevan marginaalissa, mutta kuten analyysini osoitti, he eivät ole ainoa ihmisryhmä, jotka merkityksellistyvät vanhemmiksi.

7.2.4. Identiteetit, oikeudet ja oikeusdiskurssi

Oikeuksien ja velvollisuuksien perkaamiseen puheesta liittyy kiinteästi identiteetin tarkastelu⁷¹. Olen tässä tutkimuksessa ollut kiinnostunut oikeuksista, joita vanhemmille suodaan ja määritellään ja, koska identiteetti ja oikeudet liittyvät kiinteästi toisiinsa, olen samalla päässyt tarkastelemaan, millaisia identiteettejä vanhemmille tuotetaan tai he itselleen tuottavat. Kuten analyysini osoittaa, oli aineistossani esiintyvä oikeuspuhe usein myös identiteettineuvottelua. Suurimmassa osassa analysoimistani blogeista ja myös niissä, jotka putosivat pois analyysistä, kirjoittajat määrittävät itse itsensä ja puhuvat kokemuksistaan vanhempina. Heille langenneet tai heidän itsensä määrittelemät identiteetit asettuivat käyttäjiensä resursseiksi. (Vrt. Jokinen ym. 2000, 38–39.)

Aineistoni osoittaa myös, että identiteettineuvottelua voidaan käydä monentasoisesti. Sitä voidaan tehdä niin, että uuden identiteetin voidaan ajatella koskevan laajempia ihmisjoukkoja, tai kapeammin eli niin, että se koskee vain puhujaa itseään tai muutoin kapeampaa ihmisjoukkoa tai väestönosaa.

Esimerkiksi kun kiintymysvanhemmaksi itsensä nimeävä äiti käyttää joustavasti ”kiintymysvanhemmuus”-diskurssia ja konstruoi itselleen oikeuksia, hän samalla neuvottelee identiteetistä, johon kyseiset oikeudet kuuluvat. Kun äitiydelle ja lapselleen elämänsä omistanut äiti konstruoi oikeutta omaan aikaan, muuntuu käsitys siitä, millaista on kiintymysvanhemmuus. Se on lapselleen omistautumista, lapsentahtisuutta mutta se on myös omaa aikaa. Näin ristiriitaiset asiat liittyvät hienovaraisessa ja monimuotoisessa neuvotteluprosessissa yhteen. Kun vanhempi tuottaa itsensä intensiiviseen lapsiperheen elämään sitoutuneena ja liittyy siihen lähes hartaalta vaikuttavaa kuvausta itselleen langenneesta mahdollisuudesta, tuo poikkeuksena ja ilona merkityksellistetty mahdollisuus tuottaa vanhemmalle paitsi oikeuden myös uuden identiteetin. Kaikki tämä tapahtuma rakentuu elämän mittakaavassa pieneltä vaikuttavaan tilannekuvaukseen ja puhujan oman elämän reflektointiin.

Jos taas tarkastelee laajemmin aineistossa konstruoituja oikeuksia, voi nähdä, että edellä mainitun kaltaisiin elämän pieniin hetkiin pysähtyvät kuvaukset voivat olla osa laajempaa yhteiskunnallista

⁷¹ Toimijan itselleen ja toisille tai muiden itselle olettavat oikeudet ja velvollisuudet ja ominaisuudet ovat Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2000, 38–39) mukaan identiteetti. Väljänä yläkäsitteenä pidetty identiteetti muovautuu diskurssissa. Diskurssin käyttäjän käsitettä käytetään, kun kuvataan ihmisen kykyä hyödyntää erilaisia diskursseja. Diskurssin käyttäjän käsite pitää sisällään ajatuksen, että ihminen voi itse määrittää itseään ja puhua kokemuksistaan valintansa mukaan. Näin ihminen ei jää yhden position vankilaan kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen (2000, 39) asian ilmaisevat (sit. Davies & Harré 1990, 46–52; Fairclough 1989, 39; Wooffitt 1992, 193.)

keskustelua. Kiireettömän kotiaamun puolesta argumentoiva äiti tuottaa samalla vastapuhetta yhteiskunnallista normia vastaan. Hän myös neuvottelee vanhemmille identiteettiä, johon kuuluu oikeus pitää elämässään muutakin sisältöä kuin työ. Tai kun keskosvauvan isä pohtii sitä, kuinka hän voi olla onnellinen saadessaan kantaa huolta vauvastaan, tämä isä esittää vastapuhetta ”velvollisuusvanhemmuus”-diskurssiin nähden. Vanhemmuutta ei konstruoida huolehtimis-velvollisuuden kautta vaan merkityksellistämällä vanhemman huoli oikeudeksi: huoli tulee tuotettua rakkauden ilmentymänä. Vanhemman identiteettiin siis neuvotellaan oikeus olla huolissaan, jolloin vanhemmuus näyttäytyy aivan toisenlaisena kuin se vanhemmuus, jossa vanhemman pitää kantaa huolta lapsestaan, eli velvoitetaan siihen.

Tässä aineistossa vanhemman identiteettiin ei aina tarvittu lasta. Lapsen liittyvää pohdinta silloinkin kuitenkin oli. Vanhemman identiteettiin näytti riittävän se, että kirjoittaja halusi äidiksi, vanhemmuus oli mahdollinen tai raskaus oli saatettu alkuun, mutta sitä ei välttämättä viedä loppuun. Näille lapsettomille vanhemmille konstruointia tai heiltä haluttiin evätä oikeus. Vanhemmuuteen liitetyn oikeusdiskurssin monimuotoisuus kietoutuu tiiviisti juuri identiteetti-neuvotteluihin. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi pitää sisällään uusien oikeuksien konstruointia tai neuvottelua vanhempien oikeuksien puolesta, mutta paradoksaalisesti se pitää sisällään myös neuvottelua olemassa olevien oikeuksien purkamiseksi. Kun uusia oikeuksia konstruoidaan, samalla vanhempien identiteetti muuttuu ja siihen liitetään uudenlaisia piirteitä. Kun vanhempien oikeuksia halutaan karsia, muokataan myös vanhempien identiteettiä. Blogista riippuen vanhempien oma rooli vaihteli kohteesta aktiiviseen neuvottelevaan diskurssin käyttäjään. Toiset kirjoitukset olivat puheeltaan aktiivisia, mutta hienovaraisia, toiset taas aktiivisia ja avoimen vaativia ja jopa hyökkääviä.

7.2.5. Lapsen oikeus on vanhemman oikeus – vallanvaihtopuhetta

Osassa aineistoa konstruointia lapsen ja vanhemman oikeudet samoiksi. Se herätti monenlaisia jatkokysymyksiä ja ajatuksia, alkaen oikeuksien ja velvollisuuksien yhteydestä ja päättyen ”kumpi oli ensin” -tyyppisiin kysymyksiin. Seuraavassa kokoa tiivistettynä esittämäni kysymykset, vastaukseni ja jatkokysymykseni. Tämä ensimmäinen tarkastelemani kysymys ei kuulu tutkimuskysymysteni joukkoon, eikä saa vastaustaan tässä tutkimuksessa, mutta se johdattaa mielestäni kiinnostavaan näkökulmaan.

Jos on niin, että oikeus ja velvollisuus muodostavat pakottavan yhteyden kuten Christian Staerklé ja Willem Doise (2005, 280–281) esittävät, kenen velvollisuuksia nämä lasten ja vanhempien oikeudet ovat? Lapsen oikeus on luonnollisestikin vanhemman velvollisuus, mutta jos nuo oikeudet konstruoidaan myös vanhemman oikeuksiksi, kuten esimerkiksi luvussa 6.3., kenen velvollisuuksia vanhempien oikeudet ovat?

Vaikka en osaa tämän tutkimuksen aineistoon perustuen antaa vastausta kysymykseeni, näen kysymyksen johtavan tärkeään pohdintaan. Olen itse jo kandidaatin tutkielmassani todennut, että on perusteltua olettaa, että vanhemmuuden merkityksellistäminen oikeudeksi vaikuttaa olennaisesti siihen, miten vanhempina ollaan ja millaista kohtelua lapset perheissään saavat. Jos kävisi niin, että vallitsevaksi puhettavaksi nousisi, ”vanhemmuus on oikeus”-diskurssi, mitä se merkitsisi laajemmin yhteiskunnallisesti? Millaisia vaikutuksia sillä voisi ajatella olevan? Ilman erityistä ennustamisen kykyä voitaneen olettaa että se vaikuttaisi yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin. Jos vanhemmat ovat olleet vanhemmuuden määrittelyn marginaalissa, kuten aiemmista tutkimuksista voi päätellä, on kyse pääsemättömästi myös valtasuhteiden muuttumisesta (vrt. Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 12). Diskurssit ja valta liittyvät toisiinsa kiinteästi. ”Vanhemmuus on velvollisuus” -diskurssi nostaa esimerkiksi asiantuntijapuhujat asemaan, jossa he velvollisuuksista johtuen kontrolloivat ja ohjeistavat vanhempia. Vanhemmat taas ovat vastaanottava ja kontrolloitu osapuoli. Voidaan ajatella, että vanhemmat ovat tässä yhteydessä enemmän objekteja kuin subjekteja. Jos vanhemmuus onkin oikeus, kenelle valuu asiantuntijoiden valta? Vastaan tähän, että vanhemmille itselleen.

Sellaiset lasten oikeudet, jotka ovat merkityksellistettävissä myös vanhempien oikeuksiksi, ovat sisällöltään sen kaltaisia, että velvollisuusparin löytäminen tuntuu aluksi hieman haastavalta, jollei peräti mahdottomalta. Nämä oikeudet ovat aineistossani esimerkiksi oikeutta huolehtia lapsestaan ainutlaatuisena, jatkuvasti läsnä olevana, oppivana, oivaltavana, itseään ilmaisevana, osallistuvana. Voivatko nämä olla kenenkään muun velvollisuuksia kuin vanhempien? Jos vanhemman oikeudeksi tunnustettaisiin esimerkiksi oikeus huolehtia lapsestaan aina läsnä olevana eikä samalla tulisi velvollisuus taata tähän edellytykset vanhemmalle? Tai jos vanhemman oikeus on huolehtia lapsestaan ainutlaatuisena, miten taata vanhemman oikeuden toteutuminen? Voisi olettaa, että se tarkoittaisi ainakin jonkinasteista tai jopa radikaalia asiantuntijatiedon päivittämistä. Hyväksi vanhemmaksi valmentavan ja ohjeistavan asiantuntijatiedon ja -puheen sisällön pitäisi muuttua. Jos lapsesta huolehtiminen ainutlaatuisena on vanhemman oikeus, asiantuntijuus näyttäisi asettuvan perheen sisälle. Pelkästään tämän yhden oikeuden tunnustaminen oikeudeksi haastaa ajattelemaan sitä, minkä kaiken pitäisi muuttua, mutta myös sitä, kuinka paljon nykyisissä vanhempien

oikeuksissa on jo sisään ladattuna muuta eksplikoimatonta ”oikeussisältöä”. Onko esimerkiksi oikeus huolehtia lapsestaan ainutlaatuisena osittain sisällä jo hoivapoliittisissa oikeuksissa?

Näyttäisi siis siltä, että lapsen oikeus tuottaa vanhemmalle velvollisuuden, johon liittyvää ”velvollisuus”-diskurssia yhteiskunnalliset instituutiot valvoessaan ja kontrolloidessaan ylläpitävät ja uusintavat. ”Oikeus”-diskurssi on aineistossani usein myös vastapuhetta, jossa siis konstruoidaan vanhemmille oikeuksia ja siten neuvotellaan uudenlaisia identiteettejä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 39).

7.3.Oikeuspuheen samankaltaisuudet aiemman tutkimuksen kanssa

Tutkimusraporttini viimeiseen lukuun olen koonnut analyysin tuloksia aiempien tutkimusten peilipintaa vasten. Kun tein lähdekirjallisuuden hakuja ja kävin läpi vanhemmuudesta tehtyjä aiempia suomalaisia tutkimuksia, löysin monenlaista vanhemmuuteen liitettyä oikeustarkastelua. Vaikka tutkimuksessani en ensisijaisesti etsinyt sellaista oikeusnäkökulmaa, josta näissä tutkimuksissa vanhemmuutta lähestyttiin, en luonnollisestikaan voinut enkä halunnutkaan jättää aineistosta pois sellaista oikeuspuhetta, joka liittyi tähän ”muuhun” oikeustarkasteluun. Seuraavaksi esitän tiivistetysti ne yhteneväisyydet, jotka nousivat aineistosta suhteessa aiempaan tutkimukseen.

7.3.1. Kotihoitoa vai valinnanvapautta

Ensimmäisenä totean, että muutamissa aineistoni kirjoituksissa esiin noussut oikeuspuhe liittyi tavalla tai toisella hoivapoliittisiin oikeuksiin. Katja Repo (2009a) puhuu oikeudesta saada ja antaa hoivaa. Hän mainitsee, että kotihoito on tärkeä oikeus, potentiaalinen mahdollisuus ja myös velvollisuus, jonka kulttuuri antaa. Tämän kaltaista oikeuspuhetta minunkin aineistossani esitettiin. Blogista riippuen puhe oli suunnattu puolustamaan oikeutta kotihoitoon tai oikeutta laittaa lapsi päivähoitoon tai vanhemman oikeutta palata työelämään.

Kotihoitoa pidetään nautintona myös minun aineistossani. Puheella vastustettiin yhteiskunnallista uravanhemmuutta priorisoivaa normia, mutta kuten aiemmin totesin, toisessa blogissa taas puhuttiin kotivanhemmuutta ensisijaisena pitävää yhteiskunnallista normia vastaan. Katja Repo (2009a) nostaa esiin myös ”valinnanvapaus”-diskurssin, joka esiintyi myös joissakin oman aineistoni blogeissa, kun oikeuksia perusteltiin. Puhuttiin oikeudesta valita äitiys, siitä kieltäytyminen, oman ruumiin ”käyttö”, vapaudesta valita työ- tai kotielämä tai vapaudesta valita vanhemmuus silloin, kun itse haluaa niin tehdä.

7.3.2. Ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa

Kolmas samankaltaisuus aiemman tutkimuksen tuottamaan oikeuspuheeseen liittyi reproduktio-oikeuksiin. Aborttikeskusteluun osallistuva bloggaaja tuotti runsaasti puhetta reproduktio-oikeuksista. Reproduktio-oikeudet ovat universaaleja ihmisoikeuksia, joiden puolesta tässäkin aineistossa puhuttiin (Ollila, Topo, Koivusalo & Kajesalo, 1994). Petteri Eerola (2008) taas puhuu tutkimuksessaan isän oikeudesta lapseensa. Aineistossani samankaltaiseksi ymmärrettävä puhe liittyi miehen oikeuteen siittämäänsä alkioon. Eerola (emt.) tarkastelee myös tasa-arvoisesti jakautunutta vanhemmuutta molempien vanhempien ja koko perheen etuna ja oikeutena. Kiinnitin itse huomiota kahdessa blogissa siihen, että niissä erikseen mainittiin, että konstruoitu oikeus koski myös lapsen toista vanhempaa. Tämä herätti kysymyksen siitä, konstruoivatko nämä vanhemmat yhteiskunnallista normia tasa-arvoisesta vanhemmuudesta, jonka täyttämiseen tarvitaan maininta toisesta vanhemmasta. Jos näin on, he myös Eerolan (2008) tutkimuksen mukaan tulkituna tuottavat tasa-arvopuheellaan molempia vanhempia koskevan oikeuden.

7.3.3. Syyllisinä vanhemmat

Kuten analyysistä on voinut havaita, oli tutkimukseni aineistossa samankaltaisuuksia monessa aiemmassa tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa. Tarkastelin edellä aineistoani Hoikkalan (1993) ”mykän vanhemmuuden” -käsitettä vasten. Vanhemmuusaiheisten blogeja on satoja. Näissä blogeissa vanhemmat refleктоivat omaa elämäänsä ja heidän puheensa rakentuu vanhemmuuden ja perhe-elämän ympärille. Osa puheesta on vallitsevaan puhetapa vastustavaa, osa taas sitä uusintavaa. On tietenkin huomioitava, että kaikki puhujat eivät ilmoittaneet olevansa itse vanhempia, mutta joka tapauksessa myös vanhemmat itse osallistuvat keskusteluun. Kiinnostavaa on, että sen sijaan, että vanhemmat jäisivät hiljaisiksi, he näyttävät tuottaneen aivan oman ja varsin kattavasti vanhemmuuteen ja perheeseen keskittyvän vuorovaikutustilan tai foorumin. Tässä tilassa vanhemmat eivät siis näytä jäävän mykiksi, vaan he vaikuttaisivat ennemminkin olevan varsin aktiivisia diskurssin käyttäjiä, jotka osallistuvat keskusteluun vanhemmuudesta ja näin ollen konstruoivat vanhemmuutta aktiivisesti.

Tommi Hoikkala (1993) ja Anja Riitta Lahikainen (1989) huomioivat jo vuosikymmeniä sitten, että vanhemmuudesta käytävässä puheessa on syyllistävä sävy. Myös minun aineistossani tällaisen ”syyllisyys”-diskurssin olemassaolo oli nähtävissä. Vanhempia syyllistävä puhe todentui kahdella tapaa, sillä blogeissa oli sekä vanhempia syyllistävää puhetta että vanhempien syyllistämistä vastustavaa puhetta. Esimerkiksi vanhemmuuden luvanvaraisuutta esittänyt kirjoittaja ja hänen blo-

giaan kommentoineet höystivät puhettaan merkityksenannolla, jossa vanhemmat nähtiin syynä nuorten huonoon käytökseen ja syrjäytymiseen. Tämä puhuja ei itse ilmoittanut olevansa isä, vaan sen sijaan hänen itsestään antamansa esittely herätti oletuksen siitä, että kirjoittaja olisi perheetön. Myös aborttikeskustelun kommenteissa oli äitejä syyllistävää puhetta. Toisaalta aborttikeskustelu itsessään pyrki puhumaan äitien syyllistämisen vastaan ja äitien ymmärtämisen puolesta.

Vanhempien syyllisyyden ympärille voidaan tulkita kiertyvän myös kotikuritusta vastustavan puheenvuoron, jossa puhuja esittäytyi äidiksi. Äiti-identiteetin takaa esitetty vanhempia syyllistävä puhe liittyi edellä mainitussa blogissa lasten oikeuksia korostavaan argumentointiin. ”Faija”-blogin kirjoittajan puolustautuvassa puheenvuorossa puolestaan oli nähtävissä vastapuhetta sellaiselle vanhemmuuspuheelle, jossa työhön palaava äiti merkityksellistetään arveluttavana. Kiinnostavana vastaparina edelliselle on kotiäitiyden oikeutuksen puolesta puhuva blogi, joka myös on syyllistämistä vastustavaa puhetta.

7.3.4. Vanhempien vastapuhe

Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala (2004) sekä Katja Repo (2009b) tarkastelivat tutkimuksissaan vastapuhetta eli vallitsevaan puhetapaa vastustavaa puhetta. Aineistoni analyysi osoitti, että myös blogien kirjoittajat osallistuivat monin paikoin vastapuheeseen, jonka liitännäisenä myös oikeuspuhetta tuotettiin. Tällainen löydös on mielestäni looginen, koska vastapuheen ideaan on sisäänkirjoitettu identiteettineuvottelu. Kun ihminen esittää puhetta, jolla vastustetaan vallitsevaa puhetapaa, hän samalla konstruoi uutta tapaa ymmärtää ilmiötä, josta hän puhuu. Vastapuheen eli vastauksen ja vastustuksen yhdistävän puheen kohteena ovat kategoriointi ja kategoriat. Kun kategorioita ja kategorisointia katsoo vanhemmuuteen liitetystä näkökulmasta, esiin nousee identiteetin käsite. (Juhila 2004, 20.) Vastapuhe, oikeuspuhe ja identiteetti kietoutuvat siis toisiinsa tiiviisti. Oikeudet ovat osa identiteettiä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 38) ja, jos oikeuspuhe on vastapuhetta, se on myös identiteettineuvottelua, mikäli puhe rakentuu vanhemmuuteen liitettyihin kategorioihin tai kategorisointiin.

Kuten edellisessä luvussa totesin, näissä blogeissa esitetyssä puheessa esitettiin sekä vastapuhetta että hegemonista diskurssia uusintavaa puhetta. Vastapuhetta muotoiltiin vanhemmista käsin tuotettuna puheena, jolla neuvoteltiin vanhemmille uudenlaista identiteettiä mutta myös vanhempia päin suunnattuna puheena. Vanhempia kohden suunnattu vastapuhe piti sisällään, puheenvuorosta riippuen, sekä vanhemmille vallitsevassa puhetavassa tuotettua identiteettiä ja sen uusintamista että vanhemmille uutta identiteettiä neuvottelevaa puhetta.

Vanhemmuuden luvanvaraistamiseen liittyvässä blogissa vanhempien identiteettiä syyllisinä uusinnettiin, kun taas esimerkiksi kotikuritusta vastustava äiti neuvotteli sinällään vanhempia syyllistävän puheensa seurannaisena vanhemmille vaihtoehtoista identiteettiä, joka poikkeaa ”velvollisuusvanhemmuus”-diskurssista ja puhuu sitä vastaan. Kuten olen aiemmin monesti todennut, myös ”velvollisuusvanhemmuus”-diskurssia voidaan pitää hegemonisena diskurssina. Vanhemmuutta velvollisuutena merkityksellistävää puhetta vastustavaksi puheeksi tulkitsin myös ne implisiittisesti konstruoidut oikeusilmaisut, joissa perinteisemmin vanhempien velvollisuuksina ymmärretyt asiat muotoiltiin vanhempien oikeuksina. Samalla tavoin tulkitsin sellaiset vanhemmuuteen liitetyt esitykset, joissa vanhemmuus konstruointiin ilona ja nautintona.

Vastapuheeksi tulkitsen myös aborttipuheeseen liitetyn oikeuspuheen. Siinä esitetyissä oikeuskonstruktioit olivat vastaus ja vastustusta abortin kieltämistä vaativan puheeseen. Tämä blogi on myös vastapuhetta velvollisuuspuheelle ja asiantuntijapuheelle. Siinä neuvoteltiin äidille ja vanhemmille individualistista identiteettiä, johon kuuluu oikeus itseä ja omaa perhettä koskeviin valintoihin. Tässä vastapuheessa äideille neuvoteltiin myös muulla tavoin aborttipuheen tarjoamasta identiteetistä poikkeavaa identiteettiä: tähän epätäydellisen ihmisen identiteettiin liittyi oikeus surra omaa riittämättömyyttään ja kykenemättömyyttään äidiksi. Vastustavaa puhetta esitettiin myös vanhemmalta vanhemmalle. Tosin vastapuheen esittäjällä ei ollut tässä tapauksessa vielä lasta, mutta hän merkityksellisti itsensä äidiksi ja neuvotteli näin lapsettomalle äidille uudenlaista identiteettiä oikeuksineen.

7.3.5. Perhepuhetta ja asiantuntijapuhetta

Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009) tutkivat vanhempien omaa kokemusta vanhemmuudestaan, jolloin osoittautui, että vanhemmuutta pidettiin vaativana mutta antoisana kasvun paikkana. Tämän kaltaista, implisiittistä puhetta esitettiin monissa aineistoni blogeissa, joissa sitten oikeuksia konstruointiin juuri erottamalla intensiivisestä perhe-elämästä erityisinä ja poikkeavina hetkiä, joista vanhempien oikeuksia konstruointiin. Sekä Hoikkalan (1993) että Rönkä ym:n (2009) tutkimuksissa nousi esiin monien vanhempien pitävän itseään keskustelevalle ja perustelevina. Tällaisen vanhemmuuden puolesta puhunutta esiintyi myös tässä aineistossa.

Katja Repo (2009b) esitti, että hänen tutkimusaineistonsa vanhemmat puhuivat perheestä paljon ja reflektoivat vanhemmuuttaan. Saman havainnon saattoi tehdä vaivatta minun aineistostani. Itse asiassa nämä blogit olivat lähes kauttaaltaan vanhemmuuteen, perheeseen ja lapsiin liittyvää puhetta. Riitta Jallinoja (2006) ja Jaana Vuori (2000) nostivat tutkimuksissaan huomion kohteeksi asian-

tuntijapuheen suhteessa vanhemmuuteen. Jallinoja esitti, että asiantuntijapuheen saattoi nähdä laventuneen, jolloin kuka tahansa saattoi käyttää asiantuntijoilta omaksuttuja argumentteja puheenvuorojensa vakuuttavuuden lisäämiseksi. Myös bloggaajien esittämässä puheessa on viitteitä samasta ilmiöstä. Blogeissa kirjoitettiin esimerkiksi kiintymysvanhemmuudesta tai esitettiin sarja-abortoinnin ratkaisuksi yksilöpsykologiaan tukeutuvaa ymmärrystä.

Myös selkeitä intertekstuaalisuudeksi luettavia piirteitä näissä blogeissa oli nähtävissä. Niissä lainattiin suoraan ”oppiäitiä” ja viitattiin kirjoihin ja lehtikirjoituksiin. Tavallista intertekstuaalisuutta ovat myös blogeissa käytetyt linkit toisiin blogeihin, keskustelupalstoihin ja muihin internetosoitteisiin. Se vanhemmuuspuhe, jota aineistoni blogeissa esitettiin ei ollut ainoastaan yksilön rakentamaa puhetta vanhemmuudesta vaan, kuten edelliset luvut osoittavat, puhe oli hyvin samankaltaista kuin toisaalla eri yhteyksissä vanhemmuudesta esitetyt puheet. Jaana Vuori (2000, 93) liittääkin samanlaisina toistuvat puheet diskurssien muodostumiseen eli diskurssit ovat toistossa kiteytyntä intertekstuaalisuutta.

8. Lopuksi

Kaikki ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssiin liittämistäni puheen sisällöistä ei ollut puhetta, jonka keskiössä olisivat olleet vanhemmille suodut, neuvotellut tai vaaditut oikeudet. Osassa puheenvuoroista pyrittiin rajoittamaan vanhempien oikeuksia, mutta siitä huolimatta tulkitsen ne osaksi tätä diskurssia. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi ei ole olemassa vain sellaisena puheena, jossa oltaisiin yksimielisesti esittämässä, että vanhemmuus oikeuttaa tähän tai tuohon asiaan. Se on myös puhetta siitä, mihin vanhemmilla ei pitäisi olla oikeutta tai, mitä oikeuksia heiltä pitäisi ottaa pois. Se, miten vanhempien oikeuksia rajoittavasta tai kieltävästä puheesta tulee osa, ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssia, liittyy esitetyn puheen sosiaalista todellisuutta rakentavaan luonteeseen. Kun puhutaan vastaan, puhutaan *jotakin* vastaan. Kun puhutaan jotakin vastaan, samalla konstruoidaan tuo jokin olemassa olevaksi. Oletettava löydös sinällään oli, että ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssi, nivoutui yhteen vastapuheen kanssa. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssi oli nimittäin sekä osa vastapuhetta että itsessään vastapuhetta.

Merkille pantavaa oli mielestäni sekin, että vanhempien itsensä esittämänä vanhemmuus konstruointiin usein erityisen myönteisessä valossa ja lasta arvostaen. Vanhemmat eivät myöskään pääsääntöisesti näyttäneet käyttävän blogiaan barrikadina, jonka päältä he olisivat vaatineet uusia oikeuksia ja uusia identiteettejä. Sen sijaan näille kirjoituksille ominaisempaa oli, että vanhemmat neuvottelivat hienovaraisesti uudenlaisia identiteettejä uudenlaisin oikeuksin. He myöskin puolustivat jämäkästi olemassa olevia oikeuksiaan argumentoimalla selkeästi asiansa puolesta. Olen tehnyt johtopäätelmät kahdella tasolla yhtäältä vanhemmuuspuhetta ja toisaalta ”vanhemmuus on oikeus” -diskurssia tarkastellen. Aineistonani olevista vanhemmuusaiheisista blogeista käsin tarkasteltuna vanhemmuus vaikuttaa aktiiviselta itsen määrittelyltä, ja vanhemmat yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvilta. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssia olivat konstruimassa muutkin kuin vanhemmat ja diskurssi muotoutui muussakin puheessa kuin sellaisessa, jonka tarkoitus oli tuottaa vanhemmuutta oikeutena. Osa tutkimukseni keskeisimpiä kysymyksiä sivunneista aiemmista tutkimuksista ja tutkijoiden havainnoista on tehty jo pari vuosikymmentä sitten. ”Vanhemmuus on oikeus” -diskurssin vastadiskurssin eli ”velvollisuus” -diskurssin lisäksi oli nähtävissä muunkin kaltaista hegemonisoitunutta puhetta. Kuten joissakin tuoreemmissa tutkimuksissa on todettu, myös vanhemmuutta reflektovaa perhepuhetta esitetään runsaasti. Oma tutkimukseni näyttää vahvistavan näitä havaintoja. Muutosta näyttäisi tapahtuneen ja oletettavaa on, että hiljainen ja huomaamaton muutos tulee jatkumaan.

Pidin hyvin kiinnostavana tutkimuksellisenä huomiona sitä, kuinka itselleni suhteellisen sattumanvaraisesti valikoitunut aineisto olikin se tekijä, jolle voisi ajatella melko keskeistä roolia tässä muutoksessa, sillä ei liene merkityksetöntä, että vanhemmuusaiheista keskustelua tuotetaan laajasti jaettavassa formaatissa runsasmääräisenä jatkuvalta vaikuttavana virtana. Sosiaalinen media ja internet mahdollistavat niin laajalla alueella operoivan keskustelun, että 1990-luvun alun suomalaisissa lehdissä käydyt keskustelut alkavat vaikuttaa huomattavasti pienimuotoisemmilta. Jatko-tutkimusta ajatellen olisi hyvin kiinnostavaa ja perusteltua jatkaa blogien tarkastelua vanhemmuuspuheen foorumina laajemminkin kuin oikeusnäkökulmaa avaavina.

Lähteet

Alasilta, Anneli (2009) Blogi tulee töihin. Infor: Helsinki.

Alasuutari, Maarit (2003) Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Anttonen, Anneli; Valokivi Heli & Zechner, Minna (2009) Johdanto. Teoksessa Anneli Anttonen & Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino. 7–15.

Berger, Peter L. & Luckman, Thomas (2009) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen.

Edwards, Derek & Potter, Jonathan (1993) Discursive psychology. London: Sage.

Davies, Bronwyn & Harré, Rom (1990). Positioning: The Discursive Production of Selves. Journal for the Theory of Social Behaviour 20:1. 43–63.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman (1992) Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.

Forsberg, Hannele (2003) Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.

Foucault, Michel (2005/1969) Tiedon arkeologia. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Gergen, Kenneth (1999) An Invitation to Social Construction. London: Sage.

Hakulinen, Auli; Vilkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja (2004) Iso Suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura.

Heikkinen, Vesa (1999) Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 728.

Hoikkala, Tommi (1993) Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.

Hämäläinen, Juha (2004) Vanhemmuuden tukeminen lastensuojelun periaatteena 2000-luvulla. Teoksessa Juha Hämäläinen, Riitta Vornanen & Juhani Laurinkari (toim.) Hyvinvointi ja turvallisuus 2000-luvulla. Kuopio: Kuopio University Press. 161–184.

Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen Arja; Huttunen, Laura & Kulmala Anna (2004) Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus Kirja. 9–12.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2000) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino. 14–47.

Jokinen, Arja (2000) Poliitikkojen puheet puntarissa: kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheen retoriikka. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino. 189–225.

Jokinen, Arja (2006) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 37–53.

Jokinen, Arja (2006) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 126–159.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2006) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 54–100.

Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisesta marginaalista. Helsinki: Gaudeamus. 20–32.

Juhila, Kirsi (2006) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 160–200.

Järventie, Irmeli (1990) Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalveluiden käytöstä Helsingissä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1999:6.

Kajesalo Kristiina & Topo Päivi (1994) Naiset, valta ja väestökysymyksen kaksinaismoralismi. Teoksessa Eeva Ollila, Päivi Topo, Meri Koivusalo & Kristiina Kajesalo (toim.) Vallaton väestö. Kansainvälisiä väestöpoliittisia kysymyksiä. Helsinki: WSOY. 213–225.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hallinta, käyttö ja säilytys. Tampere: vasta-paino.

Lahikainen, Anja Riitta (1989) Lapsena nykymaailmassa. Kenttätyökokemuksia psykoanalyysin valossa. Psykoterapia 1989: nro 1–2, 33–43.

Lahikainen, Anja Riitta (2005) Kontekstualisoitu perhe: miten perheessä tapahtuva sosialisatio muuttuu informaation aikakaudella? Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) Arvot, moraali ja yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 345–362.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.

Ollila Eeva, Topo Päivi, Koivusalo Meri & Kajesalo Kristiina (1994) Johdanto. Teoksessa Eeva Ollila, Päivi Topo, Meri Koivusalo & Kristiina Kajesalo (toim.) Vallaton väestö. Kansallisia ja kansainvälisiä väestöpoliittisia kysymyksiä. Helsinki: WSOY. 6–9.

Parker, Ian (1992) Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology. London: Routledge.

Peräkylä, Anssi (1990) Kuoleman monet kasvat. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Tampere: Vastapaino.

Pietikäinen Sari & Mäntynen Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margeret (1987) Discourse and Social Behaviour: beyond attitudes and Behaviour. London: Sage.

Repo, Katja & Kröger, Teppo (2009) Lasten päivähoito – oikeus hoivaan ja varhaiskasvatukseen. Teoksessa Anneli Anttonen & Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino. 200–218.

Repo, Katja (2009a) Pienten lasten kotihoito – puolesta ja vastaan. Teoksessa Anneli Anttonen, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 219–237.

Repo, Katja (2009b) Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Acta Universitatis Tamperensis 1479.

Rönkä Anna, Malinen Kaisa & Lämsä Tiina (2009) Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Lämsä Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (2000) Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kriittinen diskurssianalyysi: Kieli, diskurssi & yhteisö.

Sears, William & Sears, Martha (2008) Kiintymysvanhemmuuden kirja: onnellisen vauvan hoito-opas. Helsinki: Green Spot.

Staerklé, Christian & Doise, Willem (2005) Oikeuksien etiikka ja velvollisuuksien etiikka: yhteiskunnan muutos ja pysyvyys arkiajattelussa. Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) Arvot, moraali ja yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 279–303.

Summa, Hilikka (1995) Retoriikka ja argumentaatioanalyysi yhteiskuntatutkimuksessa. Teoksessa Jaakko Leskinen (toim.) Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimuslaitos. 67–90.

Suoninen, Eero (1990) Kielen käyttö todellisuuden rakentajana. Sosiologia 3/1990, 229–231.

Suoninen, Eero (1992) Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia. Sarja A, Nro 24.

Suoninen, Eero (2006) Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 101–125.

Virtanen Maarit (2011) Vanhemmuus oikeutena ja velvollisuutena. Tutkimus lapsiasiavaltuutetun vanhemmuusretoriikasta. Kandidaatin tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampereen yliopisto: Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Digitaaliset lähteet

Aalto, Tuija & Marylka Yoe Uusisaari (2009) Nettiälmää.

http://www.nettielamaa.fi/Nettielamaa_files/Nettielamaa-Aalto-Uusisaari.pdf. Haettu 19.9.2012.

Burr, Vivien (2003)

http://helios.uta.fi:2087/ehost/ebookviewer/ebook/nlebk_111352_AN?sid=f007b948-0fc7-44db-9fde-c8b492f1777e@sessionmgr10&vid=1. Haettu 3.9.2012.

<http://plato.stanford.edu/entries/rights/>. Viitattu 8.2.2012

www.soc.utu.fi/laitokset/filosofia/opiskelu/.../yhteiskuntafil.pps. Poimittu 8.2.2012

Flinkmann, Heidi-Maaria (2004) Lapsi ja rajat.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8938/G0000518.pdf?sequence=1>. Viitattu 4.5.2012.

Eerola, Petteri (2008). Isyys liikkeessä. Tutkimus nuorista miehistä, isyydestä ja muutoksesta.

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03583.pdf>.

Jarnila, Ida (2010) Monikulttuurinen huoltoriita oikeudellisena ongelmana: suomalaisten äitien ja ulkomaalaistaustaisten isien näkökulma internetkeskusteluissa.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23786/huoltoriita.pdf?sequence=1>.

Karvonen Erkki (2002) Johdatus viestintätieteisiin. Viestinnän tutkimuksen oppihistoria.

Suuntauksia MCR -perinteen liepeillä. <http://www.uta.fi/viesverk/johdviest/tutkistoria/mcr.html>.

Viitattu 3.4.2011.

Majava, Jere (2006) Suomalaisten weblogien verkosto keskustelevana julkisuutena.

http://blogit.helsinki.fi/tyonimi/weblogit_julkisuutena.pdf. Haettu 4.5.2012

Philips, Louise & Jorgensen, Marianne W. (2006) Discourse Analysis as Theory and Method.

<http://helios.uta.fi:2675/view/discourse-analysis-as-theory-and-method/n1.xml>. Haettu 31.8.2012.

Remes, Ulla (2007) http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-1027-0/urn_isbn_978-951-27-1027-0.pdf#page=123. Viitattu 9.5.2012.

Rytkönen, Katja (2004) Vanhemmuus lapsilainsäädännössä. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201011251015>. Haettu 30.3.2011.

Tähtinen, Juhani & Salmi-Nikander, Kirsti & Tuomaala, Saara (2009). Lapsuuden tutkimuksen monet ja monitieteiset kasvot. <http://elektra.helsinki.fi/oa/1797-2299/3/3/lapsuude.pdf>. Viitattu 4.5.2012.

STM julkaisuja 2003:10. http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/rekparisuhde/osa4_8.htm#4

Vänskä, Annemari & Autio, Minna Maarit (2009). Aikuisia ja lapsiaikuisia.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27914/Vanska_Autio_Nuorisotutkimus_27_4_2009_53_69.pdf?sequence=2. Viitattu 4.5.2012.

<http://www.uta.fi/laitokset/sostut/perla/>. Haettu 3.3.2011.

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=7eaa764d4cf323e95a88354f2d6e.

Viitattu 4.5.2012.

<http://www.lapsiasia.fi/perustietoa/tehtavat>. Viitattu 4.5.2012.

<http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1551>. Viitattu 6.9.2012.

Kielitoimiston sanakirja. <http://helios.uta.fi:2080/mot/uta/netmot.exe?motportal=80>. Viitattu 9.10.2012.

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170701122305EH>. Viitattu 11.10.2012.

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=7f2b64f781dffc5ceb983f3a66a2.

Viitattu 25.10.2012.